

deKanttekening

MAGAZINE

FEBRUARI 2022 | DEKANTTEKENING.NL | PRIJS €5,99

A man with grey hair is shown from the chest up, holding a large portrait of Hrant Dink in front of his face. He is also holding two red carnations. In the background, another man is partially visible, and the setting appears to be an urban street at night with city lights.

Wat is de erfenis van de vermoorde Armeens-Turkse journalist Hrant Dink?

Presentator Karim Amghar: 'Mijn pijn is mijn vuur om dingen te veranderen'

Auteur Henk Bakboord: 'De tendens is om op elke straathoek een racist te ontdekken'

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

Februari 2022
Jaargang 5 - nr. 50

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

EINDREDACTEUR
Arnout Maat

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Chris Aalberts, Amma Asante,
Hoessein Bahara, Tayfun Balcik,
Shawintala Banwarie, Tineke
Bennema, Thomas von der Dunk,
Piet Emmer, Dave Ensberg-
Kleijkers, Gert Jan Geling, Hoda
Hamdaoui, Lody van de Kamp,
Ewout Klei, Ahmet T. Kuru,
Shantie Singh, Gijs de Swarte

CONTACT / INFORMATIE

010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij. Moedig. Inclusief.

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

Derman Projects B.V.

6

Wat is de erfenis van de vermoorde Armeens-Turkse journalist Hrant Dink?

● OP DE COVER

Wit, man en niet links: 'Woke-types willen gewoon dat je zwijgt'

● SAMENLEVING

18

● OP DE COVER

- 6 Wat is de erfenis van de vermoorde Armeens-Turkse journalist Hrant Dink?

● SAMENLEVING

- 8 Is het kabinet wel divers genoeg? Dit vindt ons panel
- 10 Lody van de Kamp - Voor Rutte IV geldt het nadeel van de twijfel
- 11 Amma Asante - Rutte IV blijft de migrant afschilderen als gevaar
- 12 Diversiteit of segregatie? Onmin tussen nieuwe scholen en college Amsterdam

- 14 Chris Aalberts - Zou BIJ1 de eigen lokale afdelingen een succes vinden?
- 15 Thomas von der Dunk - Bezoekt Hiddema straks Baudet in de cel?
- 16 Politie raadt deelname aan CIDI-reis af bij eigen werknemers
- 18 Wit, man en niet links: 'Woke-types willen gewoon dat je zwijgt'
- 21 Tayfun Balcik - 'The talk' met mijn neefje van 10
- 22 Piet Emmer - Activisme of wetenschap: de geschiedenis van de slavernij

‘Ik denk dat links ook wel eens te weinig kritisch is geweest over islamisme’

● INTERVIEW

32

38

Presentator Karim Amghar: ‘Mijn pijn is mijn vuur om dingen te veranderen’

● INTERVIEW

Henk Bakboord: ‘De tendens is om op elke straathoek een racist te ontdekken’

● DE SWARTE BLADZIJDEN

44

- 24 Gert Jan Geling - Conservatieve islam-apologie verpakt als wetenschap: in Nijmegen kan het
- 25 Hoessein Bahara - Absurd om de islam de schuld te geven van homo-intolerantie

● WERELD

- 26 Ahmet T. Kuru - Verbond tussen moslimgeleerden en de staat remt de islamitische wereld af
- 28 Waarom de EU de groeiende moslimhaat in India oogluikend toelaat

- 30 Shantie Singh - De beroemdste prostituee van Suriname
- 31 Tineke Bennema - In Sjeikh Jarrah gaapt nu een groot gat van Israëlsch onrecht

● INTERVIEW

- 32 ‘Ik denk dat links ook wel eens te weinig kritisch is geweest over islamisme’
- 38 Presentator Karim Amghar: ‘Mijn pijn is mijn vuur om dingen te veranderen’
- 40 Spreek je uit over seksuele intimidatie, altijd

● KUNST & CULTUUR

- 42 Moslims die Joden hielpen in WOII: munitie tegen hedendaagse beeldvorming

● DE SWARTE BLADZIJDEN

- 44 Henk Bakboord: ‘De tendens is om op elke straathoek een racist te ontdekken’

BEELD: TWITTER / MOHAMMAD SHTAYYEH

Pro-Palestijnse organisatie eist verantwoording Yesilgöz na CIDI-reis

Bij een door het CIDI georganiseerde reis naar Israël en de Palestijnse gebieden in 2019, waar ook VVD-politica Dilan Yesilgöz aan deelnam, 'lijken ambtelijke regels overtreden en Joodse tegoeden misbruikt'. Dit beweert The Rights Forum, een pro-Palestijnse NGO die door oud-premier Dries van Agt is opgericht. Yesilgöz moet zich, als minister voor Justitie & Veiligheid, verantwoorden over haar rol bij die CIDI-reis, aldus de organisatie.

In 2019 werd bekend dat 17 VVD-politici deelnamen aan een reis door Israël en de Palestijnse gebieden, georganiseerd door het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI). Ook Yesilgöz, op dat moment VVD-parlementariër, was mee.

Enkel onder de VVD'ers waren op dat moment ook ambtenaar van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Justitie & Veiligheid, aldus The Rights Forum. De organisatie wil weten of zij zich lieten sponsoren door het CIDI om deze reis te maken. Dat zou namelijk verboden zijn. Zo ja, dan 'luidt de volgende vraag of dat op de ministeries bekend was en of Yesilgöz ervan wist - of het wellicht zelfs heeft aangemoedigd'. Yesilgöz gaf toentertijd aan dat haar deelname aan de reis deels uit eigen zak was betaald. Een ander deel is betaald door de Stichting Maror Gelden Nederland, dat subsidie verstrekt aan een breed pallet aan initiatieven ten behoeve van de Joods-Nederlandse gemeenschap.

The Rights Forum claimt ook dat alle sporen van de reis en Yesilgöz' vergoeding ontbreken in de openbare registers van de Tweede Kamer, maar dat is niet waar. Critici hekelen de reizen die het CIDI, een lobbyorganisatie die vaak in de bres springt voor Israël, organiseert. Dit, vanwege het eenzijdige beeld dat zou worden geschetst

van het Israëlisch-Palestijnse conflict. Het CIDI meldt dat de deelnemers van de VVD-reis onder meer naar Tel Aviv en Jeruzalem gingen, maar ook met een Palestijnse mensenrechtenorganisatie spraken en politici zoals de Palestijnse premier Mohammad Shtayyeh (foto). Een jaar eerder, in 2018, organiseerde het CIDI een soortgelijke reis, maar dan met CDA-politici. •

Historische toenaderingspoging tussen Turkije en Armenië van start

Afgevaardigden van Turkije en Armenië hielden in januari een eerste toenaderingsgesprek in Moskou. Dat leidt wellicht tot het herstellen van de betrekkingen en het heropenen van de grenzen, na decennia van vijandigheid.

De chartervluchten tussen Istanbul en Yerevan zullen in deze maand alvast weer starten, kwamen de landen eind vorig jaar overeen. Die waren vanwege de tweede oorlog om Nagorno-Karabach van 2020 opgeschort. In de bloedige strijd tegen Armenië, waarbij meer dan zesduizend doden vielen, steunde Ankara de zegevierende 'broederstaat' Azerbeidzjan.

Ook besloot Armenië eind vorig jaar een embargo op de invoer van Turkse producten, ingesteld na de oorlog om Nagorno-Karabach, te beëindigen. De Turkse president Erdogan vindt nog wel dat Armenië goede banden met Azerbeidzjan moet aangaan om deze normalisatiepoging met Turkije te kunnen laten slagen.

De diplomatieke betrekkingen tussen Turkije en Armenië zijn sinds 1993 opgeschort vanwege de eerste oorlog om Nagorno-Karabach, die door Armenië werd gewonnen. De Armeens-Turkse grens is sinds die tijd hermetisch gesloten.

Misschien wel de grootste uitdaging voor beide landen is de discussie over de Armeense Genocide van 1915, waarbij de Ottomanen anderhalf miljoen Armeniërs doodden. Turkije geeft toe dat veel Armeniërs in het Ottomaanse Rijk zijn omgekomen door Ottomaanse troepen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Maar het land betwist de aantallen en ontkent dat de moorden systematisch werden uitgevoerd. •

Studie: onwelkom gevoel bij moslims leidt tot minder homotolerantie

Als een West-Europese moslim zich gediscrimineerd voelt, kan dat bijdragen tot een minder tolerante visie op homoseksualiteit. Dat concluderen onderzoekers Niels Spierings (Radboud Universiteit Nijmegen) en Antje Röder (Philipps University Marburg) op basis van antwoorden van 2.783 Europese moslims.

'Die groep die zich minder welkom voelt in de samenleving [is] eerder geneigd (...) tot een conservatievere houding', aldus de twee.

De onderzoekers ontdekten dat West-Europese moslims die zich meer verbonden voelen met hun religie en vaker naar de moskee gaan conservatiever staan tegenover homoseksualiteit. De impact

van moskeebezoek is nog sterker bij groepen moslims die zelf meer discriminatie ervaren.

'Dat suggereert dat juist die groep die zich minder welkom voelt in de samenleving eerder geneigd is tot een conservatievere houding. Het is bijna een vicieuze cirkel waarbij het discrimineren van moslims op basis van hun cultuur en religie dat culturele stereotype juist versterkt.'

Volgens de onderzoekers speelt de sociale omgeving een belangrijke rol. Moslims in West-Europa denken minder negatief over homoseksualiteit en homoseksuelen, vanwege de dominante seculiere moraal. Maar moskeebezoek en het gevoel te worden gediscrimineerd vertragen sociale integratieprocessen. •

Soumaya Sahla, Geert Wilders en de slappe knieën van de VVD

MEHMET CERIT

Hoofddredacteur / Directeur.

Soumaya Sahla. Sinds kort noemt Geert Wilders haar naam te pas en te onpas tijdens Kamerdebatten. Eerder had Wilders het al gemunt op Sahla's zus: het hijab-dragende D66-Kamerlid Fonda Sahla, waarvan hij tweette dat ze hem deed denken aan IS. Een gevaarlijke vergelijking, omdat die alle vrouwen met een hijab in één klap met terrorisme associeert. En nu was Fonda's zus Soumaya aan de beurt.

Wilders zei in Kamervragen van december het 'zeer ongemakkelijk' te vinden om in de buurt te zijn van iemand met een 'islamitische hoofddoek' (Fonda Sahla), die ook nog eens de zus is van een 'veroordeelde islamitische terrorist' (Soumaya Sahla). Hij voegde daar alarmerend aan toe dat 'Soumaya Sahla mogelijk in het Kamergebouw zou zijn geweest'.

Wat bedoelde Wilders? Sahla zat drie jaar in de cel voor deelname aan de Hofstadgroep en wapenbezit. Ze is nu bewezen gederadicaliseerd en is actief als radicaliseringsexpert. Met haar 'mogelijke aanwezigheid' in het Kamergebouw doelt Wilders op haar adviseursrol binnen de VVD.

Wat zeker is: Sahla was 'tafelvoorzitter terrorisme en radicalisering' van de partijcommissie Justitie en Veiligheid. Tevens noemt VVD-coryfee Frits Bolkestein zich sinds tien jaar haar 'mentor'. Maar Rutte benadrukte in het debat over de regeringsverklaring, waar Wilders flink tegen Sahla tekeering, dat zij niet in dienst is van de VVD. Zij heeft geen Kamerpas en kan niet zomaar het Kamergebouw binnenlopen. Fractievoorzitter Sophie

Dat de VVD capituleert voor Wilders' gestook, geeft een signaal aan moslims: hoezeer je ook je best doet, je zult er nooit écht bij horen

Hermans herhaalde dit bij WNL.

De VVD leek er op gebrand te melden dat ze niet zoveel met de VVD te maken heeft. Opmerkelijk, zulke defensieve woorden. Het was alsof de VVD'ers uit paniek niet wisten wat te zeggen. Dat de schrik er diep in zat bleek ook uit dat Sahla van de VVD-website werd gehaald - en weer werd teruggeplaatst. Wilders lachte in zijn vuistje.

Maar dit kon ook het antwoord op Wilders zijn: Sahla bezit als radicaliseringsexpert en ervaringsdeskundige waardevolle info die ons land veilig houdt. Logisch dat de VVD van die kennis gebruik wil

maken en dat zij het volste vertrouwen in haar heeft.

Maar nee, Rutte en Hermans namen afstand van haar. Hermans zei zelfs dat zij na het debat over de regeringsverklaring een 'ongemakkelijk gevoel' had over de band tussen Sahla en haar partij. Ze zat 'ermee in de maag'. Hoe precies, daarover bleef ze vaag. Maar de toon was gezet, resulterend in Sahla's vertrek als tafelvoorzitter bij de VVD.

Dat de VVD capituleert voor Wilders' gestook, geeft een signaal aan onze Nederlandse moslims: hoezeer je ook je best doet, je zult er

nooit écht bij horen. Deze gewaarwording is schadelijk voor ons gezamenlijk gevoel van Nederlanderschap. Dit geldt zeker na de hetzes tegen Kamerleden Fonda Sahla (D66) en Kauthar Bouchallikht (GroenLinks) en de Amsterdamse antiradicaliseringsambtenaar Saadia Ait-Taleb, die strafontslag kreeg om 'belangenverstrengeling' - onterecht, bleek later.

Toch een positief punt: Bouchallikht, Ait-Taleb en de Sahla-zussen zijn voorbeelden van succesvolle vrouwen. Gezien het huidige debatklimaat komt er logischerwijs meer discussie naarmate er ook steeds meer zichtbare moslims en biculturele Nederlanders op hoge posities komen. We zitten in een proces van erkenning en acceptatie van biculturele Nederlanders, en dat debat schuurt. Wen er maar aan, want dit zal nog wel een tijdje blijven doorschuren.

Vijftien jaar Wilders heeft Nederlandse moslims weerbaarder gemaakt. Ze klimmen in de pen, uiten zich op sociale media of proberen via democratische weg hun gelijk te krijgen. Ze trekken zich nog maar weinig aan van Wilders. Voor die weerbaarheid moeten moslims Wilders misschien wel bedanken.

Een ander positief punt is dat de Kamer bij het debat over de regeringsverklaring kritischer op Wilders reageerde dan voorheen. Zoiets is sinds het vertrek van Alexander Pechtold van D66 niet meer vertoond. De opkomst van FvD en zijn retoriek over 'burgerlijke ongehoorzaamheid' en 'tribunalen' lijkt het parlement te doen beseffen dat het opnieuw moet normeren.

Beter laat dan nooit. Als het maar niet bij één keer blijft. •

Op de cover.

Wat is de erfenis van de vermoorde Dink?

Vijftien jaar geleden werd de Armeens-Turkse journalist en vredesactivist Hrant Dink voor zijn eigen kantoor vermoord. Duizenden mensen gingen de straat op en riepen: 'Wij zijn allemaal Hrant, wij zijn allemaal Armeniërs!' Wat is er nog over van dat vredesgeluid? *De Kanttekening* sprak met Armeniërs uit Nederland, Turkije en Armenië.

● TAYFUN BALCIK

Wij zijn mensen met een levensmissie, om de hel waarin we leven, te veranderen in een paradijs.' Als er één uitspraak is die de oneindige hoop en energie van Hrant Dink het best vangt, dan is het wel deze. Er zit realisme in over de aard van de Armeense kwestie tussen Turkije en de Armeniërs - de enorme opgave van de Turkse erkenning van de Armeense Genocide én dus Armeniërs erken-

EEN BORD MET DE BEELTENIS VAN HRANT DINK OP EEN HERDENKING VAN DE ARMEENSE GENOCIDE, 24 APRIL 2014 (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS / SASHA MAKSYMENKO)

nen als gelijkwaardige burgers in Turkije - maar ook een zekere utopie. Het was de enorme kracht van Dink, die duizenden mensen mobiliseerde om de verandering te zijn die ze op de wereld willen zien.

En toen, op 19 januari 2007, werd hij vermoord. Doodgeschoten voor zijn eigen kantoor van de Armeens-Turkse krant *Agos* die hij mede heeft opgericht. Mist Turkije met hem een unieke kans voor erkenning en gerechtigheid voor de Armeense bevolking en de democratisering van Turkije? De Turkse staat heeft sinds de Gezi-protesten van 2013, en vooral na 2015, honderd jaar na de Armeense Genocide, bijna alle initiatieven voor verzoening tussen Turken, Armeniërs en andere minderheden vermorzeld.

Ook de Armeens-Nederlandse Suna Floret, docent Burgerschap aan het Rotterdamse Albeda College, is pessimistisch. Ze beschrijft de situatie in Turkije als 'deprimevend'. Floret gelooft ook wel dat er 'democratisch denkende' mensen

BEELD: SUNA FLORET

zijn in Turkije, 'maar dan moeten de huidige machthebbers wel van hun troon af', zegt ze. 'Hoewel het niet te ontkennen valt dat de afkeer van Armeniërs ook al bestond vóór Erdogan, gebruikt Erdogan het woord 'Armeniër' nog nét niet als scheldwoord.'

Volgens Floret heerst in Turkije angst om de straat op te gaan voor Armeens-Turkse verzoening, een angst die ook eind vorig jaar gerechtvaardigd bleek toen mensen in de grote steden de straat op gin-

gen vanwege de slechte economie. 'Helaas zijn de demonstraties, al is het een democratisch recht van ieder individu, niet vreedzaam verlopen, omdat de overheid vond dat ze met geweld moesten ingrijpen.'

Dat wil niet zeggen dat er geen slogans voor Hrant Dink meer worden gescandeerd, alleen gebeurt dat nu in de woonkamers van 'heel veel Turken en Armeniërs', aldus Floret.

Dink maakte in zijn zoektocht naar gerechtigheid en gelijkheid eigenlijk 'geen enkele partij onverdeeld gelukkig of ongelukkig'. Dat benadrukt Varduhi Balyan, een journaliste en programmamaker uit Armenië die in Turkije leeft.

Balyan: 'De waarheden die hij te berde bracht, dus dat hij Turkije als zijn vaderland zag en ook zo beleefde, viel zwaar voor Armenië. Dink werd ook niet met open armen ontvangen door de Armeense diaspora toen hij ze aansprak op dat ze als politiek instrument worden gebruikt in de landen waar ze leven (zoals Nederland en

Armeens-Turkse journalist Hrant

VARDUHI BALYAN (BEELD: ISHAN ERDINC)

Frankrijk, red.), en dat dit geen enkel effect zou hebben voor de erkenning van de Armeense Genocide door Turkije.' Het is dan ook zo dat de mainstream in Armenië pas over Dink en zijn gedachten sprak ná zijn moord, zeg zij.

Dink vond dat Armeniërs en Turken met elkaar moeten praten. Balyan: 'Dat alleen al was voor Turkije te zwaar, dat hij opkwam voor gelijke rechten voor Armeniërs in Turkije (zoals religieuze vrijheid om kerken te restaureren en op te richten, uitzondering van verplicht islamitisch onderwijs, onderwijs in eigen taal, vrijheid van vereniging, red.) omdat ze al eeuwenlang op deze Turkse gronden hebben geleefd en als Armeense burgers van Turkije'.

Balyan denkt dat Dinks toespraken over verzoening, dialoog en liefde voor Anatolië nog steeds een veranderende kracht hebben. En toch: 'Een Armeniër zijn in Turkije, dat is constant vertellen hoe het is om een Armeniër te zijn in Turkije, terwijl niemand dit begrijpt, niet wil begrijpen en ook niet wil horen', zo citeert ze een recente tweet van de Armeens-Turkse journalist Rober Koptas. 'Je vertelt het ze dan nog eens, maar weer zullen ze het niet horen of begrijpen, omdat ze dat niet willen. Dit is ontkenning, en daar is alles op gebouwd.'

Dit is wat veel Armeniërs die in Turkije wonen, voelen en ervaren, zegt Balyan. 'Maar toch blijft het

belangrijk om te blijven praten', vindt ze.

Voor haar persoonlijk speelt ook een zekere dubbele uitsluiting. Als Armeen in Turkije sowieso, maar ook door Armeniërs uit Turkije die haar een *Hayastanli* ('uit Armenië') noemen. Ze voelt zich soms een 'verwarde koorddanser die over het vagevuur' moet lopen. Dit gold vooral toen eind 2020 de kogels vlogen in Nagorno-Karabach en Armeniërs in Turkije die geen Turkse staatsburgers zijn, ongeveer 60.000 mensen, bedreigd werden met deportatie naar Armenië.

'Wat Koptas zegt is gewoon waar: als je probeert uit te leggen hoe het voelt om een Armeniër in Turkije te zijn, hoort de andere kant het toch niet.' En die andere kant is volgens Balyan niet alleen de brede samenleving in Turkije, maar ook de Armeense gemeenschap in Turkije. 'Zij zijn ook niet zo enthousiast om te luisteren.'

BEELD: VARTAN ESTUKYAN

Voor Vartan Estukyan, redacteur bij het Armeens-Turkse weekblad *Agos*, de krant van Dink, is het totaal geen wonder dat er weinig tot niks is veranderd na de moord op Dink en dat er nu veel minder aandacht is voor hem. 'De Armeense kwestie houdt in een land van 80 miljoen mensen maximaal tussen de twee- en driehonderdduizend mensen bezig. Turkije heeft zelf al zoveel problemen, in de eerste plaats de economie. Dus ja, wat is er overgebleven van Hrants

missie na vijftien jaar? Het is niet mogelijk om te zeggen dat daar veel van over is.'

Estukyan zegt dat hij en zijn collega's bij *Agos* nog steeds in de fase zitten om de meest basale waarheden over Armeniërs over te brengen in Turkije. 'Miljoenen mensen weten er nog helemaal niks van. En zoals Hrant heeft getracht, doen we dat zonder iemand te kwetsen. We zijn natuurlijk niet zo succesvol als hem, maar proberen wel onze stem te laten horen en te laten zien dat ons bestaan hier onderdeel is van een grotere geschiedenis. Met andere woorden: we zijn helaas niet eens twee stappen verder gekomen dan de sprint die Hrant heeft afgelegd en die gruwelijk tot staan werd gebracht.'

Floret onderschrijft de volharding van Dink, en denkt dat hij toch iets heeft bereikt: 'De realisatie dat er meerdere afkomsten leven binnen de grenzen van Turkije. Er hoeft geen schaamte gevoeld te worden wanneer iemand zegt dat hij of zij een Armeniër is uit Turkije. Het is de geschiedenis, het is erkenning. Dát is de nalatenschap van Hrant Dink, dat je met opgeheven hoofd Armeniër mag zijn, waar dan ook.'

Balyan ziet in Turkije dat minder mensen Dink herdenken dan de voorgaande jaren. Maar dat verklaart zij vooral vanuit de turbulente politieke situatie en de coronapandemie. En het valt niet te ontkennen 'dat duizenden mensen de opvattingen van Dink omarmen', zegt ze. 'Het klopt dat de Turkse staat alle vredesinitiatieven heeft verpletterd. Maar als er geen hoop was, dan zouden miljoenen mensen hun strijd voor vrede en democratie niet kunnen voortzetten.'

Toch is hoop niet voldoende, volgens Balyan. 'Voor een democratischer en vreedzamer land, waar iedereen gelijk is, waar geen discriminatie is onder de burgers, moeten we blijven praten, en onze stem laten horen. Dink zelf moet

als voorbeeld worden genomen. Niet alleen in de hoop op vrede en gelijkheid, maar ook in de activistische strijd die hij heeft geleverd.'

Estukyan is even stil op de vraag of er nog hoop is voor Armeniërs en op vrede in Turkije. 'Eerlijk gezegd verwacht ik helemaal niks van dit land. Ik heb geen hoop. Dit zeg ik altijd met luide stem. Ik ben sowieso best wel pessimistisch, ook over de wereldpolitiek. Maar over Turkije ben ik extra pessimistisch. Ik ben er vrijwel zeker van dat er in Turkije in de nabije toekomst geen enkele positieve verandering gaat komen. Mensen denken dat als de huidige regering, de politieke islam, weg is, dat alles dan prachtig wordt. Zo denk ik er niet over, want het is nog steeds niet mogelijk om te zeggen dat er een ideaal alternatief is.'

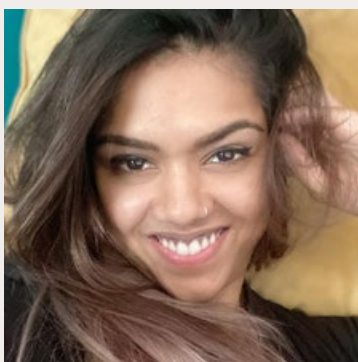
'Zelfs als vandaag in Turkije alles verandert', vervolgt Estukyan, 'en de Armeense Genocide en ook wat er met de Koerden is gebeurd wordt erkend - de pogroms, enzo voort - dan is er pas over zeventig à tachtig jaar een generatie die in dit ideale Turkije zou kunnen leven.' Een verstandig mens zou eigenlijk zo snel mogelijk Turkije moeten verlaten, denkt hij. 'En dan kunnen alle fascistische overblijfselen om elkaars leven zuur te maken. Dit land moet eerst zijn eigen Renaissance tot stand brengen.'

Balyan ziet 'in deze hopeloze politieke sfeer' toch een sprankje hoop, vanwege recente diplomatieke stappen die zijn genomen in de normalisering van de betrekkingen tussen Turkije en Armenië.

'De mislukkingen in het verleden en de instabiliteit in de richting van een oplossing wijzen erop dat het nog te vroeg is om ons over deze ontwikkelingen te verheugen. Toch denk ik dat we de hoop niet mogen verliezen. Laten we hopen dat deze stappen nu wel tot een dialoog zullen leiden, en dat de op dit moment gesloten grenzen tussen 'twee nabije volkeren, twee verre burens', zoals Dink het zei, open gaan.' ●

Is Rutte IV wel divers genoeg? Dit vindt ons panel

Franc Weerwind (D66, Rechtsbescherming), ex-burgemeester van Almere, is de eerste zwarte Nederlandse minister. En met Dilan Yesilgöz (VVD, Justitie en Veiligheid) hebben we voor het eerst een minister van Turkse, Koerdische én vluchtelingenafkomst. De Turks-Nederlandse staatssecretaris Gunay Uslu daarbij opgeteld, mag Rutte IV zich het meest multiculturele kabinet ooit noemen. Ook kent dit kabinet meer vrouwen – de helft – dan weleer. Maar is het kabinet daarmee divers genoeg? We vroegen het ons vaste panel.

Anushka Sockhradj (28), sociaal werker

‘Nee, ik voel mij niet echt meer vertegenwoordigd door dit nieuwe kabinet. Het is mooi dat Franc Weerwind een Surinaamse achtergrond heeft, maar hij is behoorlijk verkasd. Ook komt hij niet uit de Randstad, waar de meeste mensen met een multiculturele achtergrond vandaan komen, maar uit Almere. ‘Belangrijk is dat politici cultuursensitief zijn. Praatprogramma’s en zorginstellingen zijn erg bezig met cultuursensitiviteit. Kun je je goed aansluiten bij alle culturen? Het kabinet doet dat niet. De VVD vertegenwoordigt de rijken. De meeste Nederlanders, wit en zwart, vallen niet in die groep. Daarnaast is de diversiteit beperkt. Waar zijn de Aziaten? Waar de Brazilianen? En waar de Hindoestanen? Vorig jaar stemde ik op (onderzoeker en Kanttekening-columnist, red.) Jaswina Elahi, die op de GroenLinks-

‘Waar zijn de Aziaten? Waar de Brazilianen? En waar de Hindoestanen?’

lijst stond. Ik wil dat mijn volk zich ook kan uitspreken. ‘Toch ben ik niet voor een kleurenquotum. Dat wordt misschien een beetje te ingewikkeld. Belangrijk is dus dat het kabinet cultuursensitief is, mensen met een andere culturele achtergrond begrijpt. Een Hindoestaan in het kabinet is mooi, maar dat hoeft niet per se. Ik kan mij ook vertegenwoordigd voelen door iemand anders van kleur. ‘Wel mooi is dat de helft van de bewindspersonen uit vrouwen bestaat. Het maakt mij niet uit dat dit nu misschien vooral voor de show is. Als dit de nieuwe norm wordt dan gaan we het normaal vinden en dat komt de vrouwenemancipatie ten goede. Ik heb meer vertrouwen in vrouwen. Zij snappen ons - vrouwen dus - beter. Mannen staan anders in de politiek, ze zijn meer uit op macht.’ •

Abdessamad Taheri (43), manager arbeidsontwikkeling

‘Ik had helemaal geen verwachtingen en ben nog steeds sceptisch over de beloftes van Rutte en Kaag over een nieuwe bestuurscultuur. Zij zijn oude politiek, dat vertrouw ik niet meer. Maar het nieuwe kabinet heeft mij aangenaam verrast. Weerwind is een goede keus. Ik ben ook blij met Ernst Kuipers op Volksgezondheid en Robbert Dijkgraaf op Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zij moeten voor vernieuwing zorgen. De nieuwe bewindspersonen moeten een kans krijgen. Ook mooi zijn de nieuwe plannen voor klimaat en wonen. Ik ben niet vol vertrouwen, maar ben positiever over Rutte-IV dan over Rutte-III. Ondanks dat het een rechts kabinet is, kan het goede dingen doen - wellicht omdat D66 nu sterker is vertegenwoordigd. ‘Het mooie van Weerwind, Yesil-

göz en Uslu is dat ze geen ‘slachtofferallochtonen’ zijn. Met zulke ‘allochtonen’, die in de slachtofferrol kruipen en dat uitmelken, heb ik helemaal niets. Deze nieuwe bewindslieden stropen de mouwen op. Ze praten niet over diversiteit, maar doen het gewoon. ‘Dat de helft van de nieuwe bewindspersonen uit vrouwen bestaat is ook een goede zaak. Positieve discriminatie is verkeerd, zeggen critici. Maar de facto krijgen mannen meer kans op managementplekken, omdat ze sneller serieus worden genomen. Rutte-IV trekt dit nu recht, gelukkig.’ •

‘Het mooie van Weerwind, Yesilgöz en Uslu is dat ze geen ‘slachtofferallochtonen’ zijn’

Leontine Vreeke (45),
salesmanager, wijkraadslid
Katendrecht Wilhelminapier
Rotterdam, zangeres

‘Er zijn maar weinig bewindslieden van kleur: twee van de twintig ministers en één van de negen staatssecretarissen. Het kabinet is dus geen afspiegeling van de Nederlandse samenleving. Belangrijk voor het herstel van vertrouwen in de overheid is dat burgers zich ook gepresenteerd voelen door het kabinet. Dat gevoel heb ik nog niet. En waar zijn de mensen uit de LGBTQIA-scene? En de personen met een beperking? Diversiteit is namelijk meer dan alleen kleur. ‘Met Weerwind ben ik erg blij. Maar: we hebben net de toeslagen-affaire gehad. Wordt Weerwind,

een van de twee ministers van kleur in het nieuwe kabinet, hier straks op afgerekend? Ik maak mij zorgen dat hij misschien de verkeerde post heeft gekregen.

‘Ik ben heel blij dat er zo veel vrouwen in zitten. Of het diversiteitsstreven van het kabinet oprecht is? Dat weet ik niet, maar dat maakt mij eerlijk gezegd ook niet uit. Het moet gewoon gebeuren.’ •

**‘2 op 20 ministers
en 1 op 9 staats
secretarissen, dat
is geen afspiegeling
van de samen
leving’**

Dimple Sokartara (29),
communicatieadviseur

‘Ik kijk nu wel anders naar de overheid. Misschien komt dat door pessimisme vanwege het coronabeleid. Of doordat weer dezelfde mensen aan het roer staan, maar dan in een andere functie. Zelfs na de toeslagenaffaire bleef Rutte de kapitein van het schip. Ik heb geen vertrouwen in Rutte als persoon, en ook niet in zijn partij.

‘Ik denk dat de meeste mensen nu minder hoop hebben. Ik ook. De economie zal vast beter gaan, want daar maken Rutte en de VVD zich hard voor. Ze zijn economiegedreven en ze zijn er voor de bedrijven, maar wat betekent dat voor de mensen en het klimaat? Als dezelfde mensen gaan regeren, komen er niet opeens drastische en broodnodige oplossingen voor het klimaatprobleem of de toeslagen-affaire. Ik snap dat snelle oplossingen lastig zijn, maar met dezelfde

**‘Als dezelfde
weer gaan
regeren, komen
er niet opeens
oplossingen voor
de toeslagen
affaire’**

leider doorgaan, geeft mij geen vertrouwen. Na zoveel jaar is er behoefte aan een frisse wind. Een nieuwe leider biedt geen garanties, maar ik had die gok wel genomen. ‘Dezelfde koers, dezelfde leider. Makkelijk als je al geniet van een bevoorrechte positie. Ik begrijp waarom zoveel mensen op Rutte hebben gestemd: ‘Dit werkt wel prima, kijk dan hoe goed Nederland het doet’. Zelf heb ik ook niets te klagen, maar ik ben niet blind voor het lijden van anderen. Ik zie in dat ik bevooroordeeld ben, dat ik mij kan focussen op maatschappelijke problemen. Maar ik zie ook dat die niet worden opgelost.’ •

**Ibrahim Özgül (38), finance en
project professional**

‘Ik vind het mooi dat het nieuwe kabinet divers is. Althans: diverser dan normaal. Het laat zien dat Nederland met hangen en wurgen toch een klein beetje vooruit gaat. Vroeger was het bijna altijd een witte bedoening.

‘Jammer dus dat het zestig jaar heeft geduurd. Maar goed, elke stap telt, hoe klein ook, ook als het voor de show is. Dat laatste overigens kan ik zelf niet meten. Maar ik hoop niet dat de Nederlandse ministers en staatssecretarissen van kleur het vuile werk moeten opknappen. Dus dat ze racistisch beleid zullen moeten uitvoeren, omdat zij dat wél kunnen verkopen. Ik wil helemaal niet dat zij daar zijn neergezet voor de ‘migrantenaanpak’ in welk opzicht dan ook.

‘Voor de rest vind ik het perfect. We zien veel vrouwen. We zien

veel kleur. Het oogt goed. Voor de foto en de geschiedenis is het mooi. Maar zoals ik al zei: ik hoop echt dat het niet alleen bij deze looks blijft, maar dat ze ook daadwerkelijk een verschil kunnen maken. We gaan het zien. Ik hoop dat het allemaal goed uitpakt. Daar snakt Nederland namelijk naar.’ •

**‘We zien veel kleur,
maar ik hoop dat
het niet alleen bij
deze looks blijft’**

LODY VAN DE KAMP

Rabbijn en publicist.

Voor Rutte IV geldt het nadeel van de twijfel

Het is afwachten wat het nieuwe kabinet ons allemaal gaat brengen. Normaal geef je een nieuw kabinet eerst maar even 'het voordeel van de twijfel', maar dat is moeilijk in deze tijden van geschondden vertrouwen.

Na die ellende van aftredende bewindslieden, gevallen kabinetten en onopgeloste dossiers, met de diepste sores voor duizenden slachtoffers, komen Mark Rutte en Sigrid Kaag niet meer weg met dat voordeel van twijfel. Ook al blijven ze vertellen dat het noodzakelijk is om het vertrouwen in de overheid te herstellen.

Goed, laat ik het maar niet over de poppetjes hebben. Belangrijker is hoe de komende bestuursperiode eruit gaat zien.

Zo hebben we straks een minister van Justitie & Veiligheid die geen rechtenstudie heeft gedaan. En ze is niet de enige. Op meerdere departementen komen bewindslieden zonder vakkennis. Wie gaat er op de ministeries dan de dienst uitmaken?

Omdat de minister dus zelf niet de departementale vakbekwaamheid in huis heeft, is zij voor het beleid afhankelijk van geleende kennis van haar ambtenaren. En meer invloed van ambtenaren bete-

Op meerdere departementen komen bewindslieden zonder vakkennis. Wie gaat er op de ministeries dan de dienst uitmaken?

kent minder democratie. Natuurlijk zijn deze functionarissen loyaal aan hun bewindvoerder, volgens de mores. Maar de minister heeft als politicus democratische legitimatie, een ambtenaar niet.

Met die geleende kennis kan de minister nog niet aan de slag. Besluiten die de excellentie neemt, moeten eerst langs de politieke adviseur. Dat is iemand die de haarvaten van het politiek manoeuvreren tot achter de oren beheerst. Van diens 'ja' of 'nee' hangt de volgende ministeriële stap af.

Dan zijn we zo ver om beleid te maken waar geen minister zich een buil aan kan gaan vallen. Zeker een minister met een hiaat aan kennis. De minister staat te trappelen om

het verhaal de samenleving in te slingeren. Scoren hoort ook bij het ambt. Maar hoe en wanneer? Daar wagen we de minister niet aan.

De voorlichter gaat bedenken hoe, langs welke kanalen en op welk moment het nieuws naar buiten wordt gebracht. Ook bekijkt de voorlichter, en dan ook weer met de over de schouder meekijkende politiek adviseur, met wie de minister zal spreken over het nieuwe politiek plan - en met wie juist niet. Bij welke praatprogramma's schuift je aan? Welke vragen zouden journalisten aan je moeten stellen? Welke journalisten moet je op afstand houden?

Eindelijk is het moment daar. De minister houdt zijn of haar toe-

spraak. Maar het is niet 'zijn' of 'haar' verhaal. De speechwriter dicteert wat de minister ons gaat vertellen. Onderweg naar de presentatie krijgt de minister achter in de dienstauto de gelegenheid om de toespraak zelf nog even van tevoren door te lezen.

Misschien is dit eigenlijk best een hondenbaan. Maar is dan de gretigheid waarmee sommige kandidaat-ministers toehappen op de uitnodiging, al geldt dat echt niet voor allemaal, niet per definitie een diskwalificatie, gezien de grote verantwoordelijkheden op hun schouders?

De laatste dagen vóór de gang naar Huis Den Bosch konden ze nog besteden aan het op zoek gaan naar passende schoenen. Naar het juiste pak met krijtstrepen, of welk hoedje het beste past bij welk jurkje voor de foto. Maar dat was dan ook voorlopig hun laatste eigen beslissing.

Na het bordesmoment kwamen de excellenties tot de grote ontdekking dat echte vakkennis hen veel verder had geholpen. Voor een minister die zoveel ballen in de lucht moet houden, is het meer dan essentieel dat hij of zij van tevoren weet of die ballen rond, ovaal of vierkant zijn.

Voorlopig krijgt de samenleving te maken met niet het voordeel, maar het nadeel van de twijfel. •

AMMA ASANTE

Voorzitter Landelijke
Cliëntenraad. Voormalig
lid Tweede Kamer
(PvdA).

Rutte IV blijft de migrant afschilderen als gevaar

Nederland wordt diverser. Het percentage Nederlanders met een migratieachtergrond steeg in twintig jaar van 18 naar bijna 25. In slechts 40 procent van wijken in Amsterdam bestaat de meerderheid uit mensen waarvan beide ouders in Nederland zijn geboren. Rotterdam telt 206 nationaliteiten. Ik zeg: verrijking ten top, zowel sociaal als cultureel en economisch. Maar de meeste Nederlanders willen niet meer mensen met een migratieachtergrond in hun wijken.

Nederlanders vinden dat het minder prettig samenleven is in gemengde buurten dan in een homogene buurt', aldus een SCP-rapport uit december. 'Dit is vooral het geval wanneer mensen met een verschillende migratieachtergrond bij elkaar in de buurt wonen en wanneer mensen met psychische problemen wonen tussen mensen zonder deze problemen.'

Wat niet helpt, is dat onze eigen overheid de migrant blijft afschilderen als een gevaar voor onze beschaving. Daarmee wakkert de overheid het wij-zij-denken onnodig aan. Ook het nieuwe coalitieakkoord stelt daarin teleur.

'Van nieuwkomers verwachten we dat zij onze democratie, rechtsstaat en grondrechten onderschrij-

En dit komt notabene uit de pen van een coalitie die verantwoordelijk is voor het toeslagenschandaal, waarbij de Grondwet met voeten werd getreden

ven en de fundamentele waarden respecteren', lezen we. En dan komt het: 'We treden streng op tegen eerwraak en vrijheidsbeperking van meisjes, vrouwen en andere kwetsbaren en degenen die hieraan schuldig zijn.' Coalitiepartijen VVD, D66, CDA en ChristenUnie noemen nieuwkomers in verband met allerlei misstanden, zoals huwelijksdwang, achterlating, genitale verminking en 'maagdenvliesherstel'.

Et voilà, het beeld is geschapen: de nieuwkomer die dit land binnenkomt met zijn gewelddadige en vrouwonvriendelijke gebruiken als gevaar voor onze beschaving. En dit komt notabene uit de pen van een coalitie die verantwoordelijk is voor het toeslagenschandaal, waarbij de

Grondwet met voeten werd getreden.

Toch is er hoop. Hoogopgeleiden zijn positiever over het leven in gemengde buurten. Ze hebben tolerantie hoog in het vaandel staan, vinden het belangrijk om respect te hebben voor verschil. Laten we dus kijken naar wat hen onderscheidt van mensen met een lagere opleiding.

Dat is vooral: werk, een inkomen waarmee niet alleen de vaste lasten maar ook leuke dingen betaald kunnen worden, een betere gezondheid, meer perspectief in het leven en meer vertrouwen in de toekomst. Hoogopgeleiden beschikken over meer houvast en vaardigheden om zich staande te houden in een

snel veranderende samenleving.

We moeten er dus als de sodemieter voor zorgen dat iedereen gelijke kansen krijgt, bestaanszekerheid krijgt, perspectief geboden wordt én dat de welvaart eerlijk wordt verdeeld. Tegelijkertijd moet ook het eerlijke verhaal verteld worden. Migrant zijn niet verantwoordelijk voor de toegenomen ongelijkheid in Nederland, de stijgende kosten van levensonderhoud, de dalende inkomens of het woningtekort.

'Van nieuwkomers verwachten we...' Nee, laat ik een kleine correctie plegen: 'Van alle Nederlanders, inclusief politici en dienaren van de overheid, verwachten we dat zij onze democratie, rechtstaat en grondrechten onderschrijven en de fundamentele waarden respecteren. Bij overtreding worden de mogelijkheden verruimd om strafrechtelijk op te treden tegen daders en medeplichtigen. Nieuwkomers en migranten zijn mensen. Daar zitten, net zoals onder witte Nederlanders, goede mensen tussen en slechteriken. We verwelkomen hen van harte. En we stoppen met het in stand houden van het beeld dat zij barbaars zijn en een bedreiging voor onze samenleving. Want er is een beschaving hoog te houden in Nederland: iedereen wordt gelijk behandeld, zoals vastgelegd in artikel 1 van onze Grondwet.' •

Diversiteit of segregatie? Onmin tu Amsterdam

Onderwisonrust in Amsterdam. De Amsterdamse onderwijswethouder Marjolein Moorman (PvdA) vreest voor segregatie in haar stad door de vele bijzondere schoolinitiatieven die hopen op erkenning. Dit zorgt voor onmin bij initiatiefnemers. 'Onze school is voor alle Amsterdammers, maar de wethouder zegt: 'segregatie.'

● EWOUT KLEI

Moorman voorziet problemen door de nieuwe wet Meer Ruimte voor Nieuwe Scholen. Deze wet, die op 1 juni 2021 inging, maakt het mogelijk een school te stichten op basis van belangstelling van ouders. De levensbeschouwelijke inslag van de school maakt nu minder uit. Dit geeft risico's voor Amsterdam, schreef Moorman in oktober aan (inmiddels ex-) onderwijsminister Arie Slob.

'Indien alle (zeven, red.) initiatieven het benodigde aantal ouderverklaringen krijgen, kan dit op termijn tot gevolg hebben dat omliggende scholen te maken krijgen met een meer eenzijdig samengestelde leerlingenpopulatie, dan nu het geval is', schreef de wethouder aan de minister.

De minister moet vóór 1 juni 2022 beslissen of de school mag starten. Moorman adviseerde Slob, die inmiddels is opgevolgd door Dennis Wiersma (VVD), in haar brief alvast over zeven initiatieven. Daar zitten ook één islamitische middelbare school en twee islamitische lagere scholen bij. Op dit moment heeft Amsterdam één islamitische middelbare school - het veelbesproken Cornelius Haga Lyceum - en negen islamitische basisscholen.

Moorman: 'We zien een groter risico op segregatie in de stad als alleen nog wordt gekeken naar het

LEERLINGEN OP HET CORNELIUS HAGA LYCEUM, EEN ISLAMITISCHE MIDDELBARE SCHOOL IN AMSTERDAM (BEELD: YOUTUBE)

aantal ouderverklaringen en onvoldoende rekening wordt gehouden met het bestaande aanbod in de stad. Deze ontwikkeling druist in tegen het kansengelijkheidsbeleid dat de gemeente voorstaat en waarbij zij zich juist richt op het tegengaan van segregatie.'

Haar opmerkingen over segregatie zijn bij de initiatiefnemers van de nieuwe scholen niet in goede aarde gevallen, zo leert navraag. 'Onze school is voor alle Amsterdammers, maar de wethouder zegt: 'segregatie'', reageert Gürkan Celik namens de Wereldwijdschool. Dat is een initiatief van stichting Cos-

micus, een aan de Turkse Gülenbeweging gelieerde onderwijsstichting.

De Wereldwijdschool, een campus die de lagere school en de middelbare school combineert, is er juist voor alle Amsterdammers, reageert Celiks mede-initiatiefnemer Ferd Stouten. Hij is tevens bestuurslid bij Cosmicus en was eerder bestuurder bij de Montessori Scholengemeenschap Amsterdam (MSA). 'De Wereldwijdschool gaat uit van een bepaalde filosofie, namelijk kinderen tot achttien jaar leren wat het betekent om een wereldburger te zijn.'

Celik vermoedt kwade opzet in het spel bij de gemeente. 'Achter de schermen vindt er iets plaats, wordt gezegd dat deze schoolinitiatieven niet goed zijn. Terwijl de wet juist bedoeld is om de oprichting van nieuwe scholen makkelijker te maken. Er wordt vanuit een bepaald blok 'nee' tegen ons initiatief gezegd, zonder dat er naar onze ideeën geluisterd wordt.'

Omar Abdelmalek, bestuurder bij de Stichting Islamitisch Basisonderwijs Amsterdam (IBA) en initiatiefnemer van islamitische lagere school De Dadelpalm, vindt het goed dat Moorman haar vrees voor

ssen nieuwe scholen en college

segregatie hardop uitspreekt. 'Maar deze angst is ongefundeerd. Islamitisch onderwijs doet het juist heel goed.'

Adbelmalek gelooft niet dat de nieuwe onderwijsminister Wiersma een stokje zal steken voor De Dadelpalm. 'Het ministerie kijkt altijd naar cijfertjes. Islamitische scholen scoren altijd hele goede cijfertjes. Ik verwacht niet dat 'segregatie' meespeelt bij de beoordeling van onze aanvraag.'

Marvin Hokstam van Stichting Bigi Bon Scholen, een initiatief dat vooralsnog niet voldoende handtekeningen heeft opgehaald, is verontwaardigd over de woorden van Moorman. 'Jammer dat het woord 'segregatie' gevallen is. Dat is precies waar we niet voor staan.'

De Bigi Bon-school gaat uit van een 'afrocentrische' filosofie. Maar die is niet alleen bedoeld voor zwarte leerlingen, benadrukt hij. 'Het gaat om de achterliggende filosofie, dat we de dominante eurocentrische visie bevragen, een ander verhaal vertellen, een inclusiever verhaal.'

Denk heeft Moorman afgelopen maand aan de tand gevoeld over haar brief. Denk-raadslid Numan Yilmaz, die in contact staat met Hokstam en met enkele islamitische schoolinitiatieven: 'Ik vind het onbegrijpelijk dat de wethouder voor kansengelijkheid is, maar tegelijkertijd de kinderen en ouders de kans ontnemt om bijzonder onderwijs te volgen. Ze beperkt deze mensen in hun vrijheid en dat vind ik echt kwalijk.'

Volgens Yilmaz is de wethouder door de mand gevallen, gezien ze tijdens de rel rond het Cornelius Haga Lyceum nog aangaf niet tegen islamitisch onderwijs te zijn. 'Nu is het tegendeel bewezen, dus haar geloofwaardigheid op dit onderwerp staat wat mij betreft op het spel.'

Moormans vrees voor segregatie vindt Yilmaz 'flauwekul', want 'de kinderen die daar op school zitten komen echt uit alle windstre-

ken'. Ook merkt de Denk-politicus op dat het leven van kinderen en jongeren niet slechts uit school bestaat. 'Ze sporten en spelen buiten, dus ze komen echt in contact met verschillende mensen.'

Moorman bestrijdt het idee dat ze door haar kritische opmerkingen over 'segregatie' in het onderwijs tegen diversiteit zou zijn. Segregatie en diversiteit staan juist haaks op elkaar, aldus haar woordvoerder. En een wildgroei aan nieuwe scholen zou het diverse aanbod in sommige wijken juist minder stabiel maken.

'Idealiter representeert een school de wijk, waar kinderen van verschillende achtergronden elkaar ontmoeten. En daarom is het ook belangrijk om bij alle keuzen die we in beleid maken, de mogelijke effecten op segregatie goed op het netvlies te hebben. Gelukkig wordt dit steeds breder erkend en wordt er ook gekeken vanuit de Rijks-overheid naar kansen en mogelijkheden om onderwijssegregatie tegen te gaan, zodat we de diversiteit kunnen versterken.'

Ook dat Moorman feitelijk tegen islamitische scholen zou zijn, wordt door haar woordvoerder weersproken: 'De gemeente heeft de afgelopen jaren nieuwe scholen op islamitische en algemeen bijzondere grondslag na toetsing aan de wettelijke eisen op het Plan van Scholen goedgekeurd, wat bijdraagt aan een breed onderwijspalet waar ouders uit kunnen kiezen.'

De woordvoerder zegt dat Yilmaz een onjuiste voorstelling van zaken geeft. 'De afgelopen jaren

zijn er juist drie islamitische scholen bijgekomen.'

De volgende stap is nu aan de Onderwijsinspectie. Die gaat de plannen en de beoogde bestuurders keuren. Moorman adviseert de minister, die uiteindelijk het besluit neemt, maar kan zelf geen aanvra-

gen af- of toewijzen.

Uiteindelijk hebben vijf nieuwe scholen in Amsterdam de handtekeningenronde overleefd, waaronder de drie islamitische en de Wereldwijdschool van Cosmicus. Alle zeven nieuwe schoolinitiatieven hebben een positief of negatief advies - zienswijze - gekregen van Moorman. De woordvoerder wil verder niet op de zienswijzen van Moorman ingaan, omdat deze adviezen geheim zijn. Maar Celik van de Wereldwijdschool en Hokstam van de Bigi Bon School vertellen *de Kanttekening* dat hun schoolinitiatieven een negatieve zienswijze hebben gekregen van de wethouder.

Voor het college is er eigenlijk geen ruimte voor islamitische scholen, zei Denk op 12 januari in de Amsterdamse raad. Denk-woordvoerder Sheher Khan benadrukte dat islamitische scholen goed presteren, maar: 'Er is altijd wel een reden om deze scholen in de weg te staan.'

CDA-raadslid Diederik Boomsma was ook kritisch op de brief van Moorman. Het college is wel erg afhoudend en defensief richting de minister, vindt hij. 'Het ademt een top-down bureaucratische visie. (...) Doe niet zo defensief, sta open voor kansen.'

Blijkbaar zijn ouders niet tevreden over het huidige onderwijsaanbod, constateerde Boomsma, die een lans brak voor het recht op onderwijsvrijheid. D66-raadslid Ilana Rooderkerk vond dat je nieuwe schoolinitiatieven geen dingen moet verwijten als oude scholen hun zaakjes niet op orde hebben.

Moorman antwoordde dat ze geen onderscheid maakt tussen islamitische scholen en andere scholen. Er zijn daarnaast nu te

veel scholen in Amsterdam, aldus de wethouder. 'Ik ben verantwoordelijk voor het geheel.'

Moorman heeft kritiek op de nieuwe wet Meer Ruimte voor Nieuwe Scholen, omdat de gemeentes niet zijn gehoord toen deze wet werd gemaakt. De gemeenteraad heeft unaniem gekozen om Moorman de minister te laten adviseren en daarvoor verschillende criteria opgesteld. Hierbij wordt de vrijheid van onderwijs gerespecteerd, zei Moorman.

'Als u eerlijk bent, ziet u dat er geen onderscheid is gemaakt tussen islamitisch onderwijs en ander onderwijs', zei Moorman tegen Khan. Khan doet volgens haar alsof islamitische schoolinitiatieven een negatief advies kregen omdat het islamitische initiatieven zijn, maar dat is bezijden de waarheid, aldus de wethouder.

Khan: 'Ik zeg niet dat Moorman tegen islamitisch onderwijs is, maar het effect van haar beleid is hetzelfde, namelijk dat islamitisch onderwijs wordt benadeeld.'

CHRIS AALBERTS

Journalist en auteur van o.a. 'De puinhopen van rechts'. Doceert Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Zou BIJ1 de eigen lokale afdelingen een succes vinden?

De gemeenteraadsverkiezingen naderen in rap tempo en dat is een mooi moment om te zien wat nieuwe partijen in ons land waard zijn. Laten we kijken naar de partij van Sylvana Simons. Bij de ledenvergadering van BIJ1 hoorden we bestuursleden onlangs zeggen dat 2022 wederom een jaar van een nieuwe doorbraak wordt. Na de raadszetel in Amsterdam in 2018 en de Tweede Kamerzetel in 2021, zou BIJ1 dit jaar in meerdere gemeenten actief gaan worden. Hoe staat het daarmee?

Over de concrete ambities kun je BIJ1 niet echt transparant noemen. Op de website stonden lange tijd allerlei afdelingen die in opbouw zouden zijn, maar het bleef op bijna al die plekken stil. De enige uitzondering was de afdeling in Haarlem, waar een relletje was over een witte hetero-vrouw die in het afdelingsbestuur werd gekozen, maar wiens aanwezigheid toch niet op prijs werd gesteld. Hoe de zaak ook precies in elkaar zat: het was in ieder geval concreet bewijs dat er BIJ1-vrijwilligers bestaan in Haarlem.

Zulk bewijs was er ook in Den Haag: toen er een conflict ontstond tussen Quinsy Gario en de partij, stapte het Haagse afdelingsbestuur op. Het partijbestuur van BIJ1 mom-

In de meeste gemeenten is BIJ1 straks een partij zonder fractie

pelde nog iets over overleg, maar het werd al snel stil. Opvallend, want juist Den Haag leek geknipt voor een overwinning van BIJ1. De partij komt er helemaal niet op het stembiljet te staan.

Toen kwam BIJ1 met een lijst van acht gemeenten waar de partij dan toch echt mee ging doen: naast Amsterdam kwamen er zeven nieuwe gemeenten bij. Deze lijst blijkt inmiddels alweer uitgedund. Eind december meldde de afdeling Arnhem-Nijmegen dat de verkiezings-deelname in beide steden niet doorgaat. Anderhalve week geleden kwam daar de afdeling Haarlem bij. BIJ1 groeit te snel en kan dat niet aan, luidt het excuus.

In Haarlem meldt de afdeling dat BIJ1 de strijd de komende jaren

op straat, in scholen en achter het spreekgestoelte in de raad gaat voeren. Invloed is geen doel, maar een middel. De afdeling heeft de menskracht niet om te strijden voor sociale verandering en om alle gemarginaliseerde groepen te vertegenwoordigen. Daarom gaat men zich richten op buitenparlementaire actie. Er wordt een bottom-up-beweging gebouwd en dat kost tijd. Over vier jaar moet er een sterkere afdeling staan.

Zo blijft er steeds minder van alle ambities over. In Rotterdam en Utrecht doet BIJ1 mee in een overvol links landschap. De partij krijgt in beide steden concurrentie van een groep socialisten die van de SP is afgesplitst en opmerkelijk veel inhoudelijke overeenkomsten met

BIJ1 vertoont. Op kernpunten zoals racismebestrijding en diversiteit zijn beide SP-afsplittingsen het met BIJ1 eens. In deze steden doet ook de SP zelf mee en dan weet je: de versnippering op links is hier zo groot dat de kans bestaat dat alle linkse partijen de kiesdrempel net niet halen. In Delft is de situatie overzichtelijker maar het is twijfelachtig of de BIJ1-doelgroep er woont.

Dan resteren alleen nog Almere en Amsterdam. Over Almere horen we niets, maar in de hoofdstad staat BIJ1 in een peiling inmiddels op zes procent. Dat zijn twee of drie zetels. Dat zou een groot succes zijn, maar een landelijke doorbraak is iets anders.

In de meeste gemeenten is BIJ1 straks een partij zonder fractie die met een kleine club actie voert en misschien af en toe in de gemeenteraad inspreekt. De Delftse lijsttrekker Jeanette Chedda deed het al eens. Het is een strategie waar natuurlijk niets op tegen is, maar waarvan iedere leek weet dat die nauwelijks omgezet zal worden in klinkende resultaten voor gemarginaliseerde groepen, laat staan een betere representatie of een grotere lokale bekendheid van de partij.

Als 2022 het jaar moet worden dat BIJ1 een nieuwe grote stap voorwaarts gaat maken, vraag je je af hoe de mensen van de partij dat precies voor zich zien. •

**THOMAS
VON DER DUNK**

Publicist.
Cultuurhistoricus.

Bezoekt Hiddema straks Baudet in de cel?

Is de Tweede Kamer een Huis van Bewaring, al is het maar in overdrachtelijke zin? Je zou het soms denken, gezien het sinds de eeuwwisseling toenemend aantal gestichtsrype figuren of seksuele delinquenten van het slag Dion Graus dat er rondloopt. Of preludeert FvD-Eerste Kamerlid Theo Hiddema op een eigen rol als advocaat voor Thierry Baudet, als die onverbetelijk blijft?

Het was in elk geval een opmerkelijke uitsmijter van het recente interview van NRC-redacteur Marcel Haenen met Hiddema. Daarin zei Hiddema te worstelen met het feit dat zijn club steeds meer 'eendimensionale wappies' aantrekt. Hij riep Baudet ook op om een einde te maken aan de antisemitische 'smurrie die mij steeds omringt'. Dit, naar aanleiding van een 'weezinwekkende' tweet van zijn voorman, waarin deze de coronamaatregelen met de Holocaust vergeleek.

Aldus Hiddema, die op de opmerking 'dat de leider aanhoudend foute dingen zegt, toch een reden is om weg te gaan', reageert dat hij vol goede hoop blijft. Want: 'Misschien komt Baudet nog bij zinnen. Ik heb mensen in het Huis van Bewaring ook zien veranderen.'

Is dat wat Baudet straks wacht, als boetes op abject getwitter niet helpen? In elk geval zou het een zeer nuttige educatieve ervaring zijn als Baudet daar eens een tijdje

**In elk geval zou het een zeer nuttige
educatieve ervaring zijn als Baudet eens
een tijdje doorbracht in het Huis van
Bewaring**

doorbracht. Mogelijk dat Hiddema daarop ook zijn hoop heeft gevestigd, gezien zijn ervaring met andere ontspoorde. Dan leert Baudet tenminste eens echt wat het verlies van vrijheid betekent. En misschien dat hij dan ook beseft dat er nog enig verschil - *enig* verschil - bestaat tussen een nachtelijke ophokplicht door een avondklok en een vernietigingskamp.

Helemaal zeker daarvan ben ik echter niet.

Door zijn snelle verdere radicalisering sinds de breuk met politiek toch ook al niet geweldig okselfrisse types als Annabel Nanninga en Wybren van Haga, is Baudet definitief in de fascistoïde hoek beland. Het zijn langzaam maar zeker incidenten meer, het is een heel extreemrechts wereldbeeld dat ook - zie de bedreigingen aan het adres van de Kamerleden Nilüfer Gündogan (Volt) en Sjoerd Sjoerdsma (D66) - steeds onbeschaamder uit-

gedragen wordt. Ook al handhaaft Baudet tegelijkertijd bewust een zekere dubbelzinnigheid waar het zijn intenties betreft. Hij wordt vaak 'fout begrepen', zo heet het dan gespeeld verontwaardigd.

Iets waarin ook Hiddema meeglibbert, als hij tegelijk Baudets lijn als 'pure gramstorigheid' goedklegt, en stelt dat hij te intelligent is om antisemit te zijn. Gebrek aan intelligentie was indertijd echter niet het probleem bij Goebbels. Of bij Seyss-Inquart. Ook een groot liefhebber van klassieke muziek trouwens, dus dat biedt evenmin garanties.

Baudet en zijn trawanten gaan inmiddels veel verder dan Wilders, die vooral grof xenofob is, en zeker ook een bedreiging voor de rechtsstaat vormt, maar er verder geen geschifte complottheorieën op nahoudt. Ook is Wilders nog niet zover gegaan om openlijke toespelingen op afschaffing van de parle-

mentaire democratie toe te juichen.

Noch de pers, noch de politiek heeft inmiddels al een adequate methode weten te vinden om met het bewust agressieve en destructieve van FvD om te gaan. De Nederlandse media hebben, net als de Amerikaanse in het geval van Donald Trump, mede geholpen Baudet groot te maken door hem met het rellerige oog op leuke kijkcijfers steeds weer een podium te bieden, en bijvoorbeeld in de coronacrisis serieuze wetenschappers te noodzaken met hem over zijn onzinnige ideeën in discussie te gaan.

Hier speelt het Fortuyntrauma een rol, de ziekelijke angst om 'de stem van het volk' misschien nog een keer te missen, waarvan eerder ook Wilders heeft geprofiteerd.

Krijgt Baudet dan eens een keer een koekje van eigen deeg, omdat eindelijk iemand hem knetterhard met zijn geklets confronteert, dan loopt hij niet alleen zelf boos uit de studio weg, maar rennen presentator en omroep hem ook nog onder veel excuses achterna - zie Eva Jinek na de voltreffer van cabaretier Martijn Koning.

En na de tribunalendreiging voor Sjoerdsma wist vergadervoorzitter Ockje Tellegen, nadat Pepijn van Houwelingen riep dat het 'niet persoonlijk' bedoeld was, niet veel anders uit te brengen dan dat zij dat 'toch weer jammer' vond. Wie geeft dáár eindelijk Baudet eens stevig lik op stuk? •

Politie raadt deelname aan CIDI-r

Pro-Palestijnse activisten zijn kritisch over twee Israëlreizen die het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI) in 2022 en 2023 wil organiseren. Deze zijn bedoeld voor Amsterdamse medewerkers van de politie en het Openbaar Ministerie, evenals juridische experts uit de hoofdstad. Daarmee zou het CIDI aan ongewenste beïnvloeding doen.

● EWOUT KLEI

Het gaat om twee reizen naar het Holocaustmuseum Yad Vashem in Jeruzalem. Het doel: hen trainen tegen antisemitisme, 'om zo de Joodse gemeenschap beter van dienst te zijn'.

In totaal kunnen maximaal vijftig personen de reis maken, in twee groepen van maximaal 25 man. Een week lang, zo is het idee, volgen deelnemers lezingen, rondleidingen en workshops van diverse experts hierover in de International School for Holocaust Education van Yad Vashem.

De reis wordt mede mogelijk gemaakt door een bedrag van ruim 107.000 euro dat aan het CIDI werd toegekend door de adviescommissie Erfpachtverdeling van de gemeente Amsterdam. Deelnemers hoeven daarom slechts een klein deel van de kosten te betalen met een bedrag van 500 euro.

Eén van de critici is Jaap Hamburger van Een Ander Joods Geluid. Volgens hem wil het CIDI met deze Israëlreis de omstreden IHRA-definitie van antisemitisme - die volgens Israëlcritici kritiek op Israël en antisemitisme te veel op één lijn stelt - ingang doen laten vinden bij het justitiële apparaat. Dit zou dan gevolgen hebben voor toekomstige aangiftes wegens antisemitisme, zo schreef hij in *het Parool*.

Ook vindt Hamburger dat het CIDI ten onrechte gebruik maakt van de erfpachtgelden, omdat deze voor de hele Joodse gemeenschap

**‘We kunnen hen niet tegenhouden,
maar we zullen het wel heel sterk
afraden’**

eis af bij eigen werknemers

‘In 2019 wilde het CIDI een Israëlreis organiseren voor politie en OM. We hebben daar toen geen gebruik van gemaakt omdat het CIDI een lobbyorganisatie is. Dat vinden wij nog steeds’

POLITIETRAINING IN DEN HAAG (BEELD: YOUTUBE)

bedoeld zijn. Tevens vreest hij dat de onafhankelijkheid van de politie en het OM in gevaar komt: het CIDI is naast antisemitismewaakhond ook een pro-Israëlische lobbyorganisatie.

Gerard Jonkman, directeur van The Rights Forum, een pro-Palestijnse lobbyorganisatie die door oud-premier Dries van Agt is opgericht, steunt Hamburger, vertelt hij aan de telefoon. ‘Natuurlijk vind ik

het goed dat er aandacht wordt besteed aan antisemitisme, ook door de politie en het OM. Ik ben ook helemaal niet tegen cursussen hierover. Maar het CIDI heeft twee petten op. Het is een organisatie die antisemitisme bestrijdt, en tegelijkertijd ook lobbyt voor Israël. Die verstrengeling is problematisch. En dat zie je ook terug bij de IHRA-definitie.’

Volgens Jonkman is er geen enkele goede reden om naar Israël te gaan als je iets over de Holocaust wilt vertellen. ‘Er is genoeg materiaal voorhanden in Nederland. Denk aan het NIOD (Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, red.) in Amsterdam: kunnen ze daar geen cursus organiseren? Die Israëlreis duidt er een beetje op dat er misschien aan Israëlpropaganda wordt gedaan.’

Naomi Mestrum, adjunct-directeur van het CIDI, bestrijdt de kritiek. Volgens haar zijn de medewerkers van Yad Vashem de beste experts op het gebied van de Holocaust en het antisemitisme. ‘Alle getuigenissen en alle materialen liggen daar. Wij hebben hun expertise niet.’ En zij kunnen zich ook beter richten op specifieke doelgroepen, zegt ze, zoals agenten.

Volgens Mestrum is het niet gek dat voor politiemensen en mensen van het OM aparte programma’s aangeboden worden. Yad Vashem doet dat voor verschillende landen, waaronder Duitsland en Oostenrijk.

De meerwaarde van deze reis? Mestrum stelt dat Joden in Amster-

dam zich beter begrepen voelen bij het melding maken van antisemitisme als agenten en mensen bij het OM meer achtergrondkennis en *feeling* bij de problematiek hebben.

Dan is er nog de angst van Israëlcritici dat het CIDI probeert om via een omweg de IHRA-definitie tot norm te maken en Israëlkritiek te criminaliseren. Die is volgens Mestrum onterecht: ‘Kritiek op Israël is nog steeds mogelijk, zegt de IHRA-definitie zelf.’

Het OM en de politie in Amsterdam werken niet mee aan de reis, laten de woordvoerders van beide overheidsinstellingen weten. ‘Het OM zal niet van het aanbod gebruikmaken. Medewerkers van het OM zullen deze seminars dan ook niet bezoeken’, aldus een woordvoerder van het OM.

De Amsterdamse politie houdt eenzelfde verhaal: ‘In 2019 wilde het CIDI een Israëlreis organiseren voor medewerkers van de politie en voor het OM. We hebben daar toen geen gebruik van gemaakt omdat het CIDI een lobbyorganisatie is. Dat vinden wij nog steeds’, zegt de woordvoerder.

De politiewoordvoerder merkt verder op dat het CIDI in 2019, en nu weer de Amsterdamse politie niet zelf heeft gecontacteerd en geïnformeerd over deze reis, maar dat de politie dit moest vernemen via de website van het CIDI. ‘Dat is vreemd.’

Volgens de adjunct-directeur van CIDI zit het anders. Volgens haar waren het OM en de politie

niet geïnformeerd, omdat het CIDI ‘simpelweg nog niet begonnen was met de planning en de organisatie van de reis’. De reizen zijn volgens Mestrum al sinds 2019 bekend, omdat de commissie destijds de projecten die zijn aangevraagd, in het kader van de Joodse erfpachtgelden, heeft beoordeeld en een advies heeft voorgelegd aan de gemeente Amsterdam. Dat advies is destijds overgenomen door de gemeente en dus ook deze activiteit. ‘Al deze informatie is dus al lange tijd openbaar.’

Door corona ging de reis in 2020 niet door, maar het CIDI vroeg uitstel en kreeg dat ook. Mestrum: ‘Dat heeft ons de gelegenheid geboden om de reis op een later tijdstip uit te voeren, wanneer COVID ons het leven - hopelijk - weer iets makkelijker maakt.’

Het CIDI heeft in zijn dagelijkse werk goed contact met politie en OM over antisemitische incidenten, zegt Mestrum. ‘Wanneer we de reizen gaan plannen, zullen we zeker contact met hen opnemen.’ Ze benadrukt Mestrum dat mensen dan meegaan ‘op persoonlijke titel’. Dat doen journalisten ook die de jaarlijkse CIDI-reis door Israël en Palestina maken, zegt ze.

Het OM zal medewerkers ‘niet verbieden de reis te maken in eigen tijd en op eigen kosten’, reageert een woordvoerder. Net als het OM zegt ook de politie dat het haar personeel niet zal verbieden om aan de CIDI-reis deel te nemen, aldus de politiewoordvoerder. Maar: ‘dat mogen onze mensen niet tijdens diensttijd doen en evenmin namens de organisatie. We kunnen hen niet tegenhouden, maar we zullen het wel heel sterk afraden’.

Mochten de twee geplande studiereizen naar Yad Vashem niet kunnen plaatsvinden, dan belooft het CIDI de 107.000 euro weer terug te storten, zegt Mestrum. ‘Mijn verwachting is dat wanneer covid blijft spelen, dit een vorm van overmacht is waarvoor we uitstel kunnen aanvragen. Verder gaan we er niet van uit dat er onvoldoende animo zal zijn.’ ●

Wit, man en niet links: 'Woke-typ

Ze zijn niet van Forum voor Democratie of de PVV, maar voelen zich als witte man de kop van Jut in het hedendaagse debat. Een gesprek met ondernemer Wilco Boender en historicus Marcel Rijken. 'Er zijn meer mensen met mijn standpunten. Maar die hoor je niet.'

● EWOUT KLEI

De Kanttekening is niet inclusief, twitterde Marcel Rijken onlangs nog. De 'witte man' krijgt in columns vaak de schuld, is een van zijn verwijten. Ook vindt de historicus het typisch dat er geen 'witte toxische man' in ons maandelijks biculturele panel zit.

'Is dat om de 'dominante factor' buiten beeld te houden of laten jullie hem expres weg om hem een lesje nederigheid, in de zin van 'voel eens wat wij zeggen te voelen' te leren?', schreef Rijken. Hij vindt dat de Kanttekening wel wat kan leren van Telegraaf-journalist Wierd Duk, die in zijn reportages 'toxische' witte mannen en vrouwen aan het woord laat.

De Kanttekening - kernwaarden: vrij, moedig en inclusief - was wel benieuwd naar Rijkens verhaal. Hij is niet 'typisch rechts', legt hij uit. Zo is hij in Dordrecht zo'n tien jaar actief geweest voor de lokale afdeling van D66. Daarna is hij conservatiever geworden; tegenwoordig stemt hij CDA.

'In de ogen van linkse mensen ben ik rechts, in de ogen van rechtse mensen links', vat Rijken zijn ideologische positie samen. 'Ik trek naar het midden. Ik houd van cultuur,

ook progressieve, dat geldt als 'links', maar ik heb ook oog voor de schaduwkanten van de multiculturele samenleving, dat geldt dan weer als 'rechts'.'

Rijken is uitgesproken over het thema 'woke'. 'Over dat uit Amerika overgewaaid fenomeen van hyperpolitieke correctheid ben ik heel kri-

'Ik vind mijzelf een antiracist maar ik ben niet woke, dus ben ik een racist volgens de zelfbenoemde antiracisten van tegenwoordig'

tisch. Je kunt tegenwoordig niet meer antiracist zijn, als je niet woke bent. Ik vind mijzelf een antiracist maar ik ben niet woke, dus ben ik een racist volgens de zelfbenoemde antiracisten van tegenwoordig.'

Op Twitter wordt Rijken wel eens voor racist uitgemaakt. 'Dan

Waar Rijken zich enorm aan stoort is het 'slachtofferdiscours': 'Als je zwart bent of moslim en het zit je tegen, dan is dat schuld van de samenleving, nooit van jezelf. Terwijl ik ook een laag inkomen heb, en ook gedoe met de Belastingdienst heb gehad. Maar ik moet als witte man mijn toxische mond houden en luisteren, want ik ben volgens wokies geprivilegieerd.'

In een opinieartikel voor de Kanttekening brak Rijken een lans voor de 'VOC-mentaliteit'. 'Niet klagen maar dragen', luidde de titel. 'Van dit oud-Hollandse gezegde kunnen ook nieuwkomers nog iets opsteken', zegt Rijken. 'Ze moeten niet gelijk de schuld bij de overheid of bij de witte man leggen, maar ook kritisch naar zichzelf durven te kijken. Maar dankzij die slappe woke-mentaliteit is die goede oude VOC-mentaliteit in

heb je een vervelende dag, na een discussie met BIJ1-aanhangers of met slavennijhistoricus Karwan Fatah-Black, en zet ik mijn account even op een slotje, zodat ik geen last heb van allemaal BIJ1-sympathisanten en andere zelfbenoemde antiracisten die mij de les willen lezen.'

es willen gewoon dat je zwijgt'

WILCO BOENDER (LINKS), MARCEL RIJKEN (RECHTS)

het verdomhoekje beland. En natuurlijk vanwege de extreme focus van nu op de zwarte bladzijden van onze vaderlandse geschiedenis. Ik ben niet voor het wegpoetsen van deze zwarte bladzijden. Maar het is echt onzin dat het kolonialisme en de slavernij nooit aan bod kwamen in het geschiedenisonderwijs. Uiteraard gebeurde dit wel. En nu worden we ermee doodgegooid.'

Het hedendaagse woke-denken brengt volgens Rijken de samenleving meer in gevaar dan 'het verhaal dat al decennia onderdrukt wordt': het verhaal van autochtone Nederlanders die zich steeds meer verweesd voelen, zegt Rijken, omdat ze het gevoel hebben niet serieus genomen te worden terwijl de maatschappij onevenredig veel aandacht voor migranten lijkt te hebben.

'Exotisch is interessant, vinden we tegenwoordig in eigen land. Een moslim boeit meer dan een evangelische christen, om maar een voorbeeld te noemen.' Het wokisme komt volgens Rijken 'als een boemerang terug', omdat het in de media en op de universiteiten 'dominante linkse discours' geen rekening wil houden met de gevoelens van de 'Nederlander die van alles voelt maar het gevoel heeft op eieren te moeten lopen.'

Van de standpunten van Forum voor Democratie moet Rijken niets hebben, 'maar dat er mensen zijn die gevoelig zijn voor deze ideeën, komt mede omdat de spraakmakende gemeente niet bereid is om naar gewone Nederlanders te luisteren. Deze bezorgde burgers blijven dus ongehoord'.

Over migratie zegt hij: 'Ik snap dat je de grenzen niet hermetisch

kunt afsluiten, maar elk jaar komt er als gevolg van de migratie een middelgrote stad bij. Veel migranten doen een beroep op de verzorgingsstaat, met als gevolg dat die onbetaalbaar wordt. Dat is echt een groot probleem, waar iemand als migratieprofessor Leo Lucassen helemaal geen rekening mee houden wil.'

Rijken proeft bij de 'progressieve goegemeente' een antikoloniaal sentiment, ook als het over migratie gaat. 'Aanhangers van de woke-ideologie zien migratie ook als *payback time*. Eerst koloniseerde Europa bijna de hele wereld, nu moeten de witte Europeanen hun schulden terugbetalen, zo is het idee. Dit is puur rancuneus. Het is ook hypocriet. De westerse samenleving wordt afgewezen, terwijl de vruchten van deze samenleving wel worden geplukt. En mensen met een migratieachtergrond die hun mond vol hebben van racisme en kolonialisme begaan door witte Nederlanders zijn niet bereid om te leven in landen die inmiddels vrij zijn van kolonialisme.'

Nieuwkomers, maar ook migranten van de tweede en derde generatie, zijn niet zomaar Nederlanders, vindt Rijken. 'Ze hebben, omdat ze geëmigreerd zijn naar ons land, of omdat hun ouders of grootouders geëmigreerd zijn, veel minder binding met de Nederlandse beschaving, met de Nederlandse cultuur, dan Nederlanders die hier al generaties lang wonen. Linkse mensen roepen nu heel hard dat de islam ook onderdeel is van de Nederlandse cultuur. Dat mogen ze doen natuurlijk, maar het voelt niet zo. Moslims zijn nog steeds een minderheid in de Nederlandse samenleving. Kijk, ik vind die hele term 'multiculturele samenleving' ook verkeerd. Dat is geen neutrale term maar frame. Het begrip spreekt de wens uit dat onze samenleving multicultureler moet worden.'

Migratie mag, maar identiteit behouden

Naast Marcel Rijken spraken we met de conservatieve ondernemer Wilco Boender, oprichter van het Conservatief Café in Gouda, dat debatavonden organiseert met conservatieve sprekers.

'Nederland is een migratieland, daar zijn we groot mee geworden', zegt Boender. 'Maar tegelijkertijd vind ik dat een land aan zijn identiteit moet vasthouden. Ik ben niet tegen migranten op zich, maar vindt het wel een probleem als we daardoor onze identiteit verliezen. Als de identiteit van een land verandert door de komst van mensen met andere normen en waarden, dan heb ik daar grote reserves bij.'

Volgens Boender heeft Nederland nooit goed nagedacht over een goed migratiebeleid. 'Het idee dat je aan bepaalde voorwaarden moet voldoen om Nederlander te worden is helemaal losgelaten. Kijk, ik vind niet dat we met de beschuldigende vinger naar gastarbeiders en vluchtelingen zelf moeten wijzen. Het is de schuld van de politiek, van beleidsmakers. Vroeger van de linkse politiek. Tegenwoordig ook van de - ooit rechtse - VVD of middenpartij CDA. We hebben nooit tegen die nieuwkomers gezegd dat ze aan een aantal voorwaarden moesten voldoen als ze hier willen blijven. En de belangrijkste voorwaarde is dat je hier moet werken voor je centen.'

De reformatorische Boender vindt dat je vluchtelingen in nood moet helpen. Dat ziet hij als een christelijke plicht. 'Maar tegelijkertijd moet je ook je gezond verstand gebruiken. Dus eerst opvang in de regio.'

Als directeur van een groenbedrijf discrimineert Boender mensen niet op afkomst, vertelt hij. 'Ik geef iedereen een kans, vluchtelingen, Antillianen, Surinamers, Turken en Marokkanen. Maar niet iedereen

wil de handen uit de mouwen steken. En bij de ene etnische groep is die bereidheid lager dan bij de andere groep. Natuurlijk geef ik iedereen die bij mij zegt te willen werken een kans om zich te bewijzen. Sommigen grijpen deze kans aan. Zoals drie jaar geleden een Syrische statushouder, die nu een vast contract bij ons heeft waar ik echt heel blij mee ben. Maar anderen pakken die kans niet.'

Boender kan zich vinden in de 'VOC-mentaliteit' van hard werken en je niet aanstellen. Hij is voor zo'n harde aanpak, zegt hij, want 'zachte heemeesters maken stinkende wonden' en soms moet je mensen stevig aansporen om aan het werk te gaan. Tegelijkertijd wil hij de menselijke maat niet uit het oog verliezen en geeft hij zijn medewerkers, ook biculturele Nederlanders, de mogelijkheid om te groeien in het bedrijf. Ook verdienen ze meer dan het minimumloon.

'Maar toen een 47-jarige Turk, die vijftien jaar lang een uitkering heeft getrokken, meteen begon over zijn salaris en 2.700 euro in de maand wilde verdienen, kon ik daar natuurlijk helemaal niets mee. Ik heb toen voor de grap gezegd dat hij meteen bij mij kon werken voor het normale salaris van 2.100 euro, als hij mij zou bellen. Uiteraard kwam dat belletje niet.'

Er is volgens Boender geen constructieve conservatieve partij meer met een eigen, autonoom geluid. VVD, CDA en ChristenUnie laten volgens hem de oren te veel hangen naar D66 en de linkse partijen. Maar PVV en Forum voor Democratie zijn te radicaal, vindt hij.

'Nederland is heel erg gepolariseerd. Geert Wilders en Thierry Baudet gaan hier te veel in mee. En hierdoor worden wij, conservatieve, hardwerkende rechtse Nederlanders, door links snel als racistisch, fascistisch, seksistisch enzovoort weggezet.'

In het verleden had Boender sympathie voor Thierry Baudet. Maar nu FvD-voorman voor de 'dood of de gladiolen'-koers heeft gekozen, is de liefde behoorlijk bekoeld. Ook de vaak provoce-

'Wilders en Baudet gaan te veel mee in de polarisatie. En hierdoor worden wij door links snel als racistisch, fascistisch en seksistisch weggezet'

rende stijl van optreden van Geert Wilders kan Boender niet bekoren. 'Het is jammer dat Wilders zwaar op de populistische toer is gegaan, want daarmee bereik je niets. Zo wil Geert Wilders de Koran verbieden, maar dat is grondwettelijk onmogelijk en zo'n verbod dient de samenleving in het geheel niet.'

Wilders wordt vanwege zijn provocaties door zijn tegenstanders vaak voor racist uitgemaakt, 'maar hij legt de vinger regelmatig op de zere plek', vindt Boender. Als voorbeeld noemt de ondernemer dat 'allochtonen' in de criminaliteitsstatistiek oververtegenwoordigd zijn.

'Voor mijn werk ben ik wel eens op werkbezoek in de gevangenis geweest. Daar zitten gewoon veel Antillianen en Marokkanen. Dit is een feit en moet je gewoon benoemen. Maar dat durft de politiek niet. Links begint meteen over discriminatie en sociale ongelijkheid en slappe partijen als VVD, CDA en ChristenUnie praten dit na. Maar mensen die in de gevangenis zitten, of werkloos zijn, hebben dit toch echt aan zichzelf te danken.'

Boender omschrijft zich, met enige zelfspot, als 'een zwaar toxische witte man'. 'Maar ik ben ook een ernstig bedreigde menssoort, natuurlijk', vervolgt hij, 'want alles wat links en woke wil verbieden, onderdrukken of belemmeren, maakt deel uit van mijn mens -en maatschappijvisie en mijn levensstijl.'

Wat hij daarmee bedoelt? 'Geloof in een almachtig God, kin-

deren verwekken, een *pro-life*-standpunt, autorijden, vlees braden en eten, een houtkachel stoken, hard werken, kritiek leveren op onbegrensde immigratie, enzovoort.'

Volgens Boender domineert in de mainstream media, maar ook in Den Haag een progressieve en vrijzinnige geest. 'Boeren, burgers en buitenlui hebben het nakijken.' Toch wil Boender positief blijven, zegt hij, 'want anders verval ik in de slachtofferrol die Black Lives Matter-activisten klimaatgoeroes ook innemen'.

Op het Krimpenerwaardse platteland waar hij woont, heeft Boender nog genoeg gelijkgezinden om zich heen. 'Daar ben ik dankbaar voor. En ik laat mij niet snel van mijn standpunten afbrengen. Maar het is triest dat er in de media maar weinig mensen voorbijkomen met mijn visie. Misschien ben ik een van de laatste der Mohikanen en vertegenwoordig ik een echte minderheid. Al heb ik daar mijn twijfels over. Er zijn meer mensen met mijn standpunten. Maar die hoor je niet.'

Onmogelijke dialoog

Zien beide 'toxische' witte mannen ruimte voor een constructieve gedachtewisseling met hun progressieve antagonisten? Volgens Wilco Boender wordt het conservatieve geluid nauwelijks nog wordt gehoord.

'De mainstream media laten amper tegengeluiden meer horen inzake bijvoorbeeld klimaatbeleid,

coronabeleid of migratie. Wanneer zie je bij *Op1* nu iemand met mijn mening? Die zijn inmiddels allemaal weggefilterd.' Ook binnen de 'oude' partijen CDA, VVD, SGP en PvdA wordt er naar deze geluiden onvoldoende geluisterd, vindt Boender. Ze hadden deze debatten intern beter moeten voeren, 'op het scherp van de snede, met allebei de flanken'.

Volgens Boender hoef je geen begrip te hebben voor elkaars standpunten, maar wel respect. 'Ik heb ooit een goed gesprek gehad met toenmalig GroenLinks-Kamerlid Rik Grashoff. We waren het totaal niet met elkaar eens over bestrijdingsmiddelengebruik. Ik had geen begrip voor zijn standpunt, maar wel had ik respect voor hem als een mens die gewoon een heel principieel standpunt innam.'

Met 'woke-types' is het voeren van een gesprek al bijna onmogelijk, vindt Marcel Rijken, laat staan een dialoog. 'Ze hameren op de dialoog, maar willen gewoon dat je zwijgt. Ik heb mij tijdens mijn studie geschiedenis mede gespecialiseerd in de sociale geschiedenis. Ik heb les gehad van grote namen in Leiden: Marlou Schrover, Leo Lucassen, Chris Quispel en Piet Emmer. Ik durf dan ook te zeggen dat ik echt wel wat weet. Ik vind dat je mijn mening niet mag wegzetten als 'toxische witte mannenpraat'. Maar dit gebeurt wel aan de lopende band.'

Volgens Rijken heerst er dankzij de invloed van de woke-mentaliteit op veel plekken 'een agressieve sfeer', waardoor er geen plaats meer is voor een dialoog. Ook hekelt hij het kuddegedrag van 'woke types' die 'elkaar allemaal maar nababbelen', zegt hij. Het uiten van een afwijkend standpunt wordt zijns inziens nauwelijks nog geduld. *Wokies* vinden het volgens Rijken vooral belangrijk dat je aan de 'goede kant van de geschiedenis' staat.

'In de jaren zestig moest je zonder nuance tegen de Vietnamoorlog zijn, in de jaren tachtig zonder nuance tegen de kruisraketten; nu moet je zonder nuance tegen de witte man zijn.' ●

TAYFUN BALCIK

Programmacoördinator
bij The Hague Peace
Projects voor de Armeens
Koerdische Turkse
werkgroep. Lid van de
Nieuw Amsterdam Raad
(Pakhuis de Zwijger).

‘The talk’ met mijn neefje van 10

Als oom zie ik het als mijn zorgtaak om soms op de drie jongens (10, 7 en 3) van mijn oudere broer en schoonzus te passen. Vorig jaar, toen ik nog bij mijn ouders woonde, deed ik dat vaak door met mijn neefjes te wandelen. Dan werd het irritatieniveau aan het thuisfront (vooral bij opa) geminimaliseerd, of tenminste uitgesteld totdat de zoveelste ‘buurtverkenning’ met ome Tayfun was afgerond.

Met één kleuter kunnen mijn ouders - boven de 65 en chronisch ziek - nog wel dealen. Maar als ze met twee of drie jongens tegelijk zijn, dan is het binnen de kortste keren totale chaos met gemene vuistslagen, geduw en geschop. Tussen de koters onderling welteverstaan. En ja, witte mensen, soms komt daar ook een corrigerende tik van opa of een preventieve houdgreep van deze oom bij kijken.

Als het verlossende belletje van mijn broer komt, en we realiseren dat het allemaal zo voorbij is, dan worden de kindertjes blijmoedig aangekleed om ze met genoeg het huis uit te flikkeren. Dan is er weer rust in huize Balcik om aange-naam te genieten van de foto’s en video’s die er zijn gemaakt, of te bespreken wat die weer heeft gezegd of gedaan. Maar op het moment zelf is het dus *terror!* Niet echt iets waar je je ouders mee opzadelt, dunkt mij. En eigenlijk

ook jezelf niet, zeg ik als iemand zonder kinderwens, ha!

Maar goed, die zorgtaken als oom dus. Om eerlijk te zijn, denk ik dat ik de leukste oom *ever* ben. Zo gaan we ‘op avontuur’ door Amsterdam-West, naar het Rembrandtpark om naar witte mensen en hun honden te kijken. Een zomerse ‘fietsverkenning’ naar het Slotterstrand of Vondelpark om te genieten van al het bloot wat daar zonder gêne wordt uitgesteld, inclusief rughaar dat tot aan de haarlijn van de hals reikt.

Met onze rugtassen vol met brood en croissantjes van de Lidl, commandeer ik hen ‘LEVEN IS BEWEGEN!’ te roepen terwijl ze de buurt in marcheren. We gaan naar het voetbalpleintje om kennis te maken en tot verbroedering te komen met onze Marokkaanse burens.

Soms ontstaan er leuke gesprekken over beginnende of ontkiemende identiteiten. Zo liepen we een paar jaar terug langs een kerstboomverkoper die met de gure gentrificatie-wind is mee komen waaien op het August Allebéplein in Nieuw-West.

‘Wil jij geen kerstboom thuis?’, vraag ik provocerend aan een van mijn neefjes. ‘Wij zijn moslims’, kreeg ik als antwoord. Met een fascinerend gesprek over haram en diversiteit tot gevolg.

Of die ene keer dat ik door mijn neefje werd gedwongen om een veggieburger te nemen bij McDonalds, of dat ik te horen kreeg dat

Om eerlijk te zijn, denk ik dat ik de leukste oom ever ben. Maar oom zijn is ook een serieuze taak

een staatslot ‘gokken’ is en dus haram. ‘Ik ga het uitdelen aan de armen’, bracht ik weinig overtuigend in. Of: ‘Jij slaat je broertje, gebruikt geweld - dat is veel erger!’ Toen stonden we quitte.

Maar oom-zijn is ook een serieuze taak. Ik wilde ze naar de tentoonstelling over slavernij in het Rijksmuseum brengen vorig jaar. Tevergeefs. ‘Te vroeg’, aldus mijn broer. Maar is het werkelijk te vroeg om onze kinderen voor te bereiden op alle racisme, seksisme en homofobie waar ze mee moeten dealen in de samenleving?

Het is in de eerste plaats aan de ouders zelf om hier verantwoordelijkheid over te nemen. Maar toch: ‘It takes a whole village to raise a child.’ Onze kinderen groeien op in een maatschappij die vol zit met problematische gedachten over

kleur, religie, gender en geaardheid. En dan ook nog eens in gesegregeerde buurten met veel armoede. Het is belangrijk om hier collectief verantwoordelijkheid voor te nemen.

Daarom probeer ik met de jongens, tussen alle games en huiswerk door, ook deze gesprekjes op gang te brengen.

‘Tayfun *amca*, ben jij niet een beetje beroemd?’, zei de oudste laatst. ‘Ja, een beetje’, was mijn antwoord. En ik voelde dat het tijd was voor ‘het gesprek’. Dus ik appte hem wat ik onlangs op sociale media schreef:

*Stille waters hebben diepe gronden.
Stille allochtonen hebben diepe wonden.*

*Nederland is hun pijn.
Nederland, zou de oplossing moeten zijn.*

*Autochtonen noemen zich tegenwoordig inheems.
Allochtonen worden weer verweesd.*

*Altijd een Nederlander.
Altijd een buitenlander.*

Zijn reactie:
*Wattt
Tayfun Amca
Wat is dit
Wat*

En toen volgde er nog een fascinerend gesprek over je best doen in deze maatschappij. •

PIET EMMER

Emeritus hoogleraar
Geschiedenis (Universiteit
Leiden), gespecialiseerd
in slavernij.

BRITSE BOEKILLUSTRATIE UIT 1826 MET EEN TOT SLAAF GEMAAKTE EN EEN PETITIE TEGEN SLAVENHANDEL (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS / AMELIA OPIE)

Activisme of wetenschap: de geschiedenis van de slavernij

In een interview in de *Kanttekening* beklaagt universitair docent Karwan Fatah-Black zich over het feit dat hij meestal activist wordt genoemd en geen wetenschapper. Nochtans uitte Fatah-Black in november de vrees dat opvattingen die afwijken van de zijne ‘voedsel geven aan Baudet en andere radicale politici’, dixit *Trouw*. Daarmee suggereert hij dat een historicus maatschappelijk onwelgevallige resultaten maar beter kan verzwijgen of verdraaien. Een wetenschapper is echter niet geïnteresseerd of de uitkomsten van zijn onderzoek op maatschappelijke goed- of afkeuring kunnen rekenen, een activist wel.

Wat zou er gebeurd zijn met ons beeld van de Bezetting (1940-1945) als historici van die periode net als Fatah-Black alleen maar hadden geprobeerd bij de publieke opinie in het gevlj te komen? In de eerste jaren na de oorlog wilden de Nederlanders immers graag horen dat ze zich bijna zonder uitzondering dapper hadden verzet, vele Joden het leven hadden gered en dat de grote spoorwegstaking in ons land het einde van het Derde Rijk dichterbij had gebracht. Het spoorwerk van historici bleek echter tot volstrekt

Een wetenschapper is niet
geïnteresseerd of de uitkomsten
van zijn onderzoek op maatschappelijke
goed- of afkeuring kunnen
rekenen, een activist wel

andere uitkomsten te leiden. Dat toonde aan dat het percentage collaborateurs in ons land niet kleiner, maar groter was dan in andere bezette landen, en het percentage overlevende Joden lager. Inderdaad riepen deze onderzoeksresultaten veel maatschappelijke verontwaardiging op. Hadden de onderzoekers die resultaten dan maar moeten verzwijgen, zoals Fatah-Black voorstelt?

Zo'n suggestie veroorzaakt ernstige wetenschappelijke schade, want dan zou niemand op het idee komen om uit te zoeken waarom die percentages zoveel lager waren dan in andere landen. En de spoorwegstaking? Die bleek een ver-

waarloosbaar effect te hebben gehad op het oorlogsverloop, terwijl die staking onbedoeld wel een belangrijke bijdrage leverde aan de ongekende hongersnood in West-Nederland. Dat was weer geen populaire boodschap en veel personeelsleden van de NS waren verontwaardigd, want door te staken hadden ze wellicht hun leven in gevaar gebracht. Op den duur werden deze ongemakkelijke onderzoeksresultaten toch geaccepteerd, want wetenschappelijke resultaten hebben gelukkig meer gezag dan activistische.

Dat komt omdat een historicus informatie probeert te verzamelen, te wegen en te analyseren. Morele

oordelen laat hij of zij aan de lezer. Activisten daarentegen bewandelen de omgekeerde weg en beginnen met een moreel oordeel en zoeken daar de passende informatie bij. Dat Fatah-Black geen historicus is maar activist blijkt onder meer uit de onderstaande voorbeelden, waarbij zijn activisme steeds verstopt zit een wetenschappelijk façade. Om dat te illustreren, is elk voorbeeld voorzien van enkele inleidende zinnen.

Slavenskeletten in St. Eustatius

De laatste decennia is er veel historisch en archeologisch onderzoek gedaan naar de veranderingen in lichaamslengte. Waren de opgegraven skeletten kleiner dan die van vorige generaties, dan kon dat worden toegeschreven aan minder calorieën en meer ziekten. Werden de skeletten langer, dan hadden die generaties geprofiteerd van meer en beter voedsel en waren ze minder ziek geweest. Dit mechanisme verklaart waarom Nederlandse mannen de afgelopen eeuw gemiddeld maar liefst twaalf centimeter langer zijn geworden, waarom de nakomelingen van de Europese landverhuizers in de Nieuwe Wereld gemiddeld langer werden dan de kinderen van de thuisblij-

Anders dan een activist kan een historicus zijn lezers of toehoorders maar zelden een warm gevoel van binnen bezorgen

vers en waarom de onderdanen van de oude bondsrepubliek Duitsland gemiddeld langer zijn dan de voormalige burgers van de DDR. Ook de slaven in Noord- en Zuid-Amerika werden gemiddeld langer dan de Afrikaanse slaven in Afrika.

Uiteraard past dit laatste onderzoeksresultaat niet in het activistische slavernijbeeld, want daarin behoren de slaven ziek en ernstig ondervoed te zijn. Uit een wetenschappelijke studie over 32 slavenskeletten uit St. Eustatius blijkt dat er onder de slaven op het eiland in sommige perioden geen sprake was van groei, maar juist van een stagnatie in de lichamelijke ontwikkeling. Dat geeft Fatah-Black de gelegenheid om vorig jaar april in *Trouw* te verwijzen naar dat artikel en de onderbroken lichaamsgroei te wijten aan 'een periode van extreme stress en ondervoeding'. Dat lijkt op wetenschap, maar het is activisme. Het minuscule St. Eustatius is immers niet te vergelijken met de grote, slavenrijke plantagekolonies, zoals Suriname, waar genoeg grond was om voedsel te produceren. Daarom waren verreweg de meeste in de Nieuwe Wereld geboren slaven langer dan hun lotgenoten in Afrika. Zo hadden in Suriname de slaven in tijden van oorlog niet te lijden onder de verbroken scheepvaartverbindingen en hadden ze ook zonder aanvoer van buiten voldoende te eten. Dat was op eilanden als St. Eustatius onmogelijk.

Dat een vergelijking tussen twee volstrekt ongelijke situaties tot vreemde resultaten leidt, kan worden geïllustreerd met de cijfers over zuigelingensterfte. Nederland heeft - zoals bekend - een van de laagste

percentages ter wereld. Toch is het mogelijk om de zuigelingensterfte in ons land gelijk te stellen aan de hoge sterfte in het doodarme Ethiopië. De percentages kloppen als je je voor Nederland maar beperkt tot de cijfers uit Amsterdam van maart 1945 tijdens het dieptepunt van de hongerwinter. Anders dan een activist zou een historicus een vergelijking met zo'n unieke uitzondering onmogelijk in overeenstemming kunnen brengen met zijn of haar wetenschappelijk geweten.

Afschaffing van de slavernij

Het tweede voorbeeld betreft de afschaffing van de slavernij in de Europese koloniën. Hoewel daarvoor allerlei verklaringen circuleren, wijzen de meeste studies op het veranderde mensbeeld van de Europeanen in de tweede helft van de achttiende eeuw. Weliswaar werden Afrikanen en Aziaten nog steeds als minderwaardig gezien, maar steeds meer inwoners van West-Europa vroegen zich af waarom de ene mens het eigendom van een ander kon zijn.

Anders dan een historicus varieert Fatah-Black zijn verklaringen voor de afschaffing van de slavernij al naar gelang de vraag van zijn publiek. Op de website van de Internationale Socialisten noemt hij de 'sociale strijd' van zowel de slaven als 'door campagnes van onderop' als belangrijkste oorzaak. Dat laatste zullen de trotskistische lezers van die website zeker weten te waarderen. Maar in zijn Ketikoti-lezing op 30 juni 2020, ter gelegenheid van de afschaffing van de slavernij, noemt Fatah-Black

alleen nog het slavenverzet. Als kroongetuige voerde de herdenkingsredenaar de slavenopstand op Haïti ten tonele, die in 1791 begon en het einde van het gehele slavernijsysteem zou hebben ingeluid. Ook die verklaring zal zijn toenmalige toehoorders - deels afstammelingen van Surinaamse en Antilliaanse slaven - een warm gevoel hebben bezorgd. Eindelijk bleken het hun eigen voorvaderen te zijn geweest, die de slavernij hebben afgeschaft en niet de onderdrukkers uit Europa. Deze opvallende draai toont aan dat Fatah-Black zijn 'wetenschappelijke' inzichten ter ondersteuning van het geloof der kameraden wel erg makkelijk inruilt voor dat van de nazaten van de slaven.

Anders dan een activist kan een historicus zijn lezers of toehoorders maar zelden een warm gevoel van binnen bezorgen. Daarvoor is het verleden te gecompliceerd en dat geldt a fortiori voor de slavenopstand op Haïti. Die opstand heeft het einde van de slavernij helemaal niet dichterbij gebracht, hoe plezierig dat het Ketikoti-publiek ook in de oren klonk. Wie aan deze mythe wil vasthouden, dient veel te verzwijgen zoals het feit dat er na die opstand nog ongeveer vier miljoen (!) slaven van Afrika naar de plantages in Noord- en Zuid-Amerika zijn gebracht, dat de slaven economieën van Brazilië en Cuba pas na Haïti hun grootste omvang bereikten en dat na Haïti de snelle industrialisatie van de plantages deze sector nog afhankelijk maakte van slavenarbeid dan voorheen. Geen wonder dat de verkoopprijzen van slaven maar bleven stijgen en dat was niet gebeurd als hun kopers in de veronderstelling hadden verkeerd dat na Haïti de slavernij ook elders spoedig zou worden afgeschaft. De indrukwekkende groei van de slavenplantages na Haïti zien sommige historici zelfs als een aparte periode in de slavernijgeschiedenis, die van een 'second slavery'.

Geen wonder dat in de tijd zelf de tegenstanders van de slavernij, de abolitionisten, over de Haïtiaanse opstand liever zwegen. Daarentegen wezen de tegenstanders van de afschaffing juist graag naar de chaotische samenleving van de eerste zwarte republiek, de onder-

linge moordpartijen en oorlogen, die het land jarenlang zelfs in tweeën deelden. In Nederland boezemden deze ontwikkelingen de leden van de Nationale Vergadering zoveel angst in, dat een meerderheid besloot het uit Frankrijk geïmporteerde gelijkheidsideaal niet toe te passen en, anders dan de Franse grondwet, de afschaffing van de slavenhandel en de slavernij niet te noemen in de eerste Nederlandse constitutie van 1798. Alleen al dat feit maakt duidelijk dat je activist moet zijn om de Haïtiaanse opstand als het begin van het einde te betitelen. Een historicus zou zich daarvoor schamen.

Een gelovige kent geen twijfel

Wie de homepage van Fatah-Black op de website van de Universiteit Leiden bekijkt, ziet in een oogopslag dat de universitair docent zich de laatste jaren heeft gespecialiseerd in het schrijven van opiniestukken, het geven van interviews en andersoortige mediaoptredens. Het werk van collega's met afwijkende opvattingen over het slavernijverleden dan de zijne, doet hij daarin - net als in het interview in *de Kanttekening* - stelselmatig af als borrelpraat, vergoelijkungen en dooddoeners. Inhoudelijke bewijzen waarom hun werk niet deugt, komen in zijn stukken niet voor. Een voorstel van de geschiedenisredacteur van de NRC voor een discussie met zijn opponenten, ging hij uit de weg. Iedereen die aan een universiteit studeert, krijgt verplicht colleges wetenschapsfilosofie waarin geleerd wordt dat wetenschappers hun vooronderstellingen, methoden en resultaten voortdurend kritisch tegen het licht moeten houden. Kennelijk waren die colleges aan de student Fatah-Black van destijds niet besteed. In plaats van te beargumenteren waarom de hem niet welgevallige visies op het slavernijverleden onjuist zijn, zet hij mij en collega Henk den Heijer in zijn interview in *de Kanttekening* liever weg met de opmerking 'dat hun inbreng een ideologische lading heeft en kan bijdragen aan blanke identiteitspolitiek'. Een gelovige kent geen twijfel en dat is nu net het verschil tussen een activist en een wetenschapper. ●

GERT JAN GELING

Publicist. Kernlid van de denktank Liberales. Onderzoeker aan het Leids Universitair Centrum voor de Studie van Islam en Samenleving dat verbonden is aan de Universiteit Leiden.

Conservatieve islam-apologie verpakt als wetenschap: in Nijmegen kan het

Als een SGP'er zich gediscrimineerd voelt, kan dat bijdragen tot een minder tolerante visie op homoseksualiteit', concludeert nieuw onderzoek. Wanneer deze groep zich minder welkom voelt in de samenleving, is zij eerder geneigd tot een conservatieve houding. Hierdoor ontstaat een haast vicieuze cirkel, waarbij het uitsluiten van orthodoxe christenen op basis van hun religie dat stereotype juist versterkt.

Ik kan mij voorstellen dat de lezer nu denkt: 'Curieus onderzoek, vreemde redenering. Worden SGP'ers in ons land niet juist bekritiseerd en maatschappelijk uitgesloten *vanwege* hun conservatieve houding? Is het niet zo dat hun aversie tegen homoseksualiteit juist primair voortkomt uit hun orthodox-religieuze opvattingen, niet omdat ze worden afgewezen door de Nederlandse maatschappij?'

Deze lezer heeft gelijk, want zo'n onderzoek bestaat ook niet. Toch concludeerden sociologen Niels Spierings (Radboud Universiteit Nijmegen) en Antje Röder (Philipps University Marburg) onlangs een soortgelijk verband bij West-Europese moslims. Die worden blijkaar conservatiever tegenover

homo's en homoseksualiteit als ze zich zelf gediscrimineerd voelen, zo viel te lezen op de website van *de Kanttekening*.

Wie dat onderzoek leest, ziet dat het ervaren van discriminatie volgens de onderzoekers slechts een enkele factor is die invloed heeft op de homo(in)tolerantie bij moslims. Andere factoren zijn onder meer moskeebezoek, de normen en waarden van het land waarin ze leven en tot welke generatie behoren. Maar de eindconclusie ademt de gedachte dat men in Europa vooral niet moet denken dat alle moslims tegen homoseksualiteit zijn, en dat juist tolerantie jegens moslims belangrijk is om ervoor te zorgen dat hun houding tegenover homo's eveneens toleranter wordt.

Van Spierings verscheen vorig jaar een ander onderzoek. Daarin betogen hij en zijn collega-socioloog Saskia Glas (eveneens Radboud Universiteit Nijmegen) dat intolerantie voor homo's niet door de islam komt. Ook dit onderzoek is vergoelijkend. Zo stellen Spierings en Glas dat veel moslims een onderscheid maken tussen de homo als mens en het praktiseren van homoseksualiteit. De houding ten opzichte van homo's in dit onderzoek wordt vooral vastgesteld aan de hand van de vraag hoe mos-

lims staan tegenover homoseksuelen als burens. Een bijzondere keuze.

Hadden ze niet moeten vragen wat ze zouden vinden van een homo als broer of als zoon? Dan komt deze vraag opeens een stuk dichterbij. En dan zie je of de tolerantie die ze zeggen te hebben ook standhoudt. Ook dit onderzoek ademt de conclusie: niet de islam is verantwoordelijk voor homo-intolerantie onder moslims; media, politiek en samenleving zijn veel te negatief over hoe de islam zich verhoudt tegenover homoseksualiteit.

Het lijkt deze wetenschappers er vooral om te gaan de beeldvorming over de islam en moslims te beïnvloeden, in plaats van dat ze zich werkelijk zorgen maken over islamitische homo-intolerantie. Een frame dat *de Kanttekening* overnam in haar berichtgeving, zonder daar een, jawel, kanttekening bij te plaatsen.

Uiteindelijk zijn het conservatief-religieuze opvattingen die het beeld over homoseksualiteit en homo's bepalen. Deze opvattingen zijn binnen de islam overheersend omdat de islam, zoals wijlen Pim Fortuyn dat ooit zo mooi verwoordde, nooit door de wasstraat van de Verlichting is gegaan. Vergelijk de opvatting van de gemiddelde christen in Europa en de gemiddelde moslim op dit terrein

en de verschillen zijn groot. De gemiddelde moslim is op dit terrein eerder vergelijkbaar met de gemiddelde SGP'er, met een orthodoxe christen dus.

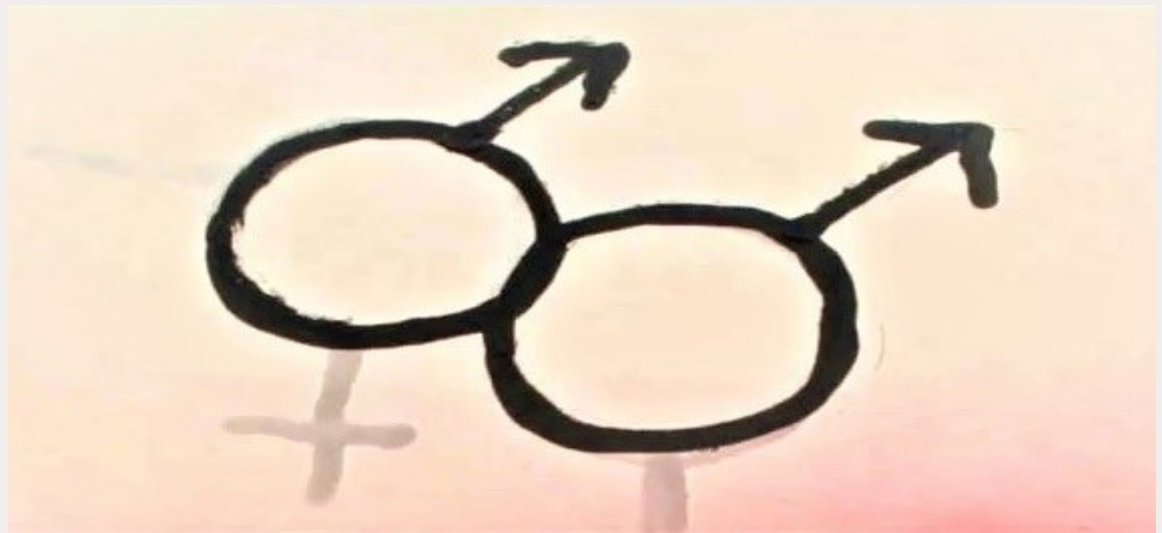
We zouden trouwens de redenering van deze wetenschappers ook kunnen omdraaien. Want is moslimdiscriminatie ook niet deels het gevolg van negatieve ervaringen van homo's met moslims? De intolerantie die moslims ervaren, wakkeren conservatieve moslims immers zelf ook aan: namelijk door intolerant te zijn tegenover homo's.

Onverdraagzaamheid heeft baat bij onverdraagzaamheid van de ander. Dat klopt. Maar het is ook een open deur. En het is problematisch wanneer het beestje niet bij de naam genoemd wordt. Zo ligt in Amsterdam wethouder Rutger Groot-Wassink onder vuur omdat hij terughoudend reageerde op een rapport dat een link legt met cultuur en religie bij anti-homogeweld in Amsterdam. Bij deze discussie moeten we teruggaan tot de kern: de conservatieve theologische opvattingen van de islam.

Alleen wanneer de islam fundamenteel verandert, kan op dit terrein echt een doorbraak verwacht worden. En wellicht dat dan als bijvangst ook nog eens de discriminatie van moslims in de samenleving af zal nemen. •

LHOU BAHARA

Zzp'er in de technische
en beveiligingssector.
Studeerde
maatschappijleer (HvA).

BEELD: DE KANTTEKENING

Absurd om de islam de schuld te geven van homo-intolerantie

Moslims zijn net zo onverdraagzaam tegenover homo's als SGP'ers, betoogt Gert Jan Geling in zijn column. Geling heeft stevige kritiek op een wetenschappelijk onderzoek door de Radboud Universiteit Nijmegen. Dat onderzoek concludeert dat de verdraagzaamheid naar homo's bij Europese moslims afhankelijk is van een aantal factoren, zoals de eigen ervaren tolerantie en de geldende waarden en normen in een samenleving.

Geling vindt dat de verkeerde vragen zijn gesteld. Het kan gewoon niet zo zijn dat de intentie en conclusie van dit onderzoek kloppen: 'Het lijkt deze wetenschappers er vooral om te gaan de beeldvorming over de islam en moslims te beïnvloeden, in plaats van dat ze zich werkelijk zorgen maken over islamitische homo-intolerantie.' Deze 'verkeerde vragen' en het in deze context relevante onderscheid tussen homo's en homoseksualiteit doet Geling af als 'vergoelijking'.

Ik vraag mij af of Geling, alvorens in de pen te klimmen, deze wetenschappers heeft benaderd om zijn twijfels voor te leggen. Ik heb een vermoeden van niet, en ben dan ook geneigd eerder de intenties

van Geling ter discussie te stellen dan de kundigheid van de betreffende onderzoekers.

Terug naar de SGP. Geling poogt de opvattingen van Nederlandse moslims gelijk te stellen met de opvattingen binnen deze streng-christelijke partij en slaat daarmee gelijk de plank mis. De SGP streeft naar een samenleving op Bijbelse grondslag. De islamitische gemeenschap in Nederland streeft niet naar een samenleving op islamitische gronden. Dat is ook niet realistisch als je maar 5 procent van de bevolking uitmaakt. Deze 5 procent is bovendien verdeeld in tal van subgroepen.

Vanuit (ja, ook orthodox-) islamitisch perspectief wordt de Nederlandse wet onder meer daarom gezien als een maatschappelijk contract waaraan moslims zich moeten houden. In dit verband ook artikel 1 van de grondwet, die allen gelijkstelt. Moslims beseffen zich wel degelijk dat juist dit tolerantiebeginsel het samenleven en het uitoefenen van de eigen religie mogelijk maakt binnen de kaders van de wet. En hieruit volgt dat zij anderen dezelfde vrijheid moeten gunnen.

Hoe creëert dit gegeven dan concreet de verdraagzaamheid ten aanzien van homo's? Binnen de orthodoxe islam wordt homoseksualiteit, net als seks voor het huwe-

lijk, ontucht, alcoholgebruik en drugsgebruik gezien als een immorele zonde. De islam keurt de zonde af, zonder de mens achter dat gedrag te dehumaniseren. Ik heb in dit verband een groot aantal uitspraken van (orthodoxe) islamitische theologen bekeken en telkens werd deze nuancering bevestigd. Dit is een opvatting die niet alleen binnen islamitische en tal van religieuze groepen leeft, maar ook binnen andere groepen in de Nederlandse samenleving.

Tegenover het 'onverdraagzame moslimconservatisme' stelt Geling een te rooskleurig beeld van de opvattingen over homoseksualiteit binnen de westerse gemeenschap. Die homo-opvattingen zijn in het Westen door de 'wasstraat van de Verlichting' gegaan, zo noemt hij dat. Maar hoe 'Verlicht' is het Westen eigenlijk op dat vlak? In Nederland vonden in 1730 de beruchte sodomieprocessen plaats, waarbij tientallen homoseksuelen werden geëxecuteerd. En tot het midden van de vorige eeuw vond hier castratie van homoseksuelen plaats.

Bovendien gaat Geling voorbij aan het feit dat in Nederlands slechts 56 procent van de mensen zich sociaal op het gemak voelt bij mensen die openlijk homo zijn. Daarmee is er een aanzienlijke min-

derheid in dit land die in meer of minder mate moeite te hebben met homo's en/of homoseksualiteit.

Veel mensen vinden dat homo's de vrijheid moeten hebben om te zijn wie ze willen, zolang ze er maar niet geconfronteerd mee worden. Dit lijkt op het onderscheid dat de wetenschappers uit Nijmegen in hun onderzoek vonden, tussen de acceptatie van homo's enerzijds en de tolerantie ten aanzien van homoseksuele handelingen anderzijds.

De incidenten tegen homo's in Amsterdam zijn niet acceptabel. Maar om hiervoor de 'conservatieve theologische opvattingen' van de islam de schuld te geven is absurd. Het zijn veelal tieners in een ego-centrische fase, die geen kaas hebben gegeten van de islam en beschaafde omgangsvormen.

Getogen in Amsterdam, heb ik zelf vaak te maken gehad met mensen met een andere seksuele voorkeur. Hier zijn nooit conflicten uit voortgekomen, integendeel. Dit geldt voor 95 procent van de Nederlandse moslims. Het tegenover elkaar zetten van groepen, wat Geling doet, is onnodig en dient geen enkel doel. Steek die tijd en energie liever in gesprekken, voorlichting en preventie en hanteer daarbij als welbekend motto: 'Leef en laat leven.' •

AHMET T. KURU

Hoogleraar Politicologie
(San Diego State University)
Auteur van het boek *Islam,
authoritarianism, and
underdevelopment: A global
and historical comparison*

ALI ERBAS GAAT VOOR IN HET GEBED TIJDENS DE OPENING VAN HET TURKIJEHUIS IN NEW YORK, SEPTEMBER 2021 (BEELD: YOUTUBE)

Verbond tussen geestelijken en de staat belemmert de islamitische wereld

In september 2021 werd het zogenaamde 'Turkse Huis' in New York geopend met een staatsceremonie voor hooggeplaatsten, waarbij ook president Recep Tayyip Erdogan aanwezig was. De ceremonie begon met een gebed, voorgedragen door de belangrijkste islamitische geestelijke van Turkije: de voorzitter van Diyanet, het Turkse Directoraat voor Religieuze Zaken dat 80.000 moskeeën controleert. Het politieke gewicht dat deze geestelijke de laatste tijd in Turkije in de schaal legt, symboliseert de hechtere samenwerking tussen islamitische geleerden en geestelijken (*oelama*) en het regime van Erdogan.

Turkije stond ongeveer een eeuw lang bekend als de meest assertieve secularistische staat met een moslimmeerderheid. Maar zelfs als dat het geval is, is het verbond tussen de *oelama* en de staat onlangs versterkt.

Intussen heeft in Afghanistan de Taliban, een organisatie onder leiding van de *oelama*, de macht heroverd. Onder het Taliban-regime zijn de *oelama* niet alleen een bondgenoot van de staat, maar

In plaats van enkel de islam of westers kolonialisme de schuld te geven, zouden islamitische samenlevingen eeuwenoud anti intellectueelisme en staatscontrole over de economie ter discussie moeten stellen

zijn zij de staat, die de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht in handen heeft.

Er zijn vijftig landen met een moslimmeerderheid in de wereld. Turkije heeft de langste ervaring met de seculiere staat en Afghanistan heeft nu de diepste theocratische ervaring (samen met Iran). In vele andere landen met een moslimmeerderheid verschillen de verbanden tussen *oelama* en staat van geval tot geval. Maar het gemeen-

schappelijke kenmerk van deze bondgenootschappen is dat zij alle democratiserings- en ontwikkelingsinspanningen bemoeilijken.

Noch islam, noch westers kolonialisme

Van de vijftig landen met een moslimmeerderheid zijn er slechts zeven democratieën met vrije verkiezingen. Moslimlanden vertonen ook lagere ontwikkelingsniveaus in vergelijking met het wereldgemid-

delde. Dit komt tot uiting in sociaaleconomische criteria zoals het BNP per hoofd van de bevolking, levensverwachting, het aantal jaren dat iemand onderwijs heeft genoten en de alfabetiseringsgraad. Alles bij elkaar genomen, gaan veel moslimlanden gebukt onder een vicieuze cirkel van autoritarisme en onderontwikkeling.

De huidige uitdagingen in de moslimlanden zijn des te verwonderlijker wanneer we de sociaaleconomische en wetenschappelijke vooruitgang in hun vroege geschiedenis in beschouwing nemen. Met name tussen de achtste en elfde eeuw bracht de islamitische wereld veel van 's werelds grootste steden en vooraanstaande filosofen voort. Het was veel meer ontwikkeld dan West-Europa in die tijd.

Wat verklaart de kloof tussen de vroegere hoogtijden van de moslimwereld en de hedendaagse crises? Er zijn twee wijdverspreide verklaringen: de islam en westers kolonialisme. Maar beide verklaringen helpen ons niet verder.

De islam aanwijzen als een belemmering voor vooruitgang biedt geen verklaring voor de wetenschappelijke en sociaalecono-

mische prestaties van de vroege moslims. Vier eeuwen lang beschikten islamitische samenlevingen over dynamische intellectuele en economische klassen die voor een Gouden Eeuw zorgden op het gebied van filosofie en de handel. Veelzijdige islamitische geleerden leverden baanbrekende wetenschappelijke bijdragen aan de wiskunde, de optica en de geneeskunde. En het waren moslims die de West-Europeanen bepaalde financiële instrumenten leerden en leerden hoe papier te maken.

De verklaring dat westers kolonialisme verantwoordelijk is voor de hedendaagse crises is ook problematisch. De wetenschappelijke en economische stagnatie van de islamitische wereld begon al lang voordat de wijdverbreide westerse kolonisatie in de achttiende eeuw aanving. Bovendien hebben verschillende postkoloniale, niet-islamitische landen in Azië en Latijns-Amerika zich ontwikkeld en zijn dat democratische samenlevingen geworden, feiten die laten zien dat vooruitgang mogelijk is ondanks een koloniaal verleden.

Het verbond tussen oelema en staat

De belangrijkste oorzaak van de problemen van autoritarisme en onderontwikkeling in de meeste islamitische maatschappijen is wat ik in mijn boek *Islam, Authoritarianism, and Underdevelopment* 'de alliantie tussen oelema en staat' noem.

Tussen de achtste en elfde eeuw - toen moslims die tot verschillende theologische scholen behoorden samenwerkten met christenen, Joden en anderen bij het vestigen van een Gouden Eeuw - waren oelema en staat in zekere mate gescheiden. De overgrote meerderheid van de islamitische geleerden was privé werkzaam in de handel. Deze historische realiteit weerlegt het moderne cliché dat de islam inherent de scheiding van godsdienst en staat verwerpt.

In het midden van de elfde eeuw begon echter het bondgenootschap tussen de oelema en de staat te ontstaan. Dit verbond marginaliseerde geleidelijk onafhanke-

lijke denkers en economische ondernemers, wat leidde tot eeuwen van intellectuele en economische stagnatie in de islamitische wereld.

In de loop van de negentiende eeuw verzwakten hervormingsgezinde heersers hun bondgenootschap met de oelema, en in het begin van de twintigste eeuw waren bijna alle opbouwers van moslimstaten secularisten. Toch hadden deze hervormingsgezinde en secularistische heersers een gemeenschappelijk probleem: zij waren te veel op de staat gericht. In plaats van de opkomst van dynamische intellectuele en economische klassen aan te moedigen, vergrootten zij de rol van het leger en, burgerlijke bureaucraten over de politiek en de economie.

Het mislukte beleid van de secularisten heeft vanaf de jaren zeventig de opkomst van de oelema en de islamisten in de hand gewerkt. Een halve eeuw lang hebben veel moslimlanden, waaronder Iran, Pakistan, Egypte en Turkije, de islamisering ervaren als een sociaal, politiek en wetgevend project. Dit heeft ook de bondgenootschappen tussen de oelema en de staten nieuw leven ingeblazen.

Olie heeft de bondgenootschappen tussen Oelema en staten gevoed

Na de oliecrisis van 1973 begonnen verschillende landen, vooral in de Golf, de olie-inkomsten te gebruiken om bondgenootschappen tussen oelema en staat in eigen land en islamistische agenda's in het buitenland te financieren.

Dankzij moderne bondgenootschappen tussen oelema's en staten zijn er wetten inzake godslastering en geloofsafval aangenomen, die het uiten van afwijkende religieuze en politieke standpunten strafbaar stellen. Het economisch beleid van deze bondgenootschappen is ook beperkend en inefficiënt, waarbij bijvoorbeeld het confisqueren van privébezit voor de staten een manier is om de economie te controleren en de oppositie te straffen.

Wat kan er, gezien deze blijvende structurele uitdaging, wor-

De scheiding van religie en staat, daar is de islam niet per se op tegen

den gedaan om de toekomst opnieuw vorm te geven?

In een onlangs gepubliceerd rapport betoog ik dat ontmanteling van de bondgenootschappen tussen oelema en staat en herstructurering van de economieën van cruciaal belang zijn voor het vermogen van moslimlanden om democratie en vooruitgang tot stand te brengen.

Hervorming is noodzakelijk en onvermijdelijk

In plaats van enkel de islam of Westers kolonialisme de schuld te geven, zouden islamitische samenlevingen eeuwenoud anti-intellectualisme en staatscontrole over de economie ter discussie moeten stellen. Alleen door kritische zelfreflectie kunnen moslimgemeenschappen hun politieke en sociaaleconomische problemen echt aanpakken. Zegt de Koran niet: 'God verandert de toestand van een volk niet, tenzij het zijn innerlijke zelf verandert' (Soera 13:11)?

Op institutioneel niveau hebben de moslimmaatschappijen behoefte aan open, meritocratische en concurrerende systemen, waarin de politieke, religieuze, intellectuele en economische klassen autonoom kunnen functioneren. Een dergelijke hervorming vereist de institutionalisering van de scheiding van religie en staat. De islam is daar niet per se op tegen. In de vroege islamitische geschiedenis was er een zekere mate van scheiding tussen religieuze en politieke

autoriteiten.

De hervorming moet ook een verruiming van de vrijheid van denken inhouden, door de wetten op geloofsafval en godslastering af te schaffen. En er is een diepgaandere bescherming van particuliere eigendommen nodig, zodat wordt voorkomen dat deze in beslag worden genomen door de staat.

Er is een sterke economische stimulans voor hervormingen. De olie-inkomsten, waarmee de bondgenootschappen tussen de oelema en de staat werden gefinancierd, beginnen op te drogen nu de reserves uitgeput raken en alternatieve energietechnologieën op grote schaal worden ingevoerd. Veel moslimlanden moeten hun economie transformeren en innoveren om in het post-olietijdperk te kunnen floreren.

Een herinterpretatie van de geschiedenis is belangrijk om de hervorming te vergemakkelijken. De structurele barrières die de vooruitgang in de moslimwereld hebben belemmerd, met name het verbond tussen de oelema en de staat, hebben diepe historische wortels. Niettemin bevat de islamitische geschiedenis ook wetenschappelijke ideeën die inspiratie kunnen bieden voor toekomstige hervormingen wat betreft de verhouding tussen religie, de staat en de economie. •

Een Engelse versie van dit stuk werd eerder gepubliceerd op the New Arab.

Waarom de EU de groeiende mosli

Diverse mensenrechtenorganisaties dringen er bij de Europese Unie op aan iets te doen tegen de onderdrukking van minderheden in India. Toch blijft de EU terughoudend. Ondertussen zijn geweldsincidenten tegen religieuze minderheden in India, waarbij voornamelijk moslims het slachtoffer zijn, een vanzelfsprekendheid geworden.

● SHAWINTALA BANWARIE

De onderdrukking van religieuze minderheden in India wordt steeds alarmerender. Dat zeiden meerdere leden van het Europees Parlement in de aanloop naar de leidersbijeenkomst in mei tussen de EU-regeringsleiders en de Indiase premier Narendra Modi. Eind 2020 al waarschuwde het mensenrechtencomité van het Europees Parlement de Indiase regering dat met name moslims het zwaar hebben.

Het comité verwees hierbij naar de anti-moslimpogrom in februari 2020 in Delhi, waarbij bezittingen en moskeeën in brand werden gestoken en tientallen moslims werden gedood. En een Amerikaanse overheidscommissie raadde in april aan de onderdrukking van religieuze vrijheden in India als 'zeer zorgwekkend' aan te duiden. Toch werd er op de leidersbijeenkomst in mei door de EU-leiders met geen woord over gerept.

Het doel van de ontmoeting tussen de EU met Modi was duidelijk: de onderlinge banden versterken op het gebied van handel, economie en terrorismebestrijding. Slechts twee punten uit het honderd punten tellend strategisch toekomstplan noemen de mensenrechten in India.

Asad Ashraf, oprichter en journalist bij de Indiase nieuwswebsite *Karvaan*: 'Ondanks het feit dat de Westerse media uitgebreid aandacht besteden aan de vervolging van moslims in India, hebben westerse regeringen tot nu toe nog niets concreets gedaan om druk te zetten op de Indiase regering.'

Dit kan grote gevolgen hebben, denkt hij. 'Wanneer India, de groot-

BEELD: PREMIER NARENDRA MODI

'Ondanks dat Westerse media uitgebreid aandacht besteden aan de vervolging van moslims in India, doen westerse regeringen niets om druk te zetten'

ste democratie op aarde, wegloopt van haar democratische principes, zal dit een verlies zijn voor de democratieën over heel de wereld.'

Tijdens bijeenkomsten tussen de EU en de Indiase regering wordt stevast benadrukt dat de handelsrelatie gebaseerd is op 'gedeelde waarden' van mensenrechten, democratie en vrijheid. Daarentegen maken partijgenoten van Modi nu niet bepaald een geheim van hun haat tegen de moslimminderheid in India.

In een trainingskamp in de zanderige vlakten van het Noord-Indiase district Hanumangarh liepen jonge mannen en vrouwen met

geweren en zwaarden. Ze zijn lid van hindoe-extremistische organisaties gelieerd aan Modi's regeringspartij BJP. In een video is te zien hoe de jongeren aangeleerd wordt om zich te 'verdedigen' tegen Indiase moslims, die het gemunt zouden hebben op hindoevrouwen en zo India zouden willen islamiseren. Sinds de coronapandemie worden moslims door partijleden van Modi vals beschuldigd van het doelbewust verspreiden van het virus. Het jaar ervoor omschreef de BJP-partijvoorzitter illegale moslimmigranten als insecten die de zee in moeten worden gegooid. De haatpropaganda tegen moslims

heeft er zelfs toe geleid dat het aantal geweldsincidenten tegen Indiase moslims drastisch is gestegen sinds de hernieuwde verkiezingswinst van Modi in 2019.

De meest recente catastrofe vond in oktober plaats, toen in het district Assam bijna 1.300 families gedwongen uit huis werden gezet. Volgens de Indiase regering zouden deze families bestaan uit illegale migranten uit het islamitische Bangladesh. De gedwongen uitzettingen konden plaatsvinden dankzij een nieuw opgesteld burgerregister, waaruit blijkt dat 1,9 miljoen Indiërs illegaal verblijven in Assam. Van deze 1,9 miljoen Indiërs is ook een deel hindoe. Zij kunnen echter door middel van een nieuwe burgerschapswet uit 2019 alsnog aanspraak maken op het Indiaas staatsburgerschap. Moslims daarentegen hebben dit recht niet en vrezen daarom stateloos te worden. Intussen bouwt de Indiase regering detentiecentra in Assam.

Toch is er door de EU nog nauwelijks sprake geweest van publieke statements tegen de moslimhaat in India. Dit, terwijl het niet ongebruikelijk is dat de EU sancties oplegt aan landen waar mensenrechten stelselmatig worden geschonden. Zo had de Europese Raad in maart onder meer sancties opgelegd aan China, Libië, Rusland en Zuid-Sudan. Maar over de brute behandeling van minderheden, activisten en journalisten in India zweeg de Europese Raad.

Een hoogtepunt was in 2020, toen een meerderheid van het Europees Parlement een resolutie voorstelde tegen de burgerschapswet uit 2019. De resolutie veroordeelde ook het recente inlijven van het overwegend islamitische Kashmir. Tot een daadwerkelijke stemming kwam het niet, officieel

moslimhaat in India oogluikend toelaat

vanwege de pandemie. Activisten betwijfelen ook hoe geloofwaardig deze resolutie is.

Alena Kahle, medewerker van The London Story, een Nederlandse denktank die India kritisch volgt, vertelt dat de EU nog steeds volhoudt dat India - net als Europa - het recht heeft om zich te verdedigen tegen 'internationale vijanden', waarmee India Pakistan, Afghanistan en China bedoelt. Ook stelt de EU dat de Indiase staatsveiligheid onder druk staat onder druk van het terrorisme vanuit Pakistan en Kashmir. 'En laten deze overwegingen nu juist de reden zijn dat India ertoe overging die burgerschapswet in te voeren.'

Naast een toekomstplan werkt de EU samen met Indiase denktanks, met als doel onafhankelijke critici vanuit India te verzamelen, om zo de situatie er te verbeteren. Maar de initiatieven van de denktanks hebben voornamelijk betrekking op contraterrorisme en staatsveiligheid, waarbij de groeiende moslimhaat wordt genegeerd. Onterecht, vindt Alviina Alametsä, een Fins lid van het Europees Parlement en de EU-commissie Buitenlandse Zaken, die wél kritisch is op India:

'Het terugdraaien van rechten, de krimpende ruimte voor het maatschappelijk middenveld, maar ook discriminatie en racisme zijn allemaal veiligheidsproblemen. Ze verhogen allemaal de spanningen in de samenleving, wat leidt tot uitsluiting van sommige mensen. Ik ben van mening dat geen enkele staat of regering de veiligheid van zijn burgers kan garanderen zonder ervoor te zorgen dat hun rechten en vrijheden binnen hun grenzen worden beschermd.'

Het Verenigd Koninkrijk leverde, toen het land nog lid was van de EU, luide kritiek op de mensenrechtenschendingen in India. In tegenstelling tot de andere Europese regeringen klopten de Britten regelmatig bij het Europees Parlement aan over de onderdrukking van moslims en de kwestie-Kashmir. Ook individuele Europarlementariërs uit het VK maakten

zich hard voor moslims in India en Kashmir. Maar sinds het EU-uitreden van de Britten, die vanuit hun koloniale historie meer focus hebben op India, zijn er geen Europese regeringen die met eenzelfde energie aandacht besteden aan de mensenrechten aldaar.

Ook de Nederlandse regering niet. Het kabinet reageerde in 2020

men van een resolutie die benadrukt dat mensenrechten, in het bijzonder de onderdrukking van minderheden in India, een centraal onderdeel moet worden van de samenwerking tussen de EU en India. Maar het is nog de vraag of de EU-officials - de Europese Commissie en de regeringsleiders - zo ver willen gaan om druk te zetten

een buitenlands beleid te voeren waarin de bescherming van minderheden en de rechtsstaat centraal staan, zegt Europarlementariër Alametsä. Daarom heeft de EU de plicht om zich uit te spreken tegen de Indiase regering wanneer deze rechten worden geschonden, zegt zij, waarbij stille diplomatie achter de schermen niet voldoende is. Zo bieden de handelsbesprekingen die onlangs zijn hervat een kans om mensenrechten als voorwaarde te stellen in de economische relatie.

De Indiaas-Nederlandse jurist, onderzoekster en docent Ritumbra Manuvie-Blok, verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen en medeoprichter van The London Story, bepleit sancties voor de Indiase regering. Ze vergelijkt het met sancties die de EU heeft opgelegd tegen China naar aanleiding van de onderdrukking van de Oeigoeren. Manuvie-Blok deed onderzoek naar desinformatie en haatspraak tegen onder meer de moslimminderheid in India.

'De EU moet niet langer samenwerken met de door Modi gesteunde denktanks, maar samenwerking zoeken met Indiase diaspora-denktanks die zich een stuk kritischer opstellen tegenover de onderdrukking van de moslimminderheid in India.'

Volgens Alametsä moet de bescherming van mensenrechten een integraal onderdeel zijn van het EU-beleid ten opzichte van India. 'We kunnen de mensenrechten niet opofferen op het altaar van economische samenwerking. Mensenrechten zijn net zo belangrijk als handel en veiligheid. Uiteindelijk is het de taak van de Indiase regering om zich in te zetten voor de mensenrechten en haar mensen te beschermen, discriminerende wetten in te trekken en een einde te maken aan discriminatie en geweld tegen minderheidsgroepen, inclusief religieuze groeperingen en gemeenschappen binnen haar eigen grenzen. Maar hiervoor is een vastberaden EU nodig, die India ertoe aanzet zich echt in te zetten voor de mensenrechten in eigen land.' ●

'De EU officials blijven overwegend stil, omdat India een belangrijke markt is'

op een ChristenUnie-motie over de haat en het geweld tegen Indiase christenen en moslims, dat er sprake is van 'religieuze spanningen' en dat vooral moslims de dupe zijn van nepnieuws. Toemalig minister Stef Blok (Buitenlandse Zaken) gaf aan dat de Nederlandse ambassade middels projecten de interreligieuze dialoog steunt en rechtsbijstand en opleiding verleent aan mensenrechtenactivisten. Ook noemde Blok de 'gebruikelijke kanalen' van de VN-Mensenrechtenraad en het EU-mensenrechtenbeleid, waarbinnen Nederland invloed zou uitoefenen. Achter-de-schermen-werk, dus. Tot een openlijk EU-statement kwam het niet.

Daarentegen werden er tijdens het debat in april 2021 door het Europees parlement met felle taal zorgen geuit over de vervolging van religieuze minderheden in India. Europarlementariër Bert-Jan Ruissen (SGP) gaf aan dat vrijheid van religie in India niets meer dan een papieren werkelijkheid is. De Ier Mick Wallace noemde Modi een extreemrechtse racist en een *nasty piece of work*. Hij reageerde woest op de samenwerking met India op basis van 'gedeelde waarden'.

Het debat leidde tot het aanne-

men van een resolutie die benadrukt dat mensenrechten, in het bijzonder de onderdrukking van minderheden in India, een centraal onderdeel moet worden van de samenwerking tussen de EU en India. Maar het is nog de vraag of de EU-officials - de Europese Commissie en de regeringsleiders - zo ver willen gaan om druk te zetten

men van een resolutie die benadrukt dat mensenrechten, in het bijzonder de onderdrukking van minderheden in India, een centraal onderdeel moet worden van de samenwerking tussen de EU en India. Maar het is nog de vraag of de EU-officials - de Europese Commissie en de regeringsleiders - zo ver willen gaan om druk te zetten

men van een resolutie die benadrukt dat mensenrechten, in het bijzonder de onderdrukking van minderheden in India, een centraal onderdeel moet worden van de samenwerking tussen de EU en India. Maar het is nog de vraag of de EU-officials - de Europese Commissie en de regeringsleiders - zo ver willen gaan om druk te zetten

SHANTIE SINGH

Schrijver. Theatremaker.
Bestuurskundige.

De beroemdste prostituee van Suriname

Nederland en Indonesië hebben een gedeeld verleden, maar verschillende geschiedenissen. In een enquête van *de Volkskrant* en geschiedenis-site *Historia* noemen Indonesiërs hoofdrolspelers waar bijna geen Nederlander van heeft gehoord.' Met deze zinnen begon een artikel in *de Volkskrant* om te illustreren hoever de collectieve geheugens uit elkaar lopen als het gaat over de koloniale tijd in Indonesië. Deze regels hadden net zo goed kunnen gaan over Suriname, het andere land waar eeuwenlang een koloniale bestuur was. Ook uit die tijd is er weinig kennis over de hoofdrolspelers. Maar het meest bekaaid komen de hoofdrolspelers uit deze tijd ervan af.

Kent u het levensverhaal van Wilhelmina Rijburg? De beroemdste prostituee van Suriname met de naam Maxi Linder? Vast niet. Dat is apart, want in haar leven heeft zij de belangrijkste mannen van het land als haar klant gehad en wordt zij alom bewonderd. Maar het is ook typisch dat u haar niet kent. Het lot van vrouwen uit de koloniale historie is soms niet alleen een zwarte pagina te noemen, maar eerder een onzichtbare pagina, wat het des te schrijnender maakt.

Wilhelmina speelt de hoofdrol in de roman *De koningin van Para-*

Wanneer worden dit soort verhalen onderdeel van ons collectieve geheugen?

maribo (1999) van de Surinaamse schrijver Clark Accord, die in 2011 op zestigjarige leeftijd overleed. Hij is een schrijver die mij nog steeds inspireert, omdat hij wél oog had voor onbekende vrouwen als Wilhelmina.

Over deze vrouwen gesproken: het is alweer veertien jaar geleden, maar ik herinner mij nog goed een scherpe column van Heleen Mees in *NRC*, waarin zij pleitte voor een monument voor slachtoffers van onbestraft oorlogsgeweld. 'Voor de verkrachte vrouwen tijdens oorlog en conflict zijn er - anders dan voor andere slachtoffers van oorlogsgeweld en veteranen - geen herdenkingsplaatsen en rouwrituelen', schreef Mees terecht. Het gaat hierbij om gruwelijke vormen van gendergerelateerd geweld, desondanks verstild tot onhoorbare geschiedenisecho's. Alsof het geschreeuw op *mute* is gezet. Daarom pleitte Mees voor een monument 'Eer de Onbekende Verkrachte Vrouw'.

Terug naar Wilhelmina. Haar

geld gebruikte ze om anderen in armoede te helpen. Ze ging trots door het leven en maakte zich voor niemand kleiner, zeker niet voor een man. De wijze waarop zij een paar keer heftig wordt mishandeld in het boek door verschillende mannen, komt dan ook hard binnen bij mij. Net als de onthulling dat Maxi als kind werd misbruikt door een vriend van de familie. De persoon bij wie ze hulp zocht besloot met de beste bedoelingen om niets tegen haar ouders te vertellen, om hen die schande maar te besparen. Maxi's ergste pijn en verdriet mochten er niet zijn.

Iets over de helft van het boek over Wilhelmina volgt een historische gebeurtenis waarvan ik me tijdens het lezen stomverbaasd afvroeg waarom ik hier niemand ooit in Nederland over gehoord heb.

We lezen hoe het Suriname vergaat in de tijd van de Tweede Wereldoorlog. Er komen veel Amerikaanse troepen om de wereld-

wijde voorraad bauxiet in het land te beschermen, wat essentieel is voor het bouwen van vliegtuigen. De komst van de Amerikanen doet veel met het land en raakt ook sterk de levens van de prostituees: de vraag naar prostituees stijgt enorm en er is veel geld mee gemoeid. De Amerikaanse commandant stoorde zich vreselijk aan deze praktijken. Hij verordonneerde 'dat er opgetreden moest worden tegen personen die de openbare orde verstoorde en de gezondheid van de troepenmacht in gevaar brachten. Zo werd het pad geëffend voor de grootste razzia in Suriname aller tijden. Overal in de stad werden vrouwen opgepakt, zonder enige vorm van protest'.

Dat geldt ook voor Maxi Linder. Accord beschrijft de omgeving waarin ze terecht komt als volgt: 'Regelmatig vergrepen de bewakers zich aan de vrouwen. Degenen die zich daartegen verzetten, werden gemarteld en op andere wijze vernederd. Overdag liepen sommige vrouwen zonder kleren en helemaal over hun toeren van wat hun de avond ervoor was overkomen tussen de legerbarakken.'

Wanneer worden deze verhalen onderdeel van ons collectieve geheugen? Of is er sprake van een collectief geheugenverlies over de gruweldaden die tegen deze vrouwen zijn gepleegd, helemaal omdat ze plaatsvonden in een voormalige kolonie? •

TINEKE BENNEMA

Journalist en historicus.

DE PALESTIJNSE TWEELING MUNA EN MOHAMMED EL KURD (BEELD: YOUTUBE)

In Sjeikh Jarrah gaapt nu een groot gat van Israëlish onrecht

De statige wijk Sjeikh Jarrah ligt vlak buiten de muren van de Oude Stad van Jeruzalem, tegen een helling, met een fraai uitzicht naar het oosten. In de hitte van de zomer kun je er voor de zon schuilen tussen de granaat- en sinaasappelbomen en hoge cipressen. De Ottomaanse aristocratische villa's van vele verdiepingen hoog, versierd met marmeren pilaren en blauwe mozaïeken, bieden zelfs zonder airco koelte door de dikke muren en hoge plafonds. De Arabische wijk is zeer geliefd bij Palestijnen en diplomaten. Een paradijsje dat nog niet is ontdekt door toeristen.

Op nummer 13 woonde ook de familie El Kurd, in een bescheidener huis. De fotogenieke tweeling Muna en Mohammed el Kurd vocht al vanaf hun twaalfde voor het behoud ervan voor hun familieleden die er gingen wonen na hun vlucht uit Jaffa. Vochten, ja, met alle vreedzame middelen en vindingrijkheid. Ondanks hun angst, zichtbaar en voelbaar in hun video's. Ze begonnen met vastleggen wat er rond hun huis gebeurde na 2009, toen joodse kolonisten de helft van hun huis betrokken. Zij hingen er Israëlish vlaggen op en pootten een davidster bovenop het huis. Af en toe vielen

ze het Palestijnse deel van het huis binnen en gooiden de huisraad in de lommerrijke tuin. Ze deden er soms dansjes en zongen erbij.

Ondertussen ging de tweeling door met het in de wereld slingeren van de taferelen van de dagelijkse oorlog op hun stoep. Ze kregen veel sympathie. Eind vorig jaar schaalde *TIME Magazine* het duo tot de honderd meest invloedrijke mensen op deze aardbol. Israël had een formidabele tegenstander gekregen, die niet gewapend met een katapult maar met een camera de ongelijkheid wist aan te tonen voor de rest van de wereld op sociale media.

Israël vond dat de familie moest vertrekken, omdat zij geen politiek correcte eigendomspapieren bezat. Maar de rechter hield het ontruimingsbesluit voortdurend op. Tot vorige maand.

In het holst van de nacht heeft Israël een eind gemaakt aan de strijd van Muna en Mohammed. Bulldozers vernietigden het hele terrein. Het karwei was zo gepiept. Bemodderde schoolboeken, verboden bedden, gescheurde matrassen en een hoop puin is alles wat nog rest van hun bezit. Van het huis in Sjeikh Jarrah, de lijfarts van de Koerdische sultan Saladin, die in 1187 Jeruzalem heroverde op de kruisvaarders.

De slag om het huis in Sjeikh Jarrah hebben de Palestijnen verlo-

De slag om het huis in Sjeikh Jarrah hebben de Palestijnen verloren, maar ze zullen de mediaoorlog winnen

ren, maar ze zullen de mediaoorlog winnen. Israël wist dat de sloop het daglicht niet kon verdragen en ging in het holst van de nacht tot actie over. Internationale steun voor de familie El Kurd, maar ook van de Palestijnen binnen Israëlish grenzen, heeft de staat onzeker gemaakt.

Dit komt door de ongeorganiseerde Palestijnse Nationale Beweging, die de tweeling dankzij digitale middelen mede wist op te starten. Hun spontane campagne voor behoud van Jeruzalem als de Palestijnse hoofdstad - ook in het Engels - zorgt voor wereldwijde sympathie. Ze hebben het ingewikkelde conflict begrijpelijk en invoelbaar gemaakt. Israël heeft geen antwoord op de geweldloze methode van Muna en Mohammed - behalve dus de totale vernietiging

van het pand dat symbool staat voor vreedzaam Palestijns verzet.

Maar de Nederlandse ambassadeur in Tel Aviv veroordeelde onmiddellijk de actie. En ook de EU heeft Israël op de vingers getikt. Twintig jaar geleden zou dat niet zijn gebeurd.

Het handhaven van het internationaal recht vereist meer actie, want Israël creëert illegaal 'feiten op de grond' in bezet gebied, zoals dat heet. We moeten de Palestijnen helpen en het geweldloze verzet steunen. Want Israël wil nog meer gezinnen in Sjeikh Jarrah op straat zetten.

In de Palestijnse wijk gaapt nu een groot gat van Israëlish onrecht. Ook de tuin met de sinaasappelbomen van de familie El Kurd is platgewalst. Een joodse vriendin wees mij ooit op het verbod in het jodisme om vruchtgevende bomen te vernietigen. In een van de vertellingen van de *Midrash*, uitleggingen, heet het zo:

'Toen God de eerste man schiep, nam Hij hem mee en liet hem alle bomen zien in de Hof van Eden. En God zei tegen hem: 'Zie mijn werken, hoe mooi en prijzenswaardig ze zijn. En alles wat ik heb gemaakt, heb ik voor jou gemaakt. Pas op dat je Mijn wereld niet bederft of vernietigt. Als je dat doet, zal er niemand na jou zijn om het te repareren.' •

Interview.

‘Ik denk dat links ook wel eens te weinig kritisch is geweest over islamisme’

● TAYFUN BALCIK

In de Amsterdamse Stopera stapt iemand met zwarte Patta-hoodie, spijkerbroek en gympen uit de speciale lift voor bestuurders en medewerkers. Als het niet de wenkbrauwen zijn, dan is het wel de ‘straat’-uitstraling die Rutger Groot Wassink, lijsttrekker GroenLinks en wethouder Sociale Zaken, Diversiteit en Democratisering, kenmerkt. ‘Nooit meer herenschoenen!’, riep hij met één been omhoog bij een eerdere ontmoeting in het stadsarchief. Nikes had hij aan. *Just do it!* In zijn werkkamer vroegen we hem naar zijn daden in vier jaar wethouderschap. Zo is hij trots op de 24-uursopvang voor ongedocumenteerden. Voor zijn wethouderschap was er alleen de ‘bed, bad en brood’-voorziening, waardoor mensen zonder geld overdag de straat op moesten. En in het algemeen is Wassink trots dat Amsterdam ‘door de crisis is geloodst’.

Waar bent u nog meer trots op, kijkend naar de afgelopen vier jaar?

‘Dat we ondanks corona veel mensen aan het werk hebben kunnen helpen. Bijvoorbeeld via een

‘Ik maak me grote zorgen over hoe salonfähig extreemrechts is geworden’

banenplan in Zuidoost. Helemaal aan het begin van mijn wethouderschap zei de directeur van de Arena dat het toch raar is dat er zoveel jeugdwerkloosheid is in Zuidoost, terwijl ze aan de andere kant van het spoor geen mensen kunnen vinden. Toen hebben we besloten om een banenplan te maken. Het doel is om duizend mensen aan een baan te helpen in vier jaar tijd. Het is nu het derde jaar, en we staan op ruim 700. Ook ben ik trots op het feit dat we de zzp’ers en flexwerkers hebben geholpen in coronatijd. En dat we de randen van de Participatiewet hebben opgezocht, bijvoorbeeld via de bijverdienpremie. Dat is iets meer dan

200 euro per maand. Dit stimuleert bijstandsgerechtigden om uit eigen initiatief uit te stromen. Het ministerie was hierover wel boos, want eigenlijk mag dit volgens de participatiewet alleen tijdelijk’.

De gemiddelde woningprijs is nu 500.000 euro in Amsterdam. En de PVV, Forum voor Democratie, JA21 behaalden in 2021 9 procent van de stemmen in Amsterdam. Dat was in 2017 nog 8 procent. Heeft u niet het gevoel dat u aan het falen bent?

‘Nee, ik weet niet zo goed wat de relatie is tussen die twee dingen.’

Bent u er trots op dat je nu

gemiddeld een half miljoen euro moet neertellen voor een woning in Amsterdam?

‘Nee, natuurlijk niet. Wij hebben de afgelopen jaren erg willen inzetten op betaalbaar bouwen. Er is geen college dat zoveel betaalbare woningen heeft gebouwd als wij, maar het blijft inderdaad onvoldoende. De 40-40-20-regeling (40 procent sociale huur, 40 procent middenhuur en 20 procent dure huur, bij alle nieuwbouw in de stad, red.) is wat betreft de middenhuur goed gelukt. Bij het aandeel sociale woningbouw is dat niet goed genoeg gegaan.’

Groot Wassink wijst daarvoor naar de corporaties die sociale huurwoningen verkopen. ‘Ik ben daar persoonlijk tegenstander van’. Over de woningprijs is het kabinet, ‘dat niet meewerkt’ en de VVD in het bijzonder de gebeten hond. ‘De VVD heeft jaren tegen buitenlandse beleggers gezegd dat ze woningen moeten opkopen, wat een prijsopdrijvend effect heeft gehad.’

Is die 40-40-20 regeling wel representatief voor de Amsterdamse bevolking?

‘Ja.’

Er is toch zoveel armoede in de stad?

'Jazeker, maar Amsterdam heeft een relatief hoog aandeel in sociale huurwoningen. Je hebt corporatiewoningen en particuliere sociale huur. Dat is iets meer dan 40 procent. Dat is iets te weinig (in relatie tot het aandeel sociale huurwoningen op dit moment, dat volgens berekeningen tussen de 45 en 50 procent zit, red.), maar ongeveer hetzelfde voor mensen die er op basis van hun inkomen recht op hebben.'

Maar kan je deze 40-40-20 regeling wel over de hele stad uitrollen? Een stadsdeel als Nieuw West heeft een eigen karakter. Als je daar ook 40-40-20 oplegt, dan speel je toch met de sociale structuren van dat gebied?

'Zeker. Maar in Nieuw-West is het aandeel sociale huur ook hoger.'

En dat krimpt nu dus.

'Ja, maar dat komt door verkoop door corporaties. 40-40-20 is alleen maar nieuwbouw. Maar ik ben het met je eens. In ons verkiezingsprogramma staat 45-45-10 en dat een kwart van die nieuwbouw ook bestemd moet zijn voor mensen uit de buurt. Wat je niet wilt, is dat er een buurt is met alleen maar dure woningen en een buurt met alleen maar sociale huur. Dat is niet goed. Dus er is menging nodig. Dat er middenwoningen komen in Nieuw-West, Zuidoost en Noord is prima, genoeg mensen kunnen dat opbrengen. Maar de vraag is: hoe blijft de stad betaalbaar voor mensen? Wij zeggen dus 45-45-10; de VVD en D66 willen meer dure woningen. Ik geloof daar niet in.'

En toch worden er sociale woningen gesloopt. Mooi dat er meer andere woningen komen, maar als dat ten koste gaat van sociale woningbouw, wat hebben mensen eraan die daarop aangewezen zijn?

'Ik vind ook dat we kritischer mogen zijn op woningbouwcorporaties. Wij willen niet dat ze woningen verkopen. Dat hebben we tegen hun gezegd, maar ze doen het toch. En dan wijzen ze naar de verhuurderheffing. Daar hebben ze gelijk in. De verhuurderheffing is

'Het is niet zo dat ik nou ontzettend links ben, de wereld is zo rechts geworden!'

voor Amsterdam dramatisch. Het is ook dramatisch dat het nieuwe kabinet pas in 2025, dus als het kabinet weg is, dat helemaal wil afschaffen. Daarom willen wij als GroenLinks een gemeentelijke woningbouwcorporatie oprichten die sociale huurwoningen opkoopt van een corporatie en die woning zelf verhuurt. Als wij ze als gemeente in bezit hebben, dan blijft het tenminste bij de voorraad voor sociale- of middenhuur. Nu zie je dat een sociale huurwoning die door een corporatie wordt verkocht voorgoed weg is.'

Kan je dat nu al als gemeente niet doen?

'Nee, daar is nu niet voldoende politiek draagvlak voor.'

Ik hoor ook dat corporaties de gemeente chanteren op dit punt: 'Als jullie komen aan ons recht om sociale huur te verkopen, dan bouwen wij geen huizen.' Merk jij dat ook?

'Nee, want er wordt wel gebouwd. Er wordt alleen te weinig gebouwd.'

Kunnen ze dat überhaupt wel maken, dat ze niet of heel weinig bouwen?

'Nou, we maken als gemeente afspraken met corporaties. Ik vind dat we ze daar de afgelopen jaren te weinig aan hebben gehouden. We moeten strenger tegen ze zijn. Maar het is wel moeilijk om dat te dwingen. Wij zijn jammer genoeg niet de baas van corporaties. Vroeger had je dat natuurlijk wel in Nederland. Nu zijn ze zelfstandig, maar ze moeten wel bouwen wat ze beloofd hebben.'

Hoe gaan we dat regelen? Hoe

democratisch zijn die corporaties, als ze niet eens doen waarvoor ze ooit zijn opgericht: namelijk betaalbare woningen bouwen voor het volk?

'Dat is dus de essentiële vraag: is wonen een markt of een recht? Ik vind natuurlijk dat het een recht is. Een bekend voorbeeld is Wenen, waar een groot gedeelte van de woningen in handen is van de gemeente, en die verhuurt het. In Nederland was dat heel lang zo. Op een gegeven moment - bij de 'bruteringsoperatie' in 1995 - zijn die woningbouwcorporaties zelfstandig geworden; toen mochten ze zelfs ook duurdere woningen bouwen. Dat is toen een gedoe geweest. Ik vind dat je je moet afvragen of corporaties hun publieke taak nog voldoende waarmaken. De politiek moet een grotere grip hebben op woningcorporaties, maar dat betekent niet dat je zo zwaar kunt belasten, zoals nu gebeurt.'

'Overigens is het probleem van de woningmarkt ingewikkelder dan enkel op het vlak van de sociale huur. Er zijn natuurlijk ook mensen die aan het begin van hun carrière in een sociale huurwoning kwamen te wonen, dan een partner krijgen en misschien een duurdere woning willen, maar die prijzen zijn zo hoog dat dat toch niet lukt. Het gedeelte van je inkomen dat je kwijt bent aan huur is de afgelopen tijd enorm gestegen. Dat kan echt niet. Dus waar wonen een recht zou moeten zijn, is het voor heel veel mensen nu onbereikbaar geworden.'

Oké, en nu die rechtse partijen.

'Ja, ik zou positief zijn. Als die samen niet eens 10 procent halen, dan betekent dat 90 procent...'

Maar PVV en FvD zijn volgens sommigen niet alleen maar rechts, maar extreemrechts. 'Ja, helemaal eens.'

Dat is dus groter dan ooit in Amsterdam.

'Nee, dat denk ik niet. In het verleden is dat wel eens groter geweest. We hebben hier ook de Centrumpartij gehad. Maar ik maak me nog steeds grote zorgen over de opkomst van extreemrechts in de Nederlandse politiek, met name over hoe *salonfähig* extreemrechts is geworden.'

Voelt u zich daar niet verantwoordelijk voor? Al die demonstraties: extreemrechts loopt bijna elke week mee in demonstraties met twintig tot dertigduizend mensen. Is dat geen gevaar voor onze democratie?

'Iedereen heeft het recht om te demonstreren. Ook wappies, extreemrechtse types en racisten. Dat vind ik niet per se een teken.'

En dat ze met Jodensterren lopen?

'Ja, die vergelijking met de Holocaust is afgrijselijk. Maar laat er geen misverstand over bestaan: ik heb me altijd uitgesproken tegen de PVV en FvD. Dat is echt een gevaar.'

Je ziet ook dat ze aanhang hebben die zich tegenwoordig als 'echte Nederlanders' of 'inheemse Nederlanders' definiëren.

'Ja, maar dat soort flauwekul en domheid, daar kan ik helemaal niks mee. Inheemse Nederlanders, die bestaan natuurlijk helemaal niet. Weet je, ik denk dat dit altijd zo was. Ik ben een ouwe lul hè, ik kom uit de tijd van Hans Janmaat (de leider van de extreemrechtse Centrumpartij, red.). Die zat ook gewoon in de Tweede Kamer. Het klopt dat de PVV en FvD groter zijn geworden. Maar komt dat door falend beleid in een stad, of door een heel politiek discours dat de afgelopen decennia naar rechts is opgeschoven? Het is niet zo dat ik nou ontzettend links ben, de wereld is zo rechts geworden! Ook hoe de VVD soms over vluchtelingen praat is onacceptabel. Misschien zeggen ze dit niet omdat ze dat echt vinden, maar om wind uit de zeilen van de PVV te nemen. Het eerste

BEELD: GEMEENTE AMSTERDAM

kabinet van Rutte, met gedoogsteun van Wilders, was een schande. Extreemrechts is te lang genormaliseerd, absoluut.'

Femke Halsema is in 2017 ook met Thierry Baudet in debat gegaan.

'Maar ze gaf hem toen wel een behoorlijk pak slaag in dat debat. Dat was een ontmaskering van Baudet, vind ik.'

Je geeft hem dan wel legitimiteit.

'In een democratie moet je met partijen die vertegenwoordigd zijn in de Kamer altijd het debat aangaan en altijd hun extreemrechtse *bullshit* weerleggen. Het gevaarlijkste wat je kunt doen is te doen alsof ze niet bestaan. Je moet ze altijd bestrijden. Het idee dat er een inheemse Nederlander zou bestaan, dat is volstrekte flauwekul. Dan moeten we toch zorgen dat jongeren zulke idiotie niet meer geloven.'

Hoe doc je dat dan?

'Dit zijn moeilijke dingen. In samenlevingen zul je altijd zien dat er uitsluiting en racisme zal bestaan. We kennen veel uitsluitingsmechanismen. En je hebt natuurlijk ook groepen die het gevoel hebben dat hun wereld enorm verandert. In de

'Er bestaan geen inheemse Nederlanders. Wij zijn altijd gevormd door vele migraties van veel verschillende mensen'

wereldgeschiedenis zie je dat het dan altijd makkelijk is om een zondebok aan te wijzen. Dit zal er altijd zijn en ik weet niet of je dat kan uitroeien. Daarom is het belangrijk om in geschiedenisonderwijs en burgerschap te investeren.'

Er komt een slavernijmuseum in Amsterdam. Is het ook niet tijd voor een migratiemuseum?

'Daar ben ik helemaal voor. In Amsterdam en in veel meer gebieden in Nederland. De geschiedenis van Nederland, die van Amsterdam in het bijzonder, is er een van migratie. Er is hier altijd migratie geweest. Migratie is zo natuurlijk als regen! Het is verbijsterend dat

we migratie als iets problematisch en iets gekks zien. Hoe is Amsterdam groot geworden? Omdat er migratie uit de zuidelijke Nederlanden was ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog. Zelfs als je kijkt naar de VOC-schepen. Veel mensen vinden dat iets waar we heel trots op moeten zijn. Maar wie zaten er in de bemanning? Waren dat de Hollanders? Echt niet! Zij waren kapitein. De bemanning bestond uit jongens uit de Baltische staten, Duitsland, Noorwegen, Zweden. Allemaal mensen die hiernaartoe kwamen, die gingen meevaren. Denk je dat zij teruggingen? Nee, natuurlijk niet. Die bleven hier. Zoals de 'gastarbeiders', wat ik ove-

rigens geen goede term vind. Dus laten we deze mensen gewoon als onderdeel van onze geschiedenis zien. Geen gasten. Het is gewoon precies hetzelfde als wat er al honderden jaren aan de gang is. Er bestaan geen inheemse Nederlanders. Wij zijn altijd gevormd door vele migraties van veel verschillende mensen. Het is cruciaal dat dit, net als het verhaal van de slavernij, opgenomen wordt in het collectieve verhaal van Amsterdam en Nederland. Alleen dan kunnen we begrip kweken voor elkaar.'

De afweerreactie tegenover migratie heeft negatieve gevolgen op de beeldvorming van specifieke groepen migranten uit Turken en Marokkanen. Dan gaat het automatisch ook over islamofobie. Hoe bestrijd je dat dan in de maatschappij?

'We moeten ook deze migratie als een normale beweging zien die Amsterdam gemaakt heeft tot wie wij zijn. Ik vind overigens moslimhaat een betere term, hoor.'

Daar begint het dus eigenlijk al. Wanneer we het over antisemitisme hebben, dan volgt er geen semantische discussie terwijl je ook over de term 'antisemitisme' kan zeggen: die klopt eigenlijk niet.

'Nee, dat klopt semantisch ook niet. Dat is Jodenhaat.'

En bij de term 'islamofobie'...

Ja, met die discussie zijn we klaar. Maar Amsterdam is dus net zo goed gebouwd op de ruggen van Turkse en Marokkaanse arbeiders. Wat het probleem is, en dat zie je bij elke emancipatie, is dat het tot wrijving leidt. Er is niet voor niets hier in de Mozes en Aäronkerk (in 1975, red.) een hongerstaking geweest voor stemrecht en dat je bij de gemeente überhaupt mocht werken. Dat is een hele strijd geweest. Er is kennelijk tijd nodig voor een samenleving om mensen als gelijkwaardige burgers te zien. Als overheid moet je je altijd uitspreken tegen islamofobie, antisemitisme en anti-zwart racisme. Daar moet je als overheid ook normerend in zijn. Moslims en zwarte mensen zijn Nederlanders, en dat betekent dat ze dezelfde rechten

hebben als wie dan ook. Dan moet je dus ook zorgen dat mensen met een migratieachtergrond gelijke kansen hebben op de arbeidsmarkt, net zo goed de vrijheid hebben om hun religie te belijden en dat ze net goed als ieder ander hun plek krijgen in het onderwijs of in een gemeentelijke organisatie. Met Touria Meliani (GroenLinks-wethouder Personeelszaken, red.) hebben we een groot programma gemaakt, omdat we ook zagen dat de gemeente niet een voldoende afspiegeling is van de samenleving. Dat moet dus anders.'

Bent u dan ook voor quota?

'Wij hebben hier streefcijfers ingevoerd.'

Dat zijn nog geen quota.

'Het komt op hetzelfde neer. Het gaat overigens niet alleen over migratieachtergrond, ook over gender en mensen met een beperking. Wij zagen bij leidinggevende functies dat de man-vrouw-balans eigenlijk best goed zit, maar dat mensen met een migratieachtergrond onvoldoende doordrongen tot de ambtelijke top. Dat lag niet aan opleiding. Zij zijn net zo talentvol als ieder ander. Maar het had met doorgroei, begeleiding en selectie te maken. Daar hebben we nu een heel programma voor. En dat werkt goed. Ik vind namelijk: als je als overheid niet eens een afspiegeling van de samenleving bent, hoe kan je dan tegen een bedrijf zeggen dat ze een afspiegeling moeten zijn van de samenleving?

'De discussie over islamofobie is te weinig gevoerd, maar laten we ons niet vergissen. Ik denk dat, als een soort tegenreactie, links ook wel eens te weinig kritisch is geweest over islamisme. We komen namelijk uit een periode waarin we veel islamitische terreur hebben gezien. We vonden het te ingewikkeld om sommige dingen te bespreken, ook omdat er angst was om voor racist te worden uitgemaakt.'

Volgens de Telegraaf heeft u een rapport afgehouden met alarmerende cijfers over homofobie onder mensen met een migratieachtergrond.

'Dat is gewoon gelul. Ik heb niets

achtergehouden en het volgens afspraak naar de raad gestuurd.'

Hoezo?

'Ik heb een vrij grote aanpak anti-discriminatie. We hebben toen gezegd: We gaan vier actieonderzoeken doen. Naar antisemitisme, anti-zwart racisme, moslimhaat en anti-lhbtq+. Die rapporten zouden we tegelijkertijd naar de raad sturen voor de zomer. Dat rapport over anti-lhbtq+-geweld was inderdaad in februari al klaar. Ik heb het toen niet gezien. Ik heb het op 7 juni gezien. Ik las het rapport en in dat rapport staat inderdaad - een interview met vijftien mensen overigens, geen representatief onderzoek - dat in Amsterdam daders vaak jonge mannen zijn met een migratieachtergrond. Ik vond dat niet zo'n verrassende conclusie en daarna is het naar de gemeenteraad gestuurd. Precies volgens de afspraak. Maar de Telegraaf zei: 'Je hebt die rapporten achtergehouden, want je wil niet erkennen dat bij jongeren met

Dit is inderdaad een gevoelig onderwerp. Maar dit heeft ook te maken met gentrificatie in de stad. Ik woonde tot vorig jaar bij mijn ouders thuis. En daar worden nieuwe grote blokken gebouwd, koopwoningen. Op een dag keek ik van het balkon naar buiten en zag ik een Pride vlag. Ik voelde me aangevallen.

'Waarom?'

Een vlag van vrijheid bij een spiksplinternieuw hoog gebouw, terwijl ik op mijn 36ste, terwijl mijn baard grijzer en grijzer wordt, vastzit in de woning van mijn ouders zonder de vrijheid die voor mijn deur wél wordt gevierd. En ik denk dat veel moslimjongeren die geen woning kunnen vinden in hun eigen stad vinden dat hun buurt aan het veranderen is, en dat ze alleen maar kunnen toekijken hoe anderen voortaan de regels bepalen.

'En toch is het nooit een excuus.'

dat moslimjongeren die zichzelf gediscrimineerd voelen misschien wel, vanwege die redenatie, iemand anders discrimineren. Dat is wel raar.'

Uit recent onderzoek door de Radboud Universiteit Nijmegen bleek dat discriminatie tegen moslims kan leiden tot minder homotolerantie...

'Ik vind het, nogmaals, geen excuus. En ik neem aan: als je zelf last hebt van een vorm van uitsluiting, dan zou je je in een ander moeten kunnen verplaatsen.'

De Amerikaanse comedian Dave Chappelle vroeg in zijn laatste Netflix show *The Closer* aan het publiek: 'Kunnen homo's racistisch zijn?' Hij vertelt dat hij na het maken van bepaalde grappen in de hoek wordt gedrukt als transfoob, terwijl het anti zwarte racisme waar hij last van heeft terzijde zou worden geschoven.

'Natuurlijk bestaan er racistische homo's. Maar dat verband met gentrificatie zie ik niet. Als mensen moeite hebben met een regenboogvlag, dan is mijn reactie toch: wen er maar aan! Kijk, ik respecteer iemand uit de lhbtq+-gemeenschap en ik respecteer ook een moslim, zolang het uitgangspunt is dat we elkaar de ruimte geven. Ik ben er echt van overtuigd dat we, en dat is essentieel, allemaal een beetje inschikken en allemaal dezelfde rechten hebben. Daar zie ik het nu misgaan in de samenleving. Je ziet dat mensen met een migratieachtergrond niet de volledige rechten hebben die ze toekomen op basis van hun burgerschap. En als je kijkt naar de lhbtq+-gemeenschap: er zit heel veel verschil tussen aan de ene kant een witte homoseksuele man en aan de andere kant een transvrouw. Toch hebben ze dezelfde rechten, ook al krijgen ze die niet helaas in de praktijk, bijvoorbeeld door op straat uitgescholden te worden.'

Toen ik die LHBTI+ vlag zag, kreeg ik meteen het gevoel om ook de Turkse vlag te hijsen.

'Haha. Nou ja, van mij mag dat.'

Daar is men dan weer minder

'Ik ben helemaal voor een migratiemuseum'

een migratieachtergrond homohaar voorkomt.' Mijn broek zakte af.'

U heeft het pas in juni gelezen.

'Ja, wij hebben hier op 1 september heel uitgebreid over zitten discussiëren. Allemaal al behandeld. Dus er is geen enkel rapport achtergehouden. En de suggestie dat ik zou ontkennen dat er bij jongeren met een migratieachtergrond homohaar voorkomt, vind ik bespottelijk. Iedereen in Amsterdam weet dat toch? Bij religieuze jongeren vooral, laten we nou wel wezen. Dat is geen geheim. Niet bij elke stroming van de islam is er tolerantie voor de lhbtq+ gemeenschap. Zeker niet.'

Nee, het is een onderbuikgevoel.

'Ja, maar nooit een excuus om geweld te gebruiken, om mensen uit te schelden.'

Het bredere gevoel is dat de LHBTQ+ rechten worden gebruikt om gentrificatie glad te strijken in buurten waar veel mensen met een migratieachtergrond wonen.

'Nee, dat geloof ik niet. Maar het is wel een interessant punt. Hier zit bijna in alsof er een concurrentie bestaat tussen uitsluiting en discriminatie van verschillende groepen. En daar zou ik echt van af willen. Ik vind elke vorm van uitsluiting onacceptabel. En het is interessant

tolerant op. 'We leven toch in Nederland?', krijg je dan te horen. Maar die reflex hoort er dus eigenlijk niet te zijn? 'Precies.'

We kunnen wel zeggen: iedereen heeft rechten en geen enkele uitsluiting is toelaatbaar. Maar hoe kom je daar?

'Dit gaat eigenlijk in essentie om emancipatie. Dit zijn geen dingen die je bestrijdt met hele simpele maatregelen. Het is essentieel dat jongeren veel meer op school leren dat het heel normaal is dat jij meerdere identiteiten hebt, zoals ik ook meerdere identiteiten heb. En dan kom je uiteindelijk toch weer bij het probleem van religie. En dat is niet alleen bij de islam, maar ook bij strenge christenen zo. Hoe strenger een geloof, des te minder tolerantie voor de lhbtq+-gemeenschap. En het is toch ook belangrijk dat we elkaar kennen, zien, begrip voor elkaar kweken. En dat telkens herhalen.'

Je moet het dus eigenlijk organiseren.

'Ja, het is heel breed proces. Tegelijk is er ook onderzoek waaruit blijkt dat de acceptatie voor lhbtq+-gemeenschap ook bij mensen met een migratieachtergrond gewoon toeneemt. En dat is denk ik zo omdat mensen met een migratieachtergrond meer onderdeel worden van onze samenleving.'

Gentrificatie wordt altijd als een sociaaleconomisch ding beschreven, wat het ook in grote mate is...
'Nou het was grote tijd ook een politiek ding. Vijftien jaar geleden dacht iedereen dat gentrificatie dé oplossing was.'

... maar in gentrificatie zit ook discriminatie naar mensen met een migratieachtergrond. Zo wordt de discriminerende Rotterdamwet ook in Amsterdam Nieuw West toegepast.
'Hoe bedoel je?'

In oude gemeentelijke stukken wordt ronduit gesproken over 'probleemaccumulatie vanwege mensen met een Turkse en Marokkaanse afkomst in Nieuw West'. Vorig jaar nog was er een

'Als mensen moeite hebben met een regenboogvlag, dan is mijn reactie: wen er maar aan!'

advertentie van de woningcorporatie Stadgenoot over Osdorp waaruit bleek dat de corporatie bijhoudt hoeveel 'mensen van niet westerse herkomst' in een wijk wonen of niet. Ook registreert de Leefbaarheidsmonitor mensen met een migratieachtergrond en zonder in een gebied. En bij mensen zonder migratieachtergrond, wordt dit gegeven niet als probleem gezien. Dit lijkt mij racistisch.

'Eens. Maar de Rotterdamwet is wat erger. Die wet zegt gewoon dat sommige groepen, en dat kunnen dus ook mensen zijn met een lage inkomen, niet welkom zijn. Punt. Die wet is echt een stuk erger.'

Hoe pak je al die corporaties, huissjersmelkers en gentrificeerders aan die al decennialang aan bevolkingspolitiek doen?

'Voor een groot gedeelte, ten aanzien van beleggers, is dat dus heel moeilijk. En daar hebben we de Rijksoverheid echt bij nodig. Er staan wel wat zinnen in het regeerakkoord, maar ik weet niet wat ze betekenen. Erg vaag. Maar wat betreft speculatie met woningen en de beleggers: die macht zou je natuurlijk willen breken. Daar is misschien niet zozeer sprake van evident racisme, maar wel gaat het erom wie het meest kan betalen. En als je naar de inkomensgroepen kijkt, dan zie je dat daar wel degelijk een effect van bevolkingspolitiek uitgaat, hetgeen een effect van winstbejag is.'

Laatst zei een oud stadsdeelwethouder uit Nieuw West in de Volkskrant dat ze vroeger echt hebben gekeken naar afkomst bij de plaatsing van mensen in

wijken...

'Maar dat kan natuurlijk helemaal niet.'

... en dat gebeurt nu dus eigenlijk nog steeds. Moet er geen onderzoek komen?

'Ja, daar zou ik ook voor zijn. We hebben ook onderzoek gedaan naar discriminatie op de woningmarkt bij onder andere beleggers. Daaruit bleek dat het voorkwam. Nee, ik zou daar heel graag naar willen kijken. Maar bij corporaties is het toewijzingssysteem veranderd: als je nu als aan de inkomenseisen voldoet, kun je je gewoon kan aanmelden. Daar zit geen extra check op achtergrond.'

Op basis van namen, en dat is onzichtbaar, kunnen ook mensen ingedeeld worden.

'Maar niet bij de woninginschrijving.'

En bij de toewijzing door corporaties?

'Nee. Ik wil het best onderzoeken, maar dit lijkt me sterk.'

Dit zei die oud stadsdeelwethouder uit Nieuw West in de Volkskrant.

'Nee, hij zei dat hij het gedaan had. Maar nu is dat niet meer zo.'

Hoe weet u dat zo zeker?

'Ik wil het best onderzoeken. Kijk, je hebt bij het toeslagenschandaal gezien hoe heftig het kan zijn als mensen op basis van hun achtergrond geprofileerd worden. Dat is echt racistisch. En tegelijk weet ik niet of ik altijd tegen het registreren van een migratieachtergrond ben. Want als je de gemeentelijke organisatie inclusiever wil maken, heeft

het ook een voordeel. Ik ben hier dubbel over. Maar je mag het nooit gebruiken om mensen uit te sluiten. Voor iets positiefs gebruiken? Dan vind ik het niet positieve discriminatie, dan vind ik het wegwerken van achterstanden.'

Gentrificatie wordt toegepast in gebieden waar veel sociale huur is, maar waarom niet omgekeerd? Bijvoorbeeld in gebieden met veel koopwoningen zoals Amsterdam Zuid. Dat de gemeente daar woningen opkoopt en splitst in vier sociale huurwoningen.

'Het nadeel daarvan is dat er weinig woningen te koop staan in Zuid, want die worden heel snel verkocht. En de prijs is heel hoog.'

Gewoon onteigenen?

'Hahaha.'

Dat gebeurt nu toch ook met sociale huurwoningen?

'Die worden niet onteigend. Die worden aan de hoogste bidder verkocht.'

Amsterdammers voor wie de sociale huurwoningen bedoeld is, hebben er geen voordeel aan.

'Nee, zeker. Daar ben ik het ook met je eens. Dan moeten we dat dus stoppen. Maar onteigenen in Nederland? Poe. Dat ligt moeilijk. Je zou vanuit de mengingsgedachte kunnen zeggen: op plekken waar geen sociale huurwoning ligt, moet meer sociale huur worden gebouwd. Maar onteigenen? Dat houdt bij de rechter geen stand.'

Worden we niet collectief onteigend door corporaties?

'Dan moet je goed kijken wat onteigening betekent. Dat is dus wanneer de staat iets tot zijn eigen bezit verklaart.'

Doet de markt het nu niet? Een belegger als Blackstone kan dan 1.800 euro vragen voor een voormalige sociale huurwoning.

'Schandalig, dat ben ik met je eens. Maar het probleem bij het opkopen van koophuizen: de prijzen zijn zo hoog. Laten we eens beginnen met het opkopen van sociale huurwoningen van corporaties, zodat we daar controle over houden. Dat zou ik willen.' ●

Interview.

Presentator Karim Amghar: 'Mijn veranderen'

We spraken presentator, schrijver, programmamaker en docent Karim Amghar over zijn nieuwe serie *Het Verhaal van Abdelkrim* en wat hem motiveert. 'Ik zal blijven strijden tot het huidige systeem aangepast is.'

● HODA HAMDAR

BEELD: KARIM AMGHAR

Vorige maand zond de NTR de documentaireserie *Het Verhaal van Abdelkrim* uit. Daarin gaat Amghar op zoek naar zijn Riffijnse Amazighroots. En hoe meer hij onderzoekt, hoe meer hij wordt verrast. Eén man springt eruit: Abdelkrim el Khattabi (1882-1963), de Riffijnse verzetsleider die in de jaren twintig de koloniale Spanjaarden wist te verdrijven tot aan de kust, waarna Spanje - met Franse hulp - hem alsnog versloeg. Toch wordt hij door velen gezien als stichter van het antikolonialisme. Zelfs Che Guevara en Nelson Mandela waren door El Khattabi geïnspireerd.

Ook Amghar zelf is een inspiratiebron. In zijn eerdere NTR-serie *Karim Pakt Zijn Kans*, over kansenongelijkheid in het onderwijs, toonde hij twee jaar geleden hoe hij na een verkeerd studieadvies

- vmbo-kader - aanvankelijk afgleed. Hij ontwikkelde een laag zelfbeeld, keerde zich af van de maatschappij en radicaliseerde in zijn geloof. Maar dankzij zijn broers, een wijkagent en zijn liefde voor hardlopen kon hij zijn boosheid omzetten in positieve energie.

Je doet veel verschillende dingen. Hoe zou jij jezelf omschrijven?

'Ja, ik doe een hoop. Ik spendeer 50 procent aan schrijven en het maken van tv- en radioprogramma's, de andere 50 procent aan onderwijsontwikkeling, het geven van les, workshops, trainingen, masterclasses en keynote speeches. Mijn thema's: kansenongelijkheid in het onderwijs, radicalisering, polarisatie, diversiteit en inclusie, onderwijsvernieuwing, veiligheid en messengeweld. Ik probeer altijd te verbinden, mensen dicht bij elkaar te brengen. Niet preken voor eigen parochie, ook mensen met

een andere visie aan tafel krijgen.

'Bijna alles in mijn werk heeft te maken met onderwijs. Ik zie dat als het fundament voor een goed werkende samenleving. Dat fundament is nu incompleet. Er missen dingen om de volgende generatie goed voor te bereiden op de uitdagingen in de samenleving. Dit komt mede door een ongelijke verdeling van kansen, waardoor de armen armer worden en de rijken rijker. De middenklasse, zoals jij en ik, blijft lekker doorgaan en ook onze kinderen komen er wel, maar de kinderen van mensen met een lage sociaaleconomische status komen er niet of maken een heel kleine kans. Ik probeer mensen hier bewust van te maken, te laten zien wat de oorzaken zijn en te laten voelen wat de gevolgen zijn. Pas als ze het voelen, komen mensen in beweging. En als ze in beweging willen komen, dan helpen ze aan oplossingen.'

Je gebruikt vaak je persoonlijke situatie in je werk. Hoe belangrijk is dat voor je?

'Ik zeg altijd dat ik van mijn pijn mijn werk heb gemaakt. En dat mijn pijn mijn vuur is om mooie dingen te doen. Ook de pijn van het overlijden van mijn vader is echt een inspiratiebron geworden, omdat hij heen is gegaan voordat ik was wie ik nu ben. En ik weet dat hij en mijn moeder alles hebben gedaan voor ons, zodat wij kunnen floreren. Mijn moeder zegt nog altijd, als ik haar vraag of ze gelukkig is: 'Natuurlijk, zolang jullie gelukkig zijn.' Dan vraag ik door, en zegt zij dat zij gelukkig is als wij succes behalen. Mijn successen zijn ook haar successen. Zonder haar harde werken in een omgeving met weinig te besteden is het haar toch gelukt om ons op deze manier op te voeden. Mijn pijn is mijn vuur om dingen te veranderen.'

Ongelijkheid en goed doen loopt als een rode draad door je werk en wellicht ook in je privéleven. Hoe is dat zo gekomen?

'Als ik iets goed doe, voel ik mij ook goed. Je maakt meer dopamine aan, alsof je aan het hardlopen bent. Anderen helpen werkt wetenschappelijk gezien ook helend. En ik probeer vanuit mijn religie iedereen te helpen, ongeacht wie je bent, wat je geaardheid is, je kleur, je geloof en of je überhaupt gelooft. Het maakt mij allemaal niet uit. Iedereen verdient gelijke kansen. En ik zal blijven strijden tot het huidige systeem aangepast is.

'Het is utopisch om te denken dat het hele systeem wordt aangepast, waarbij ieder individu gelijke kansen krijgt. Maar het is wel iets dat ik als eindpunt in mijn hoofd heb en waar ik naartoe werk. Nu doe ik dat via bewustzijn creëren op tv, in mijn artikelen en boeken, in mijn werk als leerkracht, via mijn workshops en mijn adviezen aan het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. En misschien over een aantal jaren wel als minis-

pijn is mijn vuur om dingen te

ter of als burgemeester - ik weet het niet.'

Je hebt politieke ambities?

'Nu zou ik het verschrikkelijk vinden om op die positie te zitten. Maar in de toekomst zou het zeker iets zijn dat ik interessant vind. Omdat ik écht dingen wil veranderen. Misschien dat ik het daarom ook nooit word. Want ik zou hele impopulaire beslissingen nemen. Het hele systeem zou op de schop gaan. Ik zou meteen van de twaalfjarige selectie een veertienjarige selectie maken (kinderen worden nu op hun twaalfde geselecteerd voor het voortgezet onderwijs. In het buitenland is dat enkele jaren later, red.). Dat zou mijn eerste beslissing zijn. Voor welke politieke partij weet ik niet. Ik ben lid van vijf partijen. Niet omdat ik mijn kansen wil vergroten, maar ik weet gewoon niet in welk hokje ik pas.'

Ik spreek je over tien jaar wel. Zit je er dan al?

'Ik ben nu 32 jaar. Geef me twaalf jaar, dan kan ik een goed besluit nemen. Ik ben niet zo *cocky* dat ik al zeg dat ik het word, hè. Maar het is wel mijn ambitie om dingen echt te veranderen.'

Terug naar het nu: vertel eens over je documentaireserie *Het Verhaal van Abdelkrim*.

'Ik was aan het hardlopen in Porto, Portugal. Over zee ben je zo in Marokko. Tijdens het hardlopen kwamen de ideeën. Ik dacht: de Hirak (de protestbeweging in de Rif in Noord-Marokko, 2016-2017, red.) is stevig aan het demonstreren - en voor wat eigenlijk? Ze willen drie basale dingen: goede gezondheidszorg, goed onderwijs en werkgelegenheid. Wat gek dat ze dat niet kunnen krijgen.

'Ik verdiepte me erin en sprak met mijn broers hierover. Een broer zei: 'Ik weet niet of het zo belangrijk is je kinderen de Amazigh-cultuur en Tamazight-taal mee te geven. Moet je je niet focussen op

'Ik durf te zeggen: Abdelkrim el Khattabi is de stichter van het antikolonialisme'

de dingen die belangrijker zijn, zoals het leren van Engels of Frans? En als je dan toch nog wat wil, doe dan de Arabische taal erbij.' Een andere broer werd kwaad en zei: 'We moeten ze het Tamazight juist goed meegeven, dat is heel belangrijk'. Het werd voor mij een zoektocht naar mijn roots. Ik wist er zo weinig over.'

'Door professionals te spreken, kwamen we er al vroeg achter dat echt iedereen in Noord-Afrika van oorsprong Amazigh is. En als je dan je Amazigh-cultuur goed wilt leren kennen, moet je één iemand leren kennen: Abdelkrim el Khattabi. Daar had ik wel eens over gehoord, maar weinig. En waarom zo weinig? Daar ben ik naar op zoek gegaan. In Nederland kennen we allerlei helden, zoals Karel Doorman of Piet Hein, maar in Marokko kennen we El Khattabi helemaal niet. Hij zit zo verstopt, hij wordt niet meegenomen in de literatuur.

'We keken ook naar de - in Marokko bijzondere - positie van de vrouw binnen de Amazigh-cultuur. Zoals naar de Amazigh-vrouwen in het zuiden die in armoede leven, maar onafhankelijk zijn en voor een eigen inkomen zorgen, zonder dat de relatie met de man wordt geschaad. Ze kunnen zowel onafhankelijk zijn, als afhankelijk van elkaar in liefde. Dat gaat heel mooi samen daar. Het is bijna de

oplossing voor de genderdiscussie hier. Nederland zou een voorbeeld kunnen nemen aan het zuiden van Marokko en de Atlas (het gebergte in het noorden van Marokko, red.).

'Ik heb mezelf ook veel beter leren kennen, ik ben gaan herkennen waar bepaalde karaktereigenschappen vandaan komen, waar mijn vuur vandaan komt. Of je nou iets met de Amazigh-cultuur hebt of niet: als je de serie kijkt, leer je de Marokkaanse samenleving in Nederland beter kennen in zijn kracht, in zijn schoonheid en in zijn zwakte. Je krijgt meer respect voor elkaar, meer eigenwaarde. Je ziet de relatie tussen de Amazigh en de Friezen. En je leert helden kennen van Marokko. Ik durf te zeggen: Abdelkrim el Khattabi is de stichter van het antikolonialisme. Hij is de eerste die een Europese mogendheid heeft weten te verdrijven. En we kennen hem niet in Europa. Marokkaanse Nederlanders kennen hem niet echt. Er wordt niet over hem gepraat omdat in Europa een enorme angst heerst rondom die man. Een hele mooie zin uit de documentaire: 'Hij maakte ze bang toen hij nog leefde en hij maakt ze nog steeds bang nu hij dood is.'

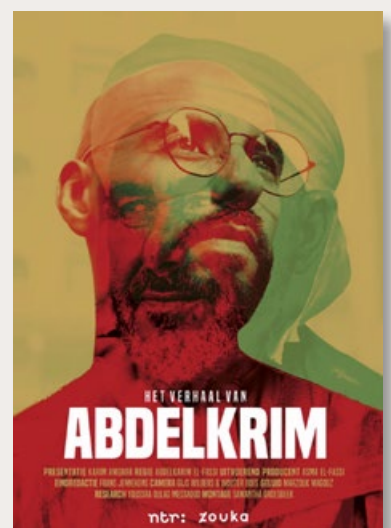
Hoe vind je naast hardlopen je rust en balans?

'In religie en mediteren: ademhalingsoefeningen en echt ontspan-

nen. Ik bid vijf keer per dag - voor mij is dat ook een vorm van meditatie - maar ook na het bidden pak ik meestal mijn moment om na te denken en te filosoferen. Dat eindigt soms in een glimlach, soms in een traan en soms in rust. En weet je wat echt heel kalmerend is? Je kind zien slapen. Het komt uit het boek *Dingen die je alleen ziet als je er de tijd voor neemt* (van de Koreaanse boeddhistische monnik Haemin Sunim, red.).

Wat brengt dit nieuwe jaar je?

'Ik weet het niet. Ik denk nooit zo kort vooruit... Ik denk eigenlijk altijd ver vooruit. Dus wat betreft dit decennium zou ik zeggen: er moeten meer boeken van mijn hand komen, meer impact. Het onderwijs is veranderd, de mensen zijn geïnspireerd geraakt en er is meer verbinding in de samenleving. Islamofobie, antisemitisme en homofobie moeten aangepakt worden, de kracht van diversiteit is duidelijk. Ik denk dat ik als burgemeester, Kamerlid, of misschien zelfs wel als minister het meeste impact kan maken, maar daarna word ik weer fulltime leerkracht. Klaar!' •

BEELD: ZOUKA

**DAVE
ENSBERG-KLEIJERS**

Directeur Jantje Beton.
Bestuurskundige.
Auteur van het boek
'Bezielde beschaving:
alles behalve een
multicultureel drama'
(2017).

Spreek je uit over seksuele intimidatie, altijd

Mannen die zich in woord en daad ongepast gedragen richting vrouwen, die zich in een afhankelijke positie bevinden van diezelfde mannen. Alle nieuwsberichten over seksueel grensoverschrijdend gedrag in *The Voice of Holland* brachten oude emoties bij me naar boven.

Al jaren ben ik open over mijn, eufemistisch gezegd, uitdagende jeugd. Via mijn boek *Bezielde beschaving*, maar ook via columns en interviews heb ik meermaals verteld over het vluchtelingentrauma in ons gezin, over armoede, huiselijk geweld en mijn depressieve gevoelens na het overlijden van mijn moeder. Maar over de diepe angst die ik als minderjarige meermaals heb gevoeld jegens mannen van ten minste middelbare leeftijd schreef of sprak ik nooit. Tot nu.

Ik was een jaar of dertien en zat in de derde klas van het gymnasium. Het was een spannende dag, want vandaag stond het type-examen op het programma. In de afgelopen maanden had ik geleerd snel en blind te typen. Vandaag wilde ik laten zien wat ik in huis had en me bewijzen als één van de beste leerlingen, zo ambitieus als ik was. In de loop van het examen voelde ik zijn schaduw achter me. Bleef het daar maar bij. Even later voelde ik zijn erectie tegen mijn schouder leunen, gevolgd door een zwoele blik van

deze overjarige, en achteraf gezien altijd iets té vriendelijke docent richting mijn jonge ogen.

'Gaat het goed?', vroeg hij. Een twijfelende en zachte 'ja' volgde, en ik probeerde me weer te focussen op mijn examen. Dat harde gevoel in mijn schouder heb ik nog uren gevoeld. Ik voelde me geïntimideerd, ongemakkelijk en onzeker. Hierover praten met mijn ouders durfde ik niet, niet wetende welke (ketting)reactie dit zou ontketen. Naarmate de tijd vorderde, dacht ik dat ik het me had ingebeeld. Maar sindsdien kijk ik letterlijk meer over mijn schouder.

Wat begon als een luide droom, eindigde in een stille nachtmerrie. Opgroeïend in een gezin waar vakanties allesbehalve vanzelfsprekend waren, was ik erg opgewonden om met goede bekenden in de zomer mee te mogen op vakantie naar een zonnig land. Ik was als jonge tiener erg onzeker over mijn uiterlijk, vooral omdat ik kampte met overgewicht. 'Dikke Dave' kreeg ik niet zelden naar mijn hoofd geworpen. 'Weet je waar DDR voor staat?' vroeg een klasgenoot tijdens een geschiedenisles. 'Dave's Dikke Reet!'

Tegen die achtergrond kreeg ik tijdens de genoemde vakantie van een mannelijk koppel juist complimenten over mijn achterste. En meer dan dat. Het begon met onschuldige opmerkingen over mijn algehele uiterlijk, maar naarmate de tijd vorderde, veranderde dat naar meer

expliciete seksuele opmerkingen van volwassen mannen jegens een minderjarige. Ze wisten wel raad met mijn 'dikke reet'. Eerst bespot en nu seksueel begeerd. Mijn onzekerheid groeide, net als mijn onveiligheid. Om niet ondankbaar te willen overkomen, besprak ik deze voorvallen niet met goede bekenden die als gastheer fungeerden. En zo heb ik helaas vaker meegemaakt dat oudere mannen hun seksuele interesse in mij op ongepaste en onaangename wijze kenbaar maakten.

'Wie zwijgt, stemt toe', luidt een oud Nederlands spreekwoord. Ik kan het mezelf niet kwalijk nemen dat ik op jonge leeftijd niet over deze - en meer - voorbeelden van seksuele intimidatie heb gesproken. Maar nu wil ik niet meer zwijgen over het onacceptabele zwijngedrag van die mannen. Richting vrouwen, maar ook richting minderjarigen en wat te denken van mensen met een beperking? Daar waar er een disbalans is in onderlinge menselijke verhoudingen, is er altijd een reële kans op machtsmisbruik. Dat is van alle tijden en alle culturen, maar dat maakt het niet minder verwerpelijk. Zeker als machtsmisbruik gepaard gaat met vormen van seksuele intimidatie die slachtoffers jarenlang achtervolgen en op allerlei manieren negatieve sporen achterlaten.

Toen ik zelf op vrijdagavonden vrijwilligerswerk mocht verrichten met kinderen van tien tot veertien jaar, genoot ik daar met volle teugen van. Hen begeleiden met sport- en

spelactiviteiten, maar ook tijdens een vakantiecamp, wakkerde een vuurtje in mij aan dat mij vele jaren later tot Jantje Beton bracht, waar ik directeur-bestuurder werd. Maar tijdens één van de activiteiten merkte ik dat een nieuwe collega-vrijwilliger op ongepaste wijze over kinderen sprak, op een ongepaste manier met hen omging en op een ongepaste manier naar hen keek.

Hij was een ex-schoolconciërge die niets liever deed dan foto's maken van jonge kinderen en daar gepassioneerd over sprak. Na het nauwlettend volgen en registreren van zijn gedragingen, besloot ik mijn waarnemingen en gevoel te delen met de leiding. Er volgde een verhit gesprek met mijn collega-vrijwilliger, die zich valselijk beschuldigd voelde. Niet veel later stopte hij als vrijwilliger. Ik wilde niet dat kinderen mee zouden maken wat ik als kind had meegemaakt. En bij twijfel gaat de veiligheid van kinderen boven de goede verstandhouding met een collega. En dat uitgangspunt houd ik graag vast. Maar dat niet alleen.

Mannen, spreek je uit! Mannen zijn verantwoordelijk voor seksueel grensoverschrijdend gedrag en mannen moeten hun verantwoordelijkheid nemen om elkaar aan te spreken en om zonen beter op te voeden. Wat niet normaal is, mag nooit genormaliseerd worden. Niet tijdens een tv-programma, niet op school, op vakantie of waar dan ook. Nooit en nergens. •

ergosana

Medisch Adviesbureau

Drs. İsmail Sevinç

Medisch adviseur/verzekeringsarts

www.ergosana.nl - i.sevinc@ergosana.nl - 0624706882

**Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs**

**Medische Keuring
Levensverzekering**

**Verzuim &
Re-integratie**

**Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven**

RIJBEWIJSKEURING OOK OP ZATERDAG

Moslims die Joden hielpen in WOII: beeldvorming

Moslims die Joden hielpen tijdens de Tweede Wereldoorlog? Ze waren er zeker, zo laat de tentoonstelling *Het Andere Verhaal* zien. Relevante verhalen van broederschap in tijden van negatieve beeldvorming over en weer, vindt het Joods-islamitische team achter de voorstelling. 'De beeldvorming, dát is de vijand.'

● FITRIA JELYTA

DE ISLAMITISCH TURKSE SELAHATTIN ÜLKÜMEN (RECHTS) EN DE JOODSE MATHILDA TORIEL (LINKS), WIENS ECHTGENOOT DOOR ÜLKÜMEN IS GERED TIJDENS WOII (BEELD: FAITH MATTERS)

munitie tegen hedendaagse

Het tegengaan van negatieve beeldvorming over Joden is even belangrijk als het bestrijden van antisemitisme zelf, aldus rabbijn en *Kanttekening*-columnist Lody van de Kamp. Hetzelfde geldt volgens hem ook voor andere groepen waar negatieve beeldvorming over bestaat, zoals moslims. 'Als je de rotte appel op de verkeerde plek tegenkomt, dan zegt dat niet iets over de hele groep.'

Jarenlang houdt de rabbijn zich bezig met de aanpak van negatieve beeldvorming over Joden en moslims. Dat doet hij onder meer via interreligieuze dialoog. 'Ik werk samen met Saïd Bensellam, de Amsterdamse adviseur Jeugd en Veiligheid. Hij had me zo'n tien jaar geleden benaderd nadat ik een uitzending maakte over antisemitisme voor de *Joodse Omroep*.'

Hij vervolgt: 'We gingen met de oudere jongens van de Joodse school door Amsterdam lopen met verborgen camera's. Toen waren er twee incidenten van antisemitisme: één was een Hitler-groet die werd gemaakt door Marokkaans-Nederlandse moslimjongeren. Nadat de uitzending werd ik gebeld door Bensellam. Hij klonk nogal geïrriteerd. 'U hebt beelden gemaakt van jongeren die ik ken, maar die zijn helemaal niet zo. Hoe kunnen we dit samen oplossen?' Ik vertelde hem dat ik niet bezig was met een oplossing, maar met het signaleren van antisemitisme. Later gingen we verder met elkaar in gesprek. Nu zijn we twaalf jaar verder en werken we nog steeds samen.'

Islamitische jongeren hebben beelden over Joden en andersom hebben Joodse jongeren beelden over moslims, gaat Van de Kamp verder. 'Het gaat om de beeldvor-

'Zo weten we dat we een hele interessante gezamenlijke geschiedenis hebben'

ming die we hebben over 'de ander' die we niet kennen. Dát is de vijand, zo ontdekten we.'

'Het Andere Verhaal'

Door zijn samenwerking met Bensellam kwam Van de Kamp in contact met verschillende moslims. 'We werkten samen met de gemeente Amsterdam, organiseerden bijeenkomsten en maakten contact met verschillende moslimgemeenschappen. Toen kwamen we erachter dat er in Londen een expositie stond over wat moslims hadden gedaan om Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog te helpen. We gingen erheen en besloten de tentoonstelling naar Nederland te halen.'

Dat verwerkte Van de Kamp tot de reizende tentoonstelling *Het Andere Verhaal*, die sinds december te zien is in het Memory Vrijheidsmuseum te Nijverdal. 'Deze verhalen kennen we niet in Nederland. We hebben nieuwe panelen laten maken voor de expositie. Het gaat niet alleen om de verhalen, maar ook om de moslims en Joden met wie we samen de tentoonstelling

bezoeken', zegt Van de Kamp. 'Moslims hebben Joden gered door ze te helpen onderduiken. Zo weten we dat we een hele interessante gezamenlijke geschiedenis hebben, en kunnen we de negatieve beeldvorming doorbreken.'

De moslims wiens verhalen in 'Het Andere Verhaal' worden verteld, zijn afkomstig uit onder meer Turkije, Albanië, Oekraïne, en Litouwen. Zo is het verhaal van de islamitisch Turkse diplomaat Selahattin Ülkümen in de tentoonstelling te lezen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij de Turkse consul op het Griekse eiland Rhodos. Toen de Gestapo in juni 1941 de Joodse bevolking bijeen bracht om in kampen over het eiland te verspreiden, wist Ülkümen dat ze naar het vernietigingskamp in Auschwitz werden gestuurd. Hij besloot zijn diplomatieke status in te zetten om zoveel mogelijk Joden op het eiland te redden, en ging in gesprek met de Duitse bevelhebber Ulrich Kleeman.

'Volgens de Turkse wetgeving zijn alle burgers gelijk. We maken geen verschil tussen burgers die

Jood, christen of moslim zijn', aldus de Turkse consul. Hij dreigde er een internationale kwestie van te maken als de Duitse bevelhebber voet bij stuk hield om de Joden te vervoeren. Uiteindelijk besloot Kleeman dertien Joden vrij te laten op aandringen van de Turkse diplomaat. Ülkümen liet het er niet bij en besloot om nog meer Joden te redden door ze het Turkse burgerschap toe te kennen. Hiermee was hij erin geslaagd in totaal vijftig Joden uit de handen van de Gestapo te redden.

Een ander verhaal gaat over de Iraanse Abdol Hossein Sardari, die tijdens de Tweede Wereldoorlog de consul-generaal was van Iran in Parijs. Samen met Joodse leiders en families ontwikkelde hij een theorie die aantoonde dat Iraanse Joden, anders dan Europese Joden, veel meer verwant waren aan Ariërs, waardoor ze niet vervolgd mochten worden. Daar raakten de nazi-instituten van onder de indruk. Ondertussen wist Sardari steeds meer Iraanse Joden in veiligheid te brengen door ze te voorzien van valse identiteitsdocumenten.

Beeldvorming doorbreken

'We zijn met deze expositie naar de Al Kabir-moskee in Amsterdam geweest, en zijn er met verschillende scholen heen gegaan', vertelt Lody van de Kamp. 'Joodse en islamitische leerlingen gingen hierover in gesprek. Een jochie van een jaar of tien sprak mij toen aan. 'Meneer Lody, als moslims dit tijdens de oorlog voor de Joden hebben gedaan, dan moeten ze voor de oorlog ook vrienden van elkaar zijn geweest', zei hij. Dat klinkt heel schattig, maar er zit een diepe laag onder. Ze wisten het niet.'

Met andere leerlingen uit groep 7 en 8 van een islamitische basisschool bezocht de rabbijn eens het

Anne Frank-huis. 'Twee weken later kwam ik bij die school langs, en vroeg de lerares aan de leerlingen: 'Stel dat meneer Lody moet onderduiken, wie gaat hem helpen?' Er was een meisje dat zei dat ze niet wist of ze het kon doen, omdat ze het eng en gevaarlijk vond, en dat ze het eerst aan haar moeder moest vragen. Een ander meisje sprong naar voren, en zei: 'Meneer Lody, u gaat met mij mee, ik ga u verstoppen'. Dat is de beeldvorming die doorbroken wordt.'

'Meneer Lody, u gaat met mij mee, ik ga u verstoppen'

BEELD: LODY VAN DE KAMP

Ook bij volwassenen merkt hij een stukje herkenning wanneer zij in gesprek gaan over de moslims en Joden in 'Het Andere Verhaal'. 'Er was een moslimvrouw die na het zien van de tentoonstelling vertelde over haar moeder die tijdens het Eid-feest (in de volksmond bekend als Suikerfeest, red.) haar kinderen altijd op pad stuurde met een schotel vol lekkers voor de Joodse kinderen uit de buurt. Door deze verhalen over moslims en Joden in de Tweede Wereldoorlog aan te horen, komen weer andere verhalen naar boven. We beseffen zo langzamerhand dat die zoge-

naamde animositeit tussen moslims en Joden in Nederland aan beeldvorming ligt, omdat er een conflict zich afspeelt vierduizend kilometer van ons vandaan', zegt hij, wijzend naar de situatie in Israël en Palestina.

Zolang de negatieve beeldvorming bestaat en wordt gevoed vanuit delen van de samenleving, zoals de media en politiek, blijft het heel relevant om de verhalen van broederschap en herkenning te vertellen, aldus Van de Kamp.

Naast antisemitisme onder moslims erkent de rabbijn ook dat er sprake is van moslimhaat bij

Joodse gemeenschappen. 'We komen elkaar niet tegen, maar we zien wel wat de mainstream media en de sociale media over moslims schrijven. En daarbij: Joodse scholen en synagogen worden nu allemaal bewaakt door gewapende marechaussee. Dat is ontstaan door terroristische dreigingen uit het buitenland, waar de overheid ons tegen wil beschermen. Tegelijkertijd voedt dit het negatieve frame dat terrorisme iets islamitisch is', legt Van de Kamp uit. 'We hebben in Amsterdam zo'n 104.000 islamitische inwoners, dus dan zou het gaan om 104.000 potentiële terro-

risten. Dat is beeldvorming die door angst en haat in stand wordt gehouden. Je moet wel weten waar die dreiging vandaan komt, en het heeft niets te maken met je islamitische buurman.'

Van de Kamp erkent de noodzaak voor bescherming tegen reële terroristische dreigingen. Maar dat zou geen invloed moeten hebben op de beeldvorming, stelt hij. 'Als je de rotte appel op een verkeerde plek tegenkomt, dan gebeurt er wat. Maar dat zegt niet iets over de hele groep. Die beeldvorming geldt ook voor islamitische dames met de hijab. Als die een verkeerde tegenkomen, dan is dat heel naar, maar dat betekent niet dat de samenleving in Nederland onveilig is voor hen. Dit geldt voor alle minderheden.'

De rabbijn ziet de waarde in van educatief interventiewerk om de beeldvorming bij te stellen. Veel van het werk gebeurt volgens hem buiten de schijnwerpers en publiciteit. 'Saïd en ik krijgen daarom nog weleens het verwijt dat we ons bezighouden met 'druppels op een gloeiende plaat'. Maar wij koesteren die druppeltjes, en de illusie dat we daarmee de samenleving stukje bij beetje kunnen veranderen', zegt Van de Kamp. 'We zijn eigenlijk veel meer tijd kwijt met onze eigen achterban dan met elkaars achterban. Ik heb veel tijd besteed, en soms nog steeds, aan het bijstellen van de beeldvorming van moslims binnen de Joodse gemeenschap, en Saïd doet dat bij moslims. Ze zeggen weleens: 'Saïd is de Joodse imam en Lody is de moslimrabbijn'. Daar halen we onze schouders voor op.'

'Ik zeg maar zo: 'God heeft ons twee oren gegeven om te horen, twee ogen gegeven om te kijken en twee schouders om op te halen'. En dat is precies wat we doen met verwijten.' ●

Het Andere Verhaal is tot begin april in Nijverdal te zien, waarna de tentoonstelling wordt verplaatst naar Enschede. Eerder was de expositie te bewonderen in Amsterdam, Haarlem en Den Haag.

Benieuwd naar een sneak preview van de tentoonstelling? Hieronder volgen twee inspirerende verhalen over islamitische burgers die Joden hebben gered:

Albanië Atif en Ganimet Toptani

Tijdens het Joodse paasfeest Pesach in april 1941 bombarderen nazi's de stad Sarajevo. Een bom komt terecht op het huis van de familie Altarac. Zij schuilen daar sinds kort als vluchtelingen uit Belgrado. De grootmoeder en de jongste dochter Lea komen door de bominslag om het leven. Compleet verslagen gaat de familie na de begrafenis toch maar weer terug naar Belgrado. Daar aangekomen ontdekken ze dat de Duitsers de stad al hebben bezet.

Overall in de stad hangen posters waarop de burgers worden gewaarschuwd geen Joden te helpen. Wanneer vader Altarac wordt opgepakt en naar een werkkamp wordt gestuurd, vlucht de familie eerst naar Skopje in Macedonië. Wanneer ze daar worden herkend als Joden, vluchten ze vervolgens naar Albanië. Daar krijgen zij als Joden steun van de lokale bevolking. Jasa Altarac, de zeven jaar oude zoon, herinnert zich dat een oude boer hem vertelde over de goede oogst van dat jaar. De oude boer zei: 'Allah weet dat wij hier Joden verbergen en dus extra eten nodig hebben. Daarom hebben wij een goed oogstjaar'.

In september 1943 gaf Italië zich gewonnen en bezetten de Duitsers Albanië. De familie Altarac weet op dat moment dat ze groot gevaar lopen en dat ze nu

echt moeten onderduiken. Ze krijgen daarbij hulp van Atif en Ganimet Toptani; welgestelde moslims uit Tirana die ook een huis hebben in Kamza, even buiten de stad. Ganimet's vader was de Albanese ambassadeur in Wenen geweest. Bovendien hadden ze goede contacten met de voormalige koning maar ook met de Duitse bezetters.

Miriam Altarac begint te werken als kledingsmaakster. Op een dag vraagt Ganimet Toptani of Miriam Altarac naar haar huis in Tirana wil komen om kleding op te meten voor het gezin. Terwijl ze met elkaar praten realiseert Ganimet zich dat Miriam Joods is en ze trekt zich haar lot aan. Ganimet vraagt Miriam geregeld terug te komen en geeft haar steeds voedsel mee voor haar familie.

In februari 1944 vertelt Ganimet aan Miriam dat ze heeft gehoord dat de Duitsers van plan zijn de Joden in de stad bijeen te drijven. Ganimets echtgenoot Atif slaagt erin om de familie Altarac de stad uit te smokkelen naar hun landgoed in Kamza, even buiten de stad. De welgestelde familie Toptani zorgt ervoor dat de onderduikers niets tekortkomen.

Het scheelde een haartje dat ze werden ontdekt. Zo vallen de Duitsers een keer plotseling binnen terwijl de Toptani en Altarac familie zaten te eten. Vlug stelde Atif hen als verre familieleden voor. Aangezien ze vloeiend Duits spreken vermoedt niemand dat ze eigenlijk Joods zijn.

Een andere keer, in augustus 1944, begonnen de Duitsers met huiszoeken bij diverse Albanese families waarvan er vermoedens bestaan dat ze Joden laten onderduiken. Ze vinden Meir en Jasa Altarac en beginnen hen te ondervragen omdat ze hen ervan verdenken joods te zijn. Atif en Ganimet realiseren zich dat hun gasten in gevaar zijn en onderbreken het kruisverhoor. De familie Toptani bevestigt luidkeels dat Meir en Jasa familieleden zijn en vestigen de aandacht van de soldaten op iets anders. Van tevoren hadden ze expres nazipropagan-

damateriaal her en der in het huis gelegd. Een huis met zoveel sympathie voor de nazi's zal toch zeker geen joden opnemen als onderduikers?!

De list werkt, maar uit voorzorg hebben ze direct daarna de familie Altarac bij andere families in de stad ondergebracht. Ze bleven hen voedsel en andere benodigdheden brengen tot het eind van de oorlog. En zo hebben de Altaracs de oorlog overleefd.

In juli 1992 worden Atif en Ganimet geëerd als 'Rechtvaardigen onder de Volkeren', een eretitel die door Israël wordt gegeven aan niet-Joden die Joden hebben helpen overleven tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Tunesië Khaled Abdel Wahhab

Vanaf het begin van de Tweede Wereldoorlog steunde Tunesië het Franse Vichy-regime, dat met de Duitsers samenwerkte. De Tunesische overheid stuurde veel Joodse inwoners naar werkkampen en ontnam ze hun bezittingen en burgerrechten. In 1942 bezetten de terugtrekkende Duitse legers Tunesië en plaatsten het onder militair gezag. Dit had ernstige gevolgen voor de Joden.

In de stad Mahdia namen Duitse soldaten bezit van Joodse huizen om hun soldaten in te kwartieren. De bewoners werden op straat gezet. Zo ook de familie Boukris. De familieleden vonden onderdak in een kleine olijfoliefabriek. Er werd op de deur geklopt. Zouden dat opnieuw de Duitsers zijn? Het was Khaled Abdel Wahhab, een bekende van de familie. Hij waarschuwde hen voor nade-

rend gevaar en evacueerde de hele familie naar zijn boerderij buiten de stad.

Khaled was een vooraanstaande burger in Mahdia. Hij hoorde over een bordeel waar lokale vrouwen, ook Joodse, werden gedwongen om te werken. Hij slaagde er niet in zich hiertegen te verzetten. Wel nam hij zich voor om bezoekende soldaten bezig te houden. Hij opende een wijnkelder en organiseerde grote diners. Door hierbij veel wijn te schenken hoopte hij de soldaten af te leiden en op die manier de vrouwen te sparen. Vaak werkte dit.

Tijdens de diners was hij getuige van wat de Duitse officieren bespraken. Hij hoorde van één van de officieren dat hij van plan was om een bijzonder aantrekkelijke vrouw te ontvoeren en haar in het bordeel te laten werken. Uit het gesprek begreep Khaled dat het om Odette Boukris ging. Toen de Duitse officier dronken was ging Khaled onmiddellijk op weg naar de olijfoliefabriek om Odette te redden.

Er was niet veel ruimte voor de familie Boukris op de boerderij van Khaled. Toch werden ze goed verzorgd. Khaled zorgde zelfs voor koosjer vlees. Een keer kwam Khaled een dronken Duitser tegen die de door hem verstopte Joden dreigde te doden. Khaled wist de man naar buiten te werken zonder dat hij hun precieze verblijfplaats ontdekte.

Nog voor de nazi's tot uitvoering overgingen van hun plan om ook de joden in Tunesië te vervolgen, werden de Duitsers in mei 1943 door de geallieerden verslagen. Alle 23 Joden op de boerderij van Khaled hebben de oorlog overleefd.

Khaled werd nooit erkend als 'Rechtvaardige der Volkeren'. De discussie hierover duurt nog voort. Wel werd hij geëerd door het Simon Wiesenthal Holocaust Centrum.

Bovenstaande twee teksten zijn verzorgd door de interreligieuze dialoogorganisatie Faith Matters.

De Swarte Bladzijden.

Henk Bakboord: 'De tendens is om ontdekken'

op elke straathoek een racist te

● GIJS DE SWARTE

Discriminatie: als thema is het meer in de media dan ooit. Hoe gaan we met dit fenomeen om? Gaat het de goede of de slechte kant op? Tijd om de tijdgeest te toetsen. Gijs de Swarte spreekt ervaringsdeskundigen en topwetenschappers over de stand van zaken en persoonlijke pijnpunten. Deze keer: de Joods-Surinaamse Henk Bakboord (1961), docent *urban dance* en zelfstandig professional in de culturele sector. Regelmatig laat hij een eigenzinnig geluid horen in het racismedebat. Recentelijk verscheen zijn goed ontvangen debuutroman *Billenkoek: Avonturen van een stoute Surinamer*.

Om maar meteen met de deur in huis te vallen: wat zijn de meest pijnlijke momenten die je zelf hebt meegemaakt?

‘Het Nederland van de jaren zeventig, dat was een heel ander verhaal. Ik woonde in een volksbuurt in Amsterdam, openlijk racisme was behoorlijk gangbaar in die dagen. ‘Zwarte teringlijer, rot op naar je eigen land’, hoorde ik. En ik had een brilletje, dus kreeg ik ook ‘Hé, schele neger’ te horen. En een vriendje zei tegen mij: ‘Je kan niet bij ons spelen, want m’n moeder kent je niet’, terwijl blanke vriendjes die ze ook niet kende wel bij hem mochten spelen. En verder de afdeling ‘zogenaamd leuke geintjes’ die je je moest laten welgevalen, waar je boven moest staan. En veel later, een buurvrouw, een schat van een mens overigens, die vlak voor Sinterklaas een heel verhaal tegen mijn dochter ging ophangen over dat ze - mijn dochter dus - familie in Spanje had die naar ons land zou komen. Je maakt het een

‘De openlijke racist wordt in Nederland allang als een idioot beschouwd’

en ander mee, maar of dat nou allemaal zo pijnlijk was? Nee, niet echt.’

Leuk is anders en je hoeft, zo blijkt, ook niet lang naar voorbeelden te zoeken...

‘Ik kom uit een gezin van zeven personen. Mijn broers en neven hadden me tijdig voorbereid. Ze vertelden me dat dat kon gebeuren. Dat je in bepaalde buurten een beetje moest oppassen. Geuzenveld, Slotermeer, Plein 40-45, daar woonden toen nog vooral blanke Nederlanders, dat kon je beter mijden. Maar ik heb mijn instelling vooral aan mijn moeder te danken. Laat ik zeggen dat ze nogal tegen jammeren was. Als je zielig deed, dan kon ze daar helemaal niet tegen. Dan kon je een hengst krijgen en dan zei ze: ‘Hier heb je wat om te janken.’ Klinkt hard, maar die mentaliteit heb ik meegekregen en daar ben ik dankbaar voor.’

Daar ‘Hou eens op met dat gezeur’ klinkt door in veel van wat je publiceert.

‘Ja, ik ga lijnrecht in tegen hoe er nu over de hele linie naar gekeken wordt. En daar maak ik geen vrienden mee. Kijk, racisme is overal: in

Nederland, in Suriname, in Marokko, in Turkije. Dus wat ga je daaraan doen? De tendens van nu is om alles tot racisme te herleiden, om op elke hoek van de straat een racist te ontdekken. Ik heb daar geen tijd voor. Ik heb een dochter, ik moet schrijven, dansles geven en ik moet mijn administratie nog doen. Sorry. Bovendien, als je je als slachtoffer opstelt word je ook als zodanig behandeld. En slachtofferchap leidt nooit tot iets positiefs, en op z’n slechtst tot daderschap.’

Dat wil zeggen...?

‘Zoek het er maar op na. Alle terroristen, alle aanslagplegers voeren een overeenkomende rechtvaardiging. ‘Wij worden achtergesteld. Wij worden gediscrimineerd. Juist wij zijn de slachtoffers, en we moeten ons wel verdedigen.’

Nog even over dat publieke debat. Noem eens wat namen?

‘Nou’...

Je zei al dat je er geen vrienden mee maakt, dus...

‘...het zijn te vaak prominente Nederlanders van kleur die meer dan voldoende verdienen, een netwerk hebben om van te watertan-

den en maar met hun vingers hoeven te knippen om ergens in een talkshow hun zegje te kunnen doen. Akwasi, ik respecteer hem. Maar als je alle kansen hebt genomen die Nederland biedt en als voornaamste verhaal hebt hoe verschrikkelijk het hier is, wat moet kansarme Mo in de Kolenkitbuurt en Sherida in de Bijlmer dan wel niet over hun toekomst denken? Ik zeg: schrijf een boek, laat zien wat er allemaal wel kan. Wees een voorbeeld, leidt de weg. En Sylvana (Simons, red.), ik ken haar van het uitgaansleven van vroeger: ze is een leuk persoon en goede danseres maar... Nou, laat ik het zo zeggen: ik zou wel eens goed gesprek met haar willen voeren nu.’

Dus het valt allemaal wel mee qua discriminatie?

‘De openlijke racist wordt in Nederland allang als een idioot beschouwd. Daarnaast heb je de impliciete racist die het nooit echt helemaal uitspreekt, maar er omheen praat. Die het steeds weer heeft over de uitzonderingen die het verpesten voor de rest. De betuttelracist die wil helpen maar alleen als je je hulpbehoevend opstelt. Allen kun je met open vizier tegemoet treden. Vragen stellen, simpele maar confronterende vragen als: ‘O, ja? Jij ziet dat zo? Wat bedoel je? Hoe weet je dat? Wat stel je daarbij voor?’ Uit ervaring weet ik dat dat heel verhelderend werkt. Maar in het algemeen? Ik zag onlangs op YouTube iets van een Black Lives Matter-event in Groningen. Daar werd gevraagd of de blanke mensen maar even naar achteren konden gaan zodat de gekleurde mensen vooraan konden staan. Ik wist niet wat ik hoorde. Ik zou dat nooit doen. Ik doe niet aan apartheid.’ ●

dK.Academie

voor **€29,95** p.m.

Maandelijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform de Kanttekening.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek (Elementaire Deeltjes van Amsterdam University Press, waarover bijvoorbeeld Nederlands Dagblad recenseert: "beter dan Google en Wikipedia samen") ter waarde van €9,99 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van €12,50 per maand.
- Abonnement op de zaterdagkrant of het maandblad van de Kanttekening (naar keuze maandelijks te switchen) inclusief digitale toegang ter waarde van €12,95
- Toegang tot maandelijks meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introductie per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in de Kanttekening uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts €29,95 per maand.

In samenwerking met:

